

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Zuzana Adameová
On-line rozhodcovské konanie

Diplomová práca

Olomouc
2010

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému „On-line rozhodcovské konanie“ vypracovala samostatne a citovala som všetky použité zdroje.

V Olomouci dňa 16. 3. 2010

.....
Zuzana Adameová

Ďakujem vedúcemu diplomovej práce Mgr. et Mgr. Lukášovi Ryšavému za poskytnutú podporu, cenné informácie a trpezlivosť pri mojich otázkach. Moje poďakovanie patrí aj rodine a priateľom, ktorí ma podporovali pri tejto práci, ale aj počas celého môjho vysokoškolského štúdia.

Obsah

Úvod	5
Terminológia	7
1. Rozhodcovské konanie	9
1.2. História rozhodcovského konania	9
1.3. Teoretické koncepcie	13
1.4. Domáca a medzinárodná arbitráž	17
2. On-line rozhodcovské konanie	19
2.1. Pojem ODR a on-line rozhodcovské konanie	19
2.2. Vývoj ODR a on-line arbitráže	21
2.3. Využitie metód ODR	25
2.4. Výhody vyplývajúce z vedenia rozhodcovského konania on-line	26
3. On-line rozhodcovská zmluva	27
3.1. Spôsob uzatvárania rozhodcovských zmlúv on-line	29
3.1.1. Symetrická a asymetrická kryptografia	30
3.1.2. Elektronický podpis	32
3.1.3. „Click-through“ zmluvy	33
3.2. Písomná forma v kontexte elektronickej komunikácie	34
3.2.1. Písomná forma podľa článku II Newyorského dohovoru	35
3.2.2. Písomná forma podľa Ženevského dohovoru o obchodnej arbitráži	38
3.2.3. Písomná forma podľa Vzorového zákona UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži	38
3.2.4. Vzorový zákon UNCITRAL o elektronickej obchode a ďalšie relevantné predpisy	40
3.3. Právny rámec elektronickej podpisy	41
3.4. Judikatúra k písomnej forme elektronickej uzatvorených r. zmlúv	43
3.5. Záver kapitoly	44
4. Rozhodné právo na rozhodcovské konanie v kontexte elektronickej prostredia	46
4.1. Určenie procesného práva	47
4.2. Miesto rozhodcovského konania	49
4.3. Delokalizácia a denacionalizácia konania	52
4.4. „Štátna príslušnosť“ rozhodnutia. Miesto vydania rozhodnutia. Delokalizácia rozhodcovského rozhodnutia	55
4.5. Záver kapitoly	56
5. Priebeh on-line konania	57
6. Výkon a uznanie rozhodnutia v on-line konaní	60
6.2. Elektronickej formy rozhodcovského rozhodnutia	60
6.3. Delokalizované rozhodnutie a jeho výkon podľa Newyorského dohovoru a Vzorového zákona UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži	62
6.4. Záver kapitoly	63
Záver	64
Zhrnutie	66
Summary	68
Zoznam použitých zdrojov	70

Úvod

Fenomén nazývaný internet hrá dnes stále dôležitejšiu rolu v ľudskej spoločnosti, v jej súkromnej i profesionálnej sfére. Internet na rozdiel od iných médií umožňuje interaktívnu komunikáciu medzi ľuďmi, sústavnú, priamu a so širokým záberom, ktorá bez problémov prekonáva prekážky vzdialenosti a času. Kým jednotlivé prostriedky komunikácie prinášajú len dve či tri výhody v porovnaní s fyzickou formou komunikácie, v internete sú spojené všetky. Ponúka technologický základ pre skutočne multimedialne prostredie. S prístupom k internetu získava človek možnosť komunikácie a prístup k informáciám neuveriteľne rýchlo a ľahko. Nemusí opustiť svoj pracovný stôl na to, aby vybavil korešpondenciu, priamo komunikoval s inými ľuďmi, vrátane hlasového alebo video-hovoru, nakúpil tovar, užíval služby, či naopak tovar predával alebo služby poskytoval. A pretože spory sú prirodzenou súčasťou našej spoločnosti, môže dnes prostredníctvom internetu postúpiť aj kroky k právnemu riešeniu sporu.

Pôvodná myšlienka riešenia sporov prostredníctvom internetu je spojená so spormi, ktoré samé majú pôvod tomto virtuálnom prostredí. Internet umožnil vznik právnych vzťahov medzi subjektmi, ktoré by sa inak nemohli v reálnom živote stretnúť. Riešenie sporov pred súdom alebo inou alternatívnou metódou by bolo pre takéto subjekty finančne či časovo náročné. Spôsob ako tieto prekážky prekonať priniesla, ako už niekoľkokrát v minulosti, technológia.

Predmetom tejto práce je skúmať aké konkrétne riešenie prináša jedna z týchto foriem, on-line rozhodcovské konanie, ako jedna z najrozšírenejších alternatív k súdnemu riešeniu sporov s dlhoročnou tradíciou v off-line prostredí. Jedná sa však o celkom nový mechanizmus riešenia sporov, či ide o klasickú metódu aplikovanú na elektronické prostredie, alebo len využitie všadeprítomného média i v právnej sfére? Popri faktických otázkach vzniku a fungovania on-line rozhodcovského konania, bude ťažiskom práce skúmanie právnych otázok s ním spojených.

Právo je systém reagujúci na faktické skutočnosti. Otázkou je, či máme internet považovať za novú skutočnosť, ktorá si vyžaduje novú právnu úpravu, alebo sa len jedná o nový prostriedok aplikovaný pri už existujúcich a právne upravených skutočnostiach. Platí tvrdenie, že právo je v tomto smere o krok vzadu za technológiou alebo je už všetko potrebné upravené, pričom internet je len iný prostriedok diaľkovej komunikácie? Inými slovami, cieľom tejto práce bude zistiť aj to ako sa k riešeniu sporov pred rozhodcami on-line stavia platné právo a do akej miery, resp. či je nutné, aby sme sa právo v tejto oblasti menilo.

Právnymi aspektmi, ktoré vyvolávajú v kontexte elektronického prostredia otázky je predovšetkým uzatváranie a platnosť on-line rozhodcovských dohôd, priebeh konania najmä vo fáze dokazovania a vydávania rozhodnutia, stanovenie procesného práva či ďalšie otázky spojené s prevládajúcim kritériom sídla konania ako i samotná otázka (nutnosti) určenia fyzického miesta konania v kontexte internetu a samozrejme i existencia elektronických rozhodnutí.

V práci sa budem držať klasických metód vedeckej práce, napríklad metódy pomernosti právnych princípov alebo metódy SWOT (strengths, weaknesses, opportunities, threats). Použijem domáce ale najmä zahraničné zdroje, kde je prax v oblasti on-line rozhodcovského konania viac rozvinutá.

Vzhľadom na to, že účelom práce je okrem iného i zistiť do akej miery tento mechanizmus riešenia sporov spĺňa podmienky stanovené súčasnou právnou úpravou predovšetkým v našich zemepisných šírkach, budú predmetom skúmania súladu najmä dva medzinárodné dohovory, Newyorský dohovor o uznávaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí z roku 1958 a Európsky dohovor a o medzinárodnej obchodnej arbitráži z roku 1961, ktorými je viazaná väčšina európskych štátov a vzorové zákony z dielne UNCITRAL, a napokon samozrejme budem do úvahy brať aj príslušné predpisy komunitárneho práva. Príklady z vnútroštátnych úprav nie sú výlučne z Českej republiky a Slovenskej republiky, ale pre podtrhnutie existujúcich rozdielnych úprav a konceptov rozhodcovského konania aj z iných štátov.

Terminológia

Rozhodcovské konanie je spôsob riešenia sporov pred treťou nezávislou osobou rozhodcu prípadne rozhodcovského senátu, ktorá vo veci vynesie pre strany záväzný a vykonateľný rozsudok. Rozhodcovské konanie patrí medzi alternatívne spôsoby riešenia sporov (Alternative Dispute Resolution alebo ADR). On-line rozhodcovské konanie patrí medzi on-line spôsoby riešenia sporov (ODR).¹ ODR je skratka pre súhrn alternatívnych spôsobov riešenia sporov prostredníctvom internetu. Strany takto riešeného sporu spolu komunikujú výhradne alebo prevažne prostredníctvom elektronickej komunikácie.

Predtým, než sa posunieme ďalej je potrebné zmieniť, že pre pojem rozhodcovské konanie sa ako synonymum používa pojem arbitráž, čo má tak isto svoj dôvod v historickom vývoji. Dnes sa predovšetkým pojem arbitráž spája s prívlastkom obchodná, teda je to pojem užší ako rozhodcovské konanie, ktoré je spôsob riešenia sporov aj medzi inými stranami než obchodníkmi. Štáty, ktoré prijali legislatívu upravujúcu rozhodcovské konanie na základe Vzorového zákona UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži² prijali alebo čiastočne prijali alebo priamo do textu zákona zakomponovali výklad pojmu „obchodný“, ktorý ponúka sám Vzorový zákon.³ Tie krajiny, ktoré neprevzali úpravu Vzorového zákona zväčša tento pojem v kontexte rozhodcovského konania nedefinujú. To sa považuje za implicitný odkaz na výklad podľa vnútroštátneho práva obchodu a obchodných transakcií.⁴

Rovnako na poli medzinárodného práva verejného sa pre riešenie sporov medzi štátmi pred rozhodcom používa pojem arbitráž. Pre riešenie sporov v tzv. diagonálnych vzťahoch, medzi štátom a súkromnou spoločnosťou⁵ sa rovnako používa pojem arbitráž, resp. investičná

¹ Online Dispute Resolution, niekedy sa používa aj skratka eADR, zrovn. kapitola 2.

² Vzhľadom na to, že prácu píšem vo svojom rodnom jazyku, používam aj príslušné pojmy zo slovenského jazyka. Na Slovensku nie je jednotné používanie prekladu názvu tohto vzorového zákona. Dôvodová správa k Zákonom o rozhodcovskom konaní používa názov „Modelový zákon UNCITRAL o rozhodcovskom konaní v medzinárodnom obchodnom styku.“ Docent Lubomír Fogaš a Andrea Dobišová používajú názov „vzorový zákon o medzinárodnej obchodnej arbitráži“. V tejto práci budem i ja z praktických dôvodov používať názov „Vzorový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži“.

³ Vzorový zákon UNCITRAL o medzinárodnej arbitráži uvádza k zneniu článku 1 poznámku k pojmu „commercial“: Pojem *commercial* by mal byť vykladaný v širokom zmysle tak, aby pokryl veci vyplývajúce zo všetkých vzťahov obchodnej povahy, či zmluvné alebo mimozmluvné. Vzťahy obchodnej povahy nezahŕňajú len dodávky alebo výmeny tovaru alebo služieb, zmluvu o distribúcii, obchodné zastúpenie, faktoring, leasing, vytvorenie diela, poradenstvo, inžinierstvo, poskytovanie licencií, investovanie, financovanie, bankovníctvo, poisťovníctvo, spoločné podnikanie a ďalšie formy priemyselnej alebo obchodnej spolupráce, prepravu tovaru alebo osôb leteckou, lodnou, železničnou alebo cestnou dopravou.

⁴ LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.54.

⁵ DAVID, Vladislav. Vícestanné mezinárodněprávní úkony. In DAVID, Vladislav, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František. *Mezinárodní právo veřejné s kasuistikou*. Praha: Leges, 2008, s. 91.

arbitráž, nachádzajúca sa podľa doktora Balaša⁶ „*někde na půli cesty mezi mezistátními spory řešenými arbitráží a mezinárodní obchodní arbitráží*“⁷.

Namiesto pojmu on-line rozhodcovské konanie alebo on-line arbitráž, sa používajú aj pojmy elektronická arbitráž⁸, virtuálna arbitráž⁹, cybitration¹⁰ alebo cyber-arbitration¹¹.

Riešenie sporov prostredníctvom alebo na internete nie je obmedzené výhradne na spory obchodné, hoci nachádza najširšie využitie predovšetkým v sporov vyplývajúcich z elektronického obchodu.

⁶ JUDr. Vladimír Balaš, CSc. učí na Právnickej fakulte UK v Prahe. Predtým pôsobil v rokoch 1993 -1999 ako dekan na Právnickej fakulte ZČU v Plzni, pôsobil tiež ako riaditeľ Ústavu štátu a práva Akadémie vied Českej republiky. Zaoberá sa medzinárodným právom verejným a ústavným zrovnávacím právom. Zastupuje Českú republiku i Slovenskú republiku v investičných sporoch. Je členom Permanent Court of Arbitration v Haagu a členom panelu rozhodcov ICSID. Predseda českej pobočky ILA (International Law Association).

⁷ BALAŠ, Vladimír. Spor není rozhodnut, dokud není rozhodnut správně? In VOSTRÁ, Lenka (ed). *Pocta Antonínu Kandovi*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 200.

⁸ CACHARD, Olivier. *International commercial arbitration: Electronic Arbitration* [online], www.unctad.org [cit. 22.1.2010] Dostupné na <http://www.unctad.org/en/docs/edmmisc232add20_en.pdf>

⁹ CARRINGTON Paul D. Virtual Arbitration. *State Journal on Dispute Resolution*, 2000, roč. 1, č.3, s. 669.

¹⁰ HERRMANN, Gerold. Some Legal E-flections on Online Arbitration (“cybitration”) In BRINER, R., FORTIER, L.Y. a kol. *Law of International Business and Dispute Settlement in the 21st Century, Liber Amicorum Karl-Heinz Böckstiegel*. Cologne: Heymanss, 2001, s. 267.

¹¹ GIRSBERGER, Daniel., SCHRAMM, Dorothy. Cyber-Arbitration. *European Business Organization Law Review*, 2002, roč. 3, s. 611-628.

1. Rozhodcovské konanie

Rozhodcovské konanie predstavuje spôsob riešenia sporov pred treťou nezávislou a nezaújatou stranou. Táto veľmi stručná definícia požaduje vysvetlenie. Strany sporu sa môžu dohodnúť, že spor, ktorý vznikne z ich vzájomného vzťahu, alebo ktorý sa ho určitým spôsobom týka, bude riešiť nezávislý rozhodca, prípadne rozhodcovský senát a také rozhodnutie budú vzájomne rešpektovať. Vzdávajú sa tak práva na prejednanie sporu súdom. Otázke či môže byť ich spor predmetom rozhodcovského konania zodpovedá inštitút arbitrability.¹² Pretože sa jedná práve o vzdanie sa práva na prístup k súdu, nie je objektívne možné pripustiť, aby mohli byť všetky spory riešené z dosahu súdu. To, ktoré druhy sporu sú dnes predmetom rozhodcovského konania, má svoj pôvod v histórii vývoja samotného rozhodcovského konania. Dnes sú to predovšetkým majetkové spory vyplývajúce alebo týkajúce sa obchodných vzťahov.

Rozhodcovské konanie existuje v inštitucionálnej forme alebo formou ad hoc. Odlišuje sa, predovšetkým pre účely uznania a výkonu rozhodcovského rozhodnutia konanie domáce a medzinárodné.

Medzi hlavné výhody patrí to, že sa jedná o riešenie sporov neverejných a ak nie je zmluvne upravené inak, jednoinstančné, a teda konečné. Rozhodcami nie sú sudcovia a ani právne vzdelanie nie je pre výkon funkcie podmienkou, hoci sa často uprednostňuje. Rozhodcami bývajú odborníci v rôznych oblastiach, medzinárodného obchodu, priemyslu, či akademici, so skúsenosťami v oblasti konkrétneho sporu, čo zaručuje vyššiu odbornosť a poznatky v danej branži. V minulosti patrili k výhodám v dôsledku rýchlosti a jednoinstančnosti nižšie trovy. To však dnes, pri zbežnom preskúmaní poplatkov rozhodcovských inštitúcií už nemôžeme s určitosťou tvrdiť.

1.2. História rozhodcovského konania

Obchodná arbitráž je nesporne taká stará ako obchod sám. Jej korene musíme hľadať v oblastiach, kde najviac prekvitali obchodné vzťahy a to už v období starovekých civilizácií. Jedna z najstarších udávaných zmienok o arbitráži pochádza z hlinenej tabuľky nájdenej počas archeologických vykopávkov na území dnešného Iraku.¹³ Zmienky o rozhodcoch ako

¹² Jedná sa o vyčerpávajúcu a komplexnú otázku. Viac napríklad v MISTELIS Loukas A., BREKOULARIS Stavros L.. *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*. Alphen aan den Rijn: Kluwer, 2009. s 375.

¹³ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*. 3. vydání. London: Kluwer, 2009. [online] www.kluwerarbitration.com/ [cit. dňa 21.12.2009] Dostupné na < <http://www.kluwerarbitration.com/login.aspx?ReturnUrl=/document.aspx%3fid%3dipn31336&id=ipn31336> >

osobách povolaných riešiť spory je možné nájsť aj v histórii ďalších starovekých civilizácií na Strednom východe, v starom Egypte či v starovekej Indii.¹⁴

Skutočnosť, že sa obchodníci v tejto dobe pre riešenie svojich sporov obracali na súkromné subjekty ponúka odpoveď na otázku, prečo sa z týchto čias nezachovali podrobné záznamy súkromnoprávných zákonov.¹⁵ Ak v týchto už pomerne vyspelých civilizáciách fungovali súdy, je pravdepodobné, že boli rýchlo preplnené množstvom sporov a obchodníci v tých časoch jednoducho hľadali, ako i dnešní obchodníci, rýchlejšie a flexibilnejšie riešenie.

V Starom Grécku a Ríme nebola arbitráž o nič menej využívaná. Od počiatkov rímskej ríše si mohli rímski občania zvoliť právny postup na základe dohody nazývanej *compromissum* (dvojitý sľub), že ak v ich vzťahu nastane spor predložia ho arbitrovi a v prípade porušenia tejto dohody (*compromissum*) zaplatia pokutu (*stipulationes poenae*).¹⁶ Ako uvádza doktor Born¹⁷, Rimania tak položili základy podmienok vykonateľnosti rozhodcovskej zmluvy a mechanizmus napadnutia jej platnosti, a dokonca aj základy samotnej doktríny separability.¹⁸

V neskoršom období Rímskej ríše, v čase keď silnela úloha cirkvi, prešla úloha arbitrov na kresťanských biskupov (*episcopalis audentia*)¹⁹. V stredoveku bola úloha arbitráže nesporne spojená s remeselnými cechmi a obchodnými centrami. V Anglicku po vzore z rímskeho práva boli uznávané rozhodcovské dohody a rozhodcovské rozsudky. V obchodných veciach sa arbitráž tešila rovnakému úspechu aj v ostatných európskych krajinách, v niektorých bola dokonca uznaná ako povinná forma riešenia obchodných sporov. Vo Švajčiarsku a v Nemecku mala arbitráž oporu ešte v ďalších dvoch prameňoch, vo

¹⁴ Bližšie k tejto otázke: SCHELLE Karel. Organizace soudnictví. In KADLECOVÁ Marta, SCHELLE Karel, VESELÁ Renáta, a kol.. *Právní dějiny*. 2.vydanie. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2005. str. 44.

¹⁵ LOWRY, S. Todd, GORDON, Barry L.J. *Ancient and Medieval Economic Ideas and Concepts of Social Justice*. Leiden: Brill, 1998, s.7.

¹⁶ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*. 3. vydání. London: Kluwer, 2009. [online] www.kluwerarbitration.com, [cit. dňa 21.12.2009] Dostupné na < <http://www.kluwerarbitration.com/login.aspx?ReturnUrl=/document.aspx%3fid%3dipn31336&id=ipn31336>>

¹⁷ Gary Born JD patrí k popredným svetovým autoritám v oblasti medzinárodnej obchodnej arbitráže. Predseda International Arbitration Practice Group, vyučoval napríklad na Stanford Law School, Georgetown University Law Center, či University College London. Zúčastnil sa viac ako 550 medzinárodných arbitráží, a ako arbiter viac než 90. Je autorom niekoľkých svetoznámych a uznávaných publikácií v oblasti medzinárodnej arbitráže. V súčasnosti je partnerom spoločnosti WilmerHale, a venuje sa i rozhodcovskej a publikačnej činnosti.

¹⁸ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*. 3. vydání. London: Kluwer, 2009. [online] www.kluwerarbitration.com, [cit. dňa 21.12.2009] Dostupné na < <http://www.kluwerarbitration.com/login.aspx?ReturnUrl=/document.aspx%3fid%3dipn31336&id=ipn31336>>; naproti tomu Redfern a Hunter uvádzajú, že sa nejedná o vykonateľnosť rozhodcovskej zmluvy, či rozhodnutia rozhodcu, ale o vykonateľnosť sľubu zaplatiť pokutu v prípade porušenia, resp. jej vymáhanie súdnou cestou. (REDFERN, Alan, HUNTER, Martin, a kol.. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. 4. vydanie. London: Sweet & Maxwell, 2004, s. 3.)

¹⁹ UHALDE Kevin. *Expectations of justice in the age of augustine*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2007, s. 29.

feudálnom systéme, ktorý zjednocoval miestne obyčaje týkajúce sa riešenia sporov pred rozhodcami a kanonickom práve upravujúce rozhodovanie sporov, ako som uviedla vyššie, predstaviteľmi cirkvi.²⁰

Aj keď sa na prvý pohľad zdá, že rozhodcovské konanie sa od počiatku uberalo vlastnou cestou, je potrebné poznamenať, že zo strany štátov vždy existovali tendencie čo najviac kontrolovať činnosť rozhodcov a vytvárajúcich sa rozhodcovských inštitúcií. Hoc nie je možné s presnosťou určiť, ktoré z dvoch spôsobov rozhodovania sporov je staršie, či konanie pred rozhodcami alebo sudcami, plynutím času sa obchodníkmi uprednostňovaná arbitráž dostala na druhé miesto a pod súdnu kontrolu.²¹ V tomto období a príchodom novoveku sa postavenie rozhodcovského konania v jednotlivých krajinách vyvíjalo odlišne.

Keďže predmetom tejto práce nie je komparačné pojmie histórie rozhodcovského konania, kapitola venovaná histórii arbitráže sa teraz zameria na vývoj medzinárodnej arbitráže, ktorá dosiahla podstatnú etapu práve v 19. a 20. storočí.

V roku 1899 bol na prvej haagskej konferencii Dohovorom o mierovom riešení medzinárodných sporov založený Stály arbitrážny súd (Permanent Court of Arbitration) so sídlom v Haagu. Štatút súdu je súčasťou dohovoru revidovaného počas II. haagskej mierovej konferencie v roku 1907. Stály arbitrážny súd je medzinárodným orgánom, ktorý poskytuje mierové riešenie sporov na poli medzinárodného verejného aj súkromného práva. Na Súd sa môžu obrátiť nielen štáty, ale aj štátne subjekty, medzivládne organizácie a súkromnoprávne subjekty.

Neskôr v roku 1919 bola založená Medzinárodná obchodná komora (ICC), ktorá v súčasnosti združuje tisícky členských podnikov a asociácií z vyše 130 krajín. K cieľom Medzinárodnej obchodnej komory patrí podpora medzinárodného obchodu, služieb a investícií a trhového hospodárstva, odstraňovanie prekážok v medzinárodnom obchode, a posilňovanie hospodárskeho rastu rozvinutých a rozvíjajúcich sa ekonomík. Komora v roku 1923 založila svoj Medzinárodný arbitrážny súd, ktorý je dnes najuznávanejší súd tohto druhu na svete aj keď vlastne neriešil veľké množstvo prípadov v porovnaní s počtom arbitráží konaných *ad hoc* prostredníctvom ICC na celom svete.²²

²⁰ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*. 3. vydání. London: Kluwer, 2009. [online] www.kluwerarbitration.com, [cit. dňa 21.12.2009] Dostupné na

< <http://www.kluwerarbitration.com/login.aspx?ReturnUrl=/document.aspx%3fid%3dipn31336&id=ipn31336>>
²¹ VÁRADY Tibor. The standing of Arbitration within the legal system. In VÁRADY Tibor, BARCELÓ John J., VON MEHREN Arthur T.. *International commercial arbitration. A transnational perspective*. 3.vydanie. St.Paul: Thomson West, 2006, s.38.

²² LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.19.

Medzinárodná obchodná komora sa podieľala na vytvorení dvoch ďalších medzinárodných dokumentov týkajúcich sa zásadných pilierov medzinárodnej arbitráže, ktorými sú rozhodcovská doložka a rozhodcovský rozsudok. Ženevský protokol o doložkách o rozhodcovi z roku 1923 a Ženevský dohovor o vykonateľnosti cudzích rozhodcovských výrokov z roku 1927 priniesli v danej dobe značný úspech, no so spôsobom, ktorý upravovali bolo spojených niekoľko zásadných problémov.²³ Oba protokoly neskôr nahradil Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí, podpísaný v New Yorku v roku 1958 (ďalej len Newyorský dohovor).²⁴

Uvedený Newyorský dohovor z dielne Spojených národov je dodnes najdôležitejším dokumentom na poli medzinárodnej arbitráže aj preto, že bol prijatý 144 krajinami, čo je na medzinárodnom poli zriedkavý úspech. Dohovor poskytuje právny rámec na uznanie a výkon rozhodcovských zmlúv a rozsudkov, ktorý je nutný pre čo možno najplynulejšie a najefektívnejšie fungovanie mechanizmu riešenia sporov v medzinárodných obchodných stykoch, na čom má nesmierny záujem celá medzinárodná obchodná komunita a i štáty samotné. Toho, či Newyorský dohovor stále poskytuje dostatočnú úpravu aj po viac ako polstoročí svojej existencie sa dotknem v inej kapitole.

Podpora hospodárskeho rastu patrila od počiatku k cieľom Spojených národov. Valné zhromaždenie OSN založilo rezolúciou 2205 (XXI) zo 17. Decembra 1966 Komisiu OSN pre medzinárodné obchodné právo (UNCITRAL) na podporu harmonizácie a modernizácie relevantných národných úprav obchodného práva. Svoje ciele má Komisia dosahovať prostredníctvom prípravy a propagácie legislatívnych a aj nelegislatívnych nástrojov pre kľúčových otázkach obchodného práva, medzi ktoré patria aj predaj tovaru a služieb, riešenie sporov, zmluvné praktiky, elektronický obchod alebo úpadok. Na príprave týchto nástrojov sa okrem samotných členských štátov UNCITRAL podieľajú aj medzivládne organizácie alebo nečlenské štáty. Komisia má totiž navrhnúť pripravovaný dokument tak, aby vyhovoval čo najširšiemu okruhu subjektov a zohľadňoval najväčšie rozdiely a konflikty zastúpených právnych kultúr, stupňov hospodárskej vyspelosti alebo profesného zastúpenia.

V období studenej vojny bol na podporu obchodu medzi subjektmi zo západného a východného bloku v roku 1961 prijatý Európsky dohovor a o medzinárodnej obchodnej arbitráži opäť z dielne OSN (ďalej len Ženevský dohovor). Krátko nato prijala dokument

²³ Predovšetkým bolo problematické uznávanie a cudzích rozhodnutí. Cudzie rozhodnutie, musí byť pred uznaním v zahraničí, označené za konečné v štáte, kde bolo vydané. LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s. 20.

²⁴ Článok VII ods. 2 Newyorského dohovoru. Text Newyorského dohovoru z roku 1958 je dostupný na adrese <http://www.uncitral.org/pdf/07-87406_Ebook_ALL.pdf>

týkajúci sa riešenia sporov s medzinárodným prvkom aj Svetová banka, a to Washingtonský dohovor o riešení sporov z investícií medzi štátmi a občanmi druhých štátov. Dohovor zároveň zakotvil aj Medzinárodné stredisko pre riešenie investičných sporov (ICSID) pre riešenie sporov z investícií s medzinárodných prvkom.

1.3. Teoretické koncepcie

V súvislosti s vývojom arbitráže sa postupom času sa sformovali štyri základné teórie, o postavení rozhodcovského konania v právnom systéme. Napriek tomu, že mnohí označujú existenciu štyroch teoretických prúdov o povahe rozhodcovského konania za nekonečnú búrku v pohári vody²⁵, nám tieto teórie pomáhajú vysvetliť postavenie medzinárodnej arbitráže vo svetle suverenity a kontroly právneho poriadku jednotlivých krajín.²⁶ Nasledujúca kapitola sa venuje ich základným tézám a vzájomnej kritike s uvedením niekoľkých príkladov príslušnej judikatúry.

Podľa teórie zmluvnej je základom právomoci rozhodcov výlučne rozhodcovská zmluva. „*Oba, rozhodcovská zmluva i samotný nález sú odrazom zmluvnej povahy arbitráže*“.²⁷ Ťažiskom arbitráže, ako z uvedeného vyplýva je v rozhodcovskej zmluve. Arbitráž je zahájená, prebieha a prebieha práve v danej forme, pretože sa tak strany dohodli v rozhodcovskej zmluve.

Zástancovia tejto teórie predovšetkým upierajú rozhodcom postavenie sudcu. Majú skôr postavenie zástupcov strán a preto aj rozhodcovský rozsudok má povahu zmluvnú, je viac dohodou, narovnaním strán než rozsudkom. Zástancovia modernej teórie zmluvnej ustúpili od výlučnej role rozhodcovskej zmluvy a pripúšťajú, že právomoc rozhodcov prejednávateľ spor vychádza zo zmluvy, vydávanie rozsudku, ktorým sa konanie končí však už nie.

Názor totožný s ideami uvedeného prúdu zastáva i český ústavný súd. Dospel k záveru, že rozhodcovský rozsudok nemôže byť považovaný za rozhodnutie orgánu verejnej moci v zmysle čl.87 ods. 1 písm. d) Ústavy, pretože rozhodcovia, ani rozhodcovský súd nie sú orgánom verejnej moci. Rozhodcovia rozhodujú podľa Ústavného súdu spor ak ich právomoc vyplýva z platnej rozhodcovskej zmluvy uzavretej medzi stranami.²⁸

²⁵ CARBONNEAU, Thomas E. *Cases and materials on arbitration law and practice*. St. Paul: Thomson-West, 2007, s.624.

²⁶ LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s. 72.

²⁷ Ibid. s.77.

²⁸ Rozhodnutie Ústavného súdu ČR zo dňa 15.7.2002, sp.zn. IV. ÚS 174/02. Uvedené rozhodnutie vydal ÚS vo veci ústavnej sťažnosti na zrušenie rozhodcovského rozsudku Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky zo dňa 13. 12. 2001, sp. zn. Rsp 90/99, pre nemožnosť prieskumu

Vo veci ústavnej sťažnosti II. ÚS 2169/07 konštatoval, že rozhodca právo nenachádza, ale tvorí záväzkový vzťah v zastúpení strán. Jeho moc tak nie je delegovaná zvrchovanou mocou štátu, ale pochádza od súkromnej vlastnej moci strán určovať si svoj osud.²⁹

Na podporu zmluvnej tejto teórie je možno uviesť rozhodnutie i zahraničných súdov. Vo veci *Roses v Moller et Cie* francúzsky súd skonštatoval, že arbitrážne rozsudky, ktoré sa opierajú o rozhodcovské zmluvy, s nimi zároveň tvoria jeden celok a zdieľajú tak aj ich zmluvnú povahu.³⁰

Teória jurisdikčná je postavená na moci štátu kontrolovať a upravovať arbitráž v rámci svojej jurisdikcie.³¹ „Rozhodčí řízení je považováno za geograficky vymezený a konkrétní právní normou určený způsob řešení sporů představující alternativu k řešení soudnímu.“³² Otázka geografického vymedzenia bude však na rozdiel od domáceho rozhodcovského konania, spôsobovať isté ťažkosti v medzinárodnej arbitráži. V tomto smere hrá podstatnú úlohu právny poriadok krajiny, kde arbitráž prebieha a rola sídla arbitráže, ktorému sa ale bude bližšie venovať samostatná kapitola mojej práce.

Rozhodcovské konanie je vo svojej podstate sporné a rozhodcovia pri jeho riešení nachádzajú právo.³³ Právomoc tak činiť im deleguje práve štátna moc, a to v obmedzenom rozsahu. Štát podľa zástancov tohto prúdu umožňuje v rámci svojho územia súkromne spravovaný systém justície a to výslovným zverením alebo jeho uznaním. Priznáva sa tak rozhodcom výkon verejnej funkcie.³⁴ Ako ďalej uvádza profesor Lew³⁵, postavenie sudcu a rozhodcu je obdobné s tým rozdielom, že kým právomoc a menovanie sudcu sú odvodené od moci štátnej, právomoc rozhodcu je odvodená rovnako z moci štátnej ale jeho menovanie už je rozhodnutím strán sporu.³⁶

rozsudku inými rozhodcami v zmysle ustanovovania §27 zák. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. < <http://nalus.usoud.cz>>

²⁹ Rozhodnutie Ústavného súdu ČR zo dňa 3.9. 2007, sp. zn. II.ÚS 2169/07 < <http://nalus.usoud.cz>>

³⁰ Rozhodnutie Cour de cassation zo dňa 27.7. 1937 vo veci *Roses v Moller et Cie* (I Dalloz 25 (1938)) v LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.77.

³¹ Ibid. s.74.

³² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2.vydanie. Praha: ASPI, 2008, s.53.

³³ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., PEZL, Tomáš. Postavení rozhodčího řízení v systému ochrany práv a ústavního pořádku České republiky a dalších zemí. *Právní rozhledy*, 2004. č. 7, s. 256 – 261.

³⁴ LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.75.

³⁵ Professor Dr. Julian D. M. Lew QC patrí k popredným autoritám v oblasti medzinárodnej arbitráže. Ako rozhodca alebo zástupca strán vystupoval v množstve konaní napríklad podľa ICC, LCIA, ICSID, AAA, Stockholm Institute alebo Pravidiel UNCITRAL. Stojí v čele School of International Arbitration, Centre for Commercial Law Studies, Queen Mary, University of London. Popri advokátnej praxi a publikačnej činnosti je profesor Lew členom Medzinárodného rozhodcovského súdu Medzinárodnej obchodnej komory.

³⁶ LEW, Julian D.M.. *Applicable Law in International Commercial Arbitration: a study in commercial arbitration awards*. Alphen aan den Rijn: Sijthoff & Noordhoff, 1978, s.66.

K jurisdikčnej teórii sa prikláňa, aj keď s výhradami, spomedzi akademikov napríklad aj profesor Bělohlávek.³⁷ „Jen a pouze na základě tohoto právního rámce dochází k přenesení vedení řízení a rozhodnutí do sféry soukromoprávní, což umožňuje též podstatně širší mezinárodní vykonatelnost rozhodčích nálezů, neboť již nejde o rozhodnutí orgánu veřejné moci, nýbrž o rozhodnutí subjektu soukromoprávního, na jehož pravomoci se strany dohodly v rozhodčí smlouvě. Ovšem i tato vykonatelnost se opírá o právní rámec poskytovaný státem.“³⁸ Jeho výhrady sa týkajú predovšetkým významu rozhodcovskej zmluvy. Súhlasí s tézou zmluvnej teórie, že k preneseniu konania do súkromnej sféry je potrebný právny základ, ale zdôrazňuje, že takéto rozhodnutie prijímajú predovšetkým strany, ktoré sa tak vo svetle čl.36 ods.1 Listiny základných práv a slobôd domáhajú subjektívneho práva na spravodlivý proces stanoveným spôsobom ale u iného orgánu ako súdu.³⁹

S vyššie uvedeným stanoviskom Ústavného súdu, ktoré je naklonené zmluvnej teórii, nesúhlasí profesor Bělohlávek z viacerých dôvodov. Ako príklad uvádza povinnosť rozhodcov *ex officio* posudzovať absolútnu neplatnosť zmluvy, ktorá zakladá vzťah medzi stranami.⁴⁰

Na vykonateľnosť rozhodcovského rozsudku a z nej plynúci charakter rozhodcovského rozsudku poukazuje aj rozhodnutie francúzskeho súdu vo veci *Del Drago*. Súd v ňom označil rozsudok rozhodcov za rozhodnutie ekvivalentné k cudzozemskému rozhodnutiu.⁴¹

Ako sa ukazuje arbitráž nemá čisto súkromnoprávnu povahu, keďže jej zároveň nemôžeme uprieť aj prvky z verejného práva. Názory, že je výhradne zmluvným ujednaním strán alebo výlučne procesom je, ako sa ukázalo, možné spochybníť. Nie je preto prekvapením, že došlo k pokusom tieto dve teórie premostiť. V roku 1952 Profesor Sauser-Hall vyslovil, že základné argumenty dvoch dovtedajších teórií sú neodlúčiteľne prepletené a položil tak základ **zmiešanej teórie (mixed theory)**.⁴² Podľa nej, ak hovoríme o arbitráži,

³⁷ Prof. Dr. Alexander J. Bělohlávek je popri advokátskej praxi aj rozhodcom Rozhodcovského súdu pri Hospodárskej komore Českej republiky a Agrárnej komore Českej republiky v Prahe, Medzinárodného rozhodcovského súdu pri Hospodárskej komore Rakúska vo Viedni, Medzinárodného rozhodcovského súdu pri Obchodno-priemyselnej komore Ukrajiny v Kyjeve, členom arbitrážnej komisie Medzinárodnej obchodnej komory (ICC) v Paríži a členom Národného výboru Medzinárodnej obchodnej komory (ICC) v Českej republike, prvým viceprezidentom Svetovej asociácie advokátov (World Association of Lawyers) vo Washingtone D.C. a profesorom na katedre práva Ekonomickej fakulty Technickej univerzity Ostrava.

³⁸ BĚLOHLÁVEK, Alexander J., PEZL, Tomáš. Postavení rozhodčího řízení v systému ochrany práv a ústavního pořádku České republiky a dalších zemí. *Právní rozhledy*, 2004. č. 7, s. 256 – 261.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ Rozhodnutie Cour d'appel Paris zo dňa 10.12. 1901 (*Clunet* 314) uvedené v LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s. 76.

⁴² LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.79.

hovoríme o súkromnoprávnom systéme spravodlivosti vytvorenom zmluvou. Podstatný dôraz kladie zmiešaná teória na spojenie arbitráže s miestom jeho konania.⁴³

Jedná sa o proces, ktorého vznik sa viaže na súkromnoprávnu zmluvu, končiaci však záväzným rozhodnutím, ktorého výkon môže byť vynútený súdnou cestou – vnútroštátne alebo medzinárodne.⁴⁴ Ak uznáme, že rozhodca nachádza právo a zastáva tak kvázi-súdnú funkciu, hoci nedošlo k delegácii štátnej moci, dostáva jeho rozhodnutie účinok rozhodnutia súdneho orgánu až v čase a mieste jeho výkonu. Takže funkcia rozhodcu je ekvivalentná s funkciou sudcu, ale nie s funkciou sudcu konkrétneho štátu. Kým sudcovi je v princípe zverená štátnej moc, rozhodca ju nemá, má ju však vo výsledku v momente výkonu jeho rozhodnutie.⁴⁵

K zástancom zmiešanej teórie patrí profesorka Rozehnalová.⁴⁶ Ako uvádza, aby sa mohlo rozhodcovské konanie realizovať je nutné splnenie dvoch podmienok. Jednak prípustnosť prejednávania sporu z pohľadu dotknutých právnych poriadkov a potom platná dohoda strán o podriadení riešenia sporu v rozhodcovskom konaní.⁴⁷

Teória autonómna nie je natoľko preferovaná ako tri ostatné zmienené koncepcie. Jej cieľom je pochopiť arbitráž ako konanie *sui generis*, ideálne konanie osamostatnené od práva a súdov fóra. „*Tato doktrína, na rozdíl od předchozích, odpovídá zřetelně nejlépe na stávající stupeň globalizace mezinárodních ekonomických vztahů. Je však nedůsledná tam, kde „narází“ na nutnost uplatnění funkcí orgánů určitého státu – ať již kontrolních nebo pomocných.*“⁴⁸ Do rámca tejto doktríny by zapadlo aj rozhodcovské konanie vedené on-line. Ako bude ukázané v nasledovných kapitolách, práve určenie sídla, fóra činí pri vedení konania elektronickou formou najväčšie ťažkosti.

⁴³ LEW, Julian D.M.. *Applicable Law in International Commercial Arbitration: a study in commercial arbitration awards*. Alphen aan den Rijn: Sijthoff & Noordhoff, 1978, s.77.

⁴⁴ REDFERN, Alan, HUNTER, Martin, a kol.. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. 4. vydanie. London: Sweet & Maxwell, 2004, s. 11.

⁴⁵ LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.80.

⁴⁶ Prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc. je od roku 2007 dekanou Právnickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne. Je autorkou rady odborných publikácií z oblasti medzinárodného práva súkromného a obchodného a rozhodcovského konania. Taktiež pôsobí ako rozhodca v domácich a cudzích obchodných sporoch.

⁴⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Hlavní doktríny ovládající rozhodčí řízení. In *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*, 1. vydanie. Brno: Masarykova Univerzita, 2009 [online] [cit.16.1.2010] Dostupné na <http://www.law.muni.cz/edicni/dny_prava_2009/files/prispevky/rozhodci_řízení/Rozehnalova_Nadezda__1053.pdf>

⁴⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2.vydanie. Praha:ASPI, 2008, s.57.

1.4. Domáca a medzinárodná arbitráž

F. A. Mann uvádza, že každá arbitráž je „domáca“ vzhľadom na skutočnosť, že sa v konečnom dôsledku odohráva na konkrétnom mieste a podlieha preto právu krajiny tohto sídla.⁴⁹ V kontexte elektronického prostredia nebude možné celkom s uvedeným tvrdením súhlasiť. Otázka identifikácie sídla činí i praxi v tomto smere nemalé problémy. Podstatným je určenie miesta dôležité predovšetkým z dôvodu určenia rozhodného práva pre procesné otázky ale aj pre uznanie a výkon nálezu. Významu miesta sa bližšie budem venovať v samostatnej časti práce.

V praxi však vnútroštátne právo i medzinárodné konvencie používajú aj pojem „cudzie rozhodnutie“ a v niektorých krajinách sa dokonca právna úprava medzinárodnej arbitráže odlišuje od právnej úpravy domácej arbitráže.

Newyorský dohovor odlišuje v článku I, o pôsobnosti Dohovoru rozhodnutia cudzie a domáce. Vztahuje sa na rozhodnutia vydané na území iného štátu než toho, v ktorom sa žiada o ich uznanie a výkon a na rozhodcovské rozhodnutia, ktoré sa nepokladajú za miestne (národné) rozhodnutia v štáte, v ktorom sa žiada o ich uznanie a výkon. Zaujímavosťou je, že v návrhu tohto článku z dielne Medzinárodnej obchodnej komory bol použitý pojem „international award“.⁵⁰

Vzorový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži uvádza skutočnosti, ktoré tvoria medzinárodný prvok: (1) Strany rozhodcovskej zmluvy majú v čase jej uzatvorenia sídlo v rozličných štátoch, (2) miesto arbitráže je v inom štáte než sídla strán, (3) miesto, kde sa má uskutočniť podstatná časť záväzku z obchodného vzťahu alebo miesto s ktorým je predmet rozhodcovskej zmluvy najužšie spojený, a (4) výslovná dohoda strán s tým, že sa predmet rozhodcovskej zmluvy bude týkať viac ako jedného štátu.

Obvykle sa domácim konaním rozumie konanie odohrávané sa v danej krajine podliehajúce jeho procesným normám. Na druhej strane, konanie ktoré sa odohráva v danom štáte ale obsahuje prvok cudzí voči danému právnemu systému sa obecné už považuje za medzinárodnú arbitráž.⁵¹

Odlišuje sa však štátna príslušnosť konania a štátna príslušnosť rozhodcovského rozhodnutia. Vzhľadom na to, že konanie môže v jednotlivých fázach mať odlišnú príslušnosť, menilo by ju podľa nej aj rozhodnutie a to by vo fáze uznávania a výkonu

⁴⁹ REDFERN, Alan, HUNTER, Martin, a kol.. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. 4. vydanie. London: Sweet & Maxwell, 2004, s. 12.

⁵⁰ RUBINO-SAMMARTANO, Mauro. International and Foreign Arbitration. *Journal of International Arbitration*, 1988, roč.5, č.3, s.85-96.

⁵¹ Ibid.

spôsovalo neistotu. Rozoznáva sa niekoľko kritérií určujúcich štátnu príslušnosť konania, a to kritérium geografické a procesné. Profesor Rubino- Sammartano kritizuje používanie miesta vydania rozhodnutia, uplatnené napríklad v Newyorskom alebo Ženevskom dohovore, ako kritérium na určenie štátnej príslušnosti konania jednak z dôvodu jeho určenia až v samotnom závere konania a potom z dôvodu, že fakticky sa môže celé konanie okrem vydania rozhodnutia odohrávať na akomkoľvek inom mieste.⁵²

⁵² RUBINO-SAMMARTANO, Mauro. International and Foreign Arbitration. *Journal of International Arbitration*, 1988, roč.5, č.3, s.85-96.

2. On-line rozhodcovské konanie

2.1. Pojem ODR a on-line rozhodcovské konanie

On-line rozhodcovským konaním rozumieme konanie, ktoré používa internet ako prostriedok komunikácie, prípadne môžeme veľmi zjednodušene povedať, že je to konanie, ktoré sa odohráva na internete (v zmysle miesta konania). Je to spôsob riešenia sporov prostredníctvom tretej nezávislej strany, ktorá vydá záväzné⁵³ rozhodnutie, pričom strany navzájom a s touto treťou stranou komunikujú, podávajú návrhy, predkladajú dokumenty, dôkazy elektronicke, tzn. používajú e-mail, *instant messaging*, webové lokality atď. Aká miera elektronickej komunikácie je však potrebná na to, aby sme mohli dané rozhodcovské konanie označiť za on-line rozhodcovské konanie?

V širšom slova zmysle je pojmom ODR myslený proces, v ktorom sú spory v podstatnej miere vybavované/prejednávané prostredníctvom elektronických sietí, ako internet.⁵⁴ Takéto vymedzenie je aplikovateľné aj na jeden konkrétny druh metódy, teda rozhodcovské konanie. Ďalej môžeme ODR chápať ako používanie metód a prostriedkov (resources) riešenia sporov prostredníctvom siete (opačné).

ODR je široký pojem týkajúci sa mnohých foriem ADR a súdneho konania, ktorý zahŕňa využitie internetu, webových lokalít, e-mailovej komunikácie, prenos médií a ďalšie informačné technológie ako súčasť procesu riešenia sporu. Strany sporu sa nikdy nemusia stretnúť tvárou v tvár, pokiaľ sa zúčastnia na ODR. Presnejšie povedané, môžu komunikovať on-line.⁵⁵ Jedná sa teda o technický postup v konaní.⁵⁶

K používaniu internetu v kontexte riešenia sporov poznamenal profesor Katsh, že aplikovanie metód a prostriedkov nie je púhym skopírovaním metód ADR na on-line spory, pričom práve internet je iba novým prvkom. Práve naopak, sledujeme novú formu mechanizmu riešenia sporov, ktorá sa vyvinula z potrieb elektronického obchodu. Jej prínosom je práve sila technológie, ktorá vyplní nedostatky bežnej komunikácie.⁵⁷ A práve preto nie je vylúčené používanie ODR na off-line spory. Jedným z hlavných účelov pre ktoré

⁵³ Je nutné dodať, že existuje aj nezáväzná forma, tzv. non-binding on-line arbitration, vid' nižšie.

⁵⁴ BYGRAVE, A.Lee. Online dispute resolution – what it means for consumers. *Internet Law Bulletin*, 2002, r. 4, č. 8, s. 81–88.

⁵⁵ Definícia od American Bar Association Task Force on E-Commerce and ADR In KAUFMANN-KOHLER, Gabrielle, SCHULTZ, Thomas. *Online Dispute Resolution. Challenges for Contemporary Justice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, s.7.

⁵⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander J.. Rozhodčí řízení on line. *Právní rozhledy*, 2004, č.12, s. 473-476.

⁵⁷ KATSH, Ethan. *The New Frontier. Online ADR becoming a global priority* [online]. www.umass.edu [cit. 8.1.2010] Dostupné na <<http://www.umass.edu/cyber/katsh0300.PDF>>

bol vyvinutý systém ODR je okrem riešenia sporov, najmä posilnenie sebavedomia spotrebiteľov v oblasti elektronického obchodu.⁵⁸

ODR je podľa profesorky Kaufman-Kohler⁵⁹ a doktora Schultza⁶⁰ možné definovať dvojakým spôsobom, a to ako formu riešenia sporov *sui generis* alebo ako on-line alternatívne riešenie sporov.⁶¹

Z pohľadu prvej koncepcie je centrom záujmu počítačová technológia a internet ako nástroje pre riešenie sporov. Príkladom je automatizovaná negociácia (automation negotiation, blind bidding negotiation), počas ktorej zmier medzi stranami nehľadá tretia nezávislá osoba, ale počítačový systém. Rubom tohto vnímania ODR je nedostatočná, resp. neexistujúca zákonná úprava. Domnievam sa, že i z hľadiska vedomia spoločnosti je takáto forma definovania ODR nepostačujúca. ODR ponúka spôsoby riešenia sporov obecnej verejnosti, ktorá by takto bez hlbších poznatkov informačných technológií rozhodne uprednostnila riešenie sporu súdnou cestou alebo metódy alternatívneho riešenia sporov bez použitia informačných technológií.

Naopak, právna regulácia⁶² ako aj obecné poznatky spoločnosti o dostupných ADR metódach sú viac než dostačujúcim základom pre riešenie sporov on-line. Druhý prístup tak chápe ODR ako ADR s elektronickým prvkom a jeho reguláciu opiera o už existujúcu právnu reguláciu ADR. Práve tým vyvstávajú mnohé právne otázky, ktoré budem rozoberať v nasledovných kapitolách. Toto hľadisko vo svojich prácach používajú obaja uvedení akademici, profesorka Kaufmann-Kohler a doktor Schultz⁶³.

On-line arbitráž existuje v dvoch formách: *binding arbitration* (záväzná arbitráž) a *non-binding arbitration* (nezáväzná arbitráž).

⁵⁸ SCHULTZ, Thomas. *Online Arbitration: Binding or Non-Binding?* [online]. www.ssrn.com, 3.5.2006 [cit. 18.12.2009] Dostupné na <<http://ssrn.com/abstract=898622>>

⁵⁹ Prof. Dr. Gabrielle Kaufmann-Kohler vykonáva advokátsku prax a od roku 1997 pôsobí na Geneva University Law School. Ako rozhodca či právny zástupca strán vystupovala vo viac ako sto medzinárodných arbitrážach, vrátane konaní pred ICSID, ICC alebo AAA. Predsedá Švajčiarskej asociácii rozhodcov a je členkou International Council for Commercial Arbitration (ICCA). V práci sa zameriava na medzinárodnú arbitráž, elektronický obchod a či dokonca špecifickú oblasť športovej arbitráže. Predsedala rozhodcovskému tribunálu po doby štyroch rokov od jeho vytvorenia poča Olympijských hier v Atlante v roku 1996.

⁶⁰ Dr. Thomas Schultz pôsobí na Ženevskej univerzite. Je zakladateľom a riaditeľom odborného časopisu Journal of International Dispute Settlement (Oxford University Press) a členom redakčnej rady Revue du droit des technologies de l'information. Venuje sa predovšetkým publikačnej a akademickej činnosti.

⁶¹ KAUFMANN-KOHLER, Gabrielle, SCHULTZ, Thomas. *Online Dispute Resolution: Challenges for Contemporary Justice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, s. 5.

⁶² V Českej republike a v Slovenskej republike je z metód ADR zákonne upravené iba rozhodcovské konanie. V zahraničí sú právne upravené aj iné formy ADR. V členských štátoch EU prevažuje právna úprava mediácie a koncilácie v zamestnaneckých sporoch a v rodinnom práve. Napr. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach.

⁶³ SCHULTZ, Thomas. *Online Dispute Resolution: an overview and selected issues* [online]. ssrn.com, 28.4.2006 [cit. 25.10.2009] Dostupné na <<http://ssrn.com/abstract=898821>>

Tradične je arbitráž postupom riešenia sporov treťou nezávislou osobou, ktorá vo veci vydá pre strany záväzné rozhodnutie, vynútiteľné prostredníctvom štátnej moci. Takto funguje *binding arbitration*, ktorá bude ťažiskom mojej práce.

Druhá forma, *non-binding arbitration*, neobsahuje prvok štátnej vynútiteľnosti. Rozhodnutie takto vydané nie je nikdy pre strany záväzné. Kým v Spojených štátoch amerických tento postup je používaný dokonca aj v bežnom⁶⁴, nielen elektronickom prostredí, európsky koncept arbitráže ho vôbec neumožňuje. Ideológiou nezáväznej on-line arbitráže je v základe priviesť strany k vyjednávaniu prostredníctvom súkromného sudcu. Na non-binding konanie sa nevzťahuje prekážka zahájeného konania ani veci rozhodnutej, proces nijak nebráni stranám v prístupe na súd. Nevyvstávajú tu ani žiadne právne otázky s ktorými sa potýkame pri jej záväznej verzii, ako napríklad splnenie písomnej formy rozhodcovskej zmluvy, alebo výkon elektronického rozhodnutia. Plní tak plne úlohu pre ktorú bol systém ODR vytvorený – posilňuje sebavedomie spotrebiteľov brániť svoje práva a vstúpiť do procesu riešenia sporov. Funguje zároveň ako „proces na nečisto“, aby si strany overili silu svojich argumentov a mohli odhadnúť na základe právneho posúdenia ich konkrétneho prípadu, či budú alebo nebudú mať v skutočnom konaní úspech.⁶⁵ Non-binding arbitration tak dopĺňa spektrum spôsobov riešenia sporov.

2.2. Vývoj ODR a on-line arbitráže

História on-line riešenia sporov začala až v 90. rokoch 20. storočia a je spojená s projektmi ODR na amerických univerzitách. Profesor Katsh⁶⁶, spoluzakladateľ a účastník prvých

⁶⁴ Rozhodnutie je pre strany záväzné do tej miery, akým sa mu dobrovoľne podriadia. Skutočne záväzným s príslušnými právnymi následkami sa môže stať v prípade, že strany uzatvoria na jeho základe dohodu o narovnaní alebo tzv. *consent award*. Postupom teda pripomína skôr mediáciu ako arbitráž. Možnosť konania závisí na rozhodnom *lex arbitri*, teda práve podľa miesta konania. Tento spôsob napríklad využívajú Jednotné pravidlá pre riešenie doménových sporov (UDRP) od ICANN (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers). ICANN je nezisková organizácia spravujúca pridelovanie doménových mien a IP adries na globálnej úrovni

⁶⁵ Bližšie k otázke efektivity nezáväznej arbitráže a jej prínosu odporúčam SCHULTZ, Thomas. *Online Arbitration: Binding or Non-Binding?* [online]. www.ssrn.com, 3.5.2006 [cit. 18.12.2009] Dostupné na <<http://ssrn.com/abstract=898622>>

⁶⁶ Prof. Ethan Katsh sa venuje projektom ODR od ich počiatkov. Zúčastnil sa na projekte *Virtual Magistrate*, spoluzakladal Online Ombuds Office, založil Center for Information Technology and Dispute Resolution pri University of Massachusetts. V roku 1999 spoluzakladal Disputes.org, ktoré sa neskôr stalo základom pre jeden zo štyroch poskytovateľov akreditovaných ICANN pre riešenia doménových sporov. Opakovane predsedal konferenciám UN International Forum on Online Dispute Resolution. V súčasnosti pôsobí na Univerzite v Haife v Izraeli.

projektov ODR spomína ako prvé pokusy tri projekty, *Virtual Magistrate*⁶⁷, *Online Ombuds Office* a *Online Mediation Project*, všetky spustené v roku 1996.⁶⁸

Projekt pod názvom *Virtual Magistrate* spustili na Villanova University vo Philadelphii, a neskôr presťahovali na Chicago-Kent Law School inštitúcie NCAIR⁶⁹ a Cyberspace Law Institute (CLI). Profesorka Kaufmann-Kohler a doktor Schultz uvádzajú ako prvé rozhodnutie on-line riešenia sporov práve rozhodnutie na *Virtual Magistrate* z 8.mája 1996.⁷⁰ *Virtual Magistrate* bol predovšetkým zameraný na riešenie sporov týkajúcich sa poskytovateľov služieb informačnej spoločnosti a náhrady škody spôsobenej zverejňovaním informácií s protiprávnym obsahom, predovšetkým spory vo veciach ochrany osobnost.⁷¹ Na projekte *Virtual Magistrate* spolupracovala aj americká arbitrážna asociácia (American Arbitration Association ďalej len „AAA“),⁷² ktorá neskôr sama spustila službu rozhodcovských služieb on-line pod názvom AAA WebFileSM.⁷³ Okrem toho AAA používa metódy on-line mechanizmy schopné spracovať veľké množstvo podaní vyplývajúcich z vecí na základe skupinových žalôb.⁷⁴ AAA spolupracuje so spoločnosťou Cybersettle, Inc., držiteľom patentu systému „on-line double-double blind bid“.⁷⁵ Napriek vynaloženému úsiliu projekt nebol práve úspešný. Uvedené rozhodnutie bolo nakoniec jediným, ktoré *Virtual Magistrate* vydal. Príčiny neúspechu spočívali pravdepodobne v tom, že strany vopred neuzatvárali príslušnú

⁶⁷ Viac k projektu napríklad príspevok profesora Posta z NCAIR Conference on On-Line Dispute Resolution vo Washington DC, zo dňa 22.5.1996. POST David. *Dispute Resolution in Cyberspace: Engineering a Virtual Magistrate System*[online] [cit. 20.12.2009] Dostupné na <<http://www.temple.edu/lawschool/dpost/Vmaj.html>>

⁶⁸ KATSH Ethan. Dispute Resolution in Cyberspace. *University of Connecticut Law Review*, 1996, roč. 28, s.953-980.

⁶⁹ National Center for Automated Information Research

⁷⁰ KAUFMANN-KOHLER, Gabrielle, SCHULTZ, Thomas. *Online Dispute Resolution. Challenges for Contemporary Justice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, s. 27.

⁷¹ „Sysops“, alebo „systémoví operátori“, je pojem, ktorý zahŕňa vlastníkov alebo správcov systémov umožňujúcich šírenie informácií, zjednodušene povedané poskytovatelia služieb informačnej spoločnosti. Spory s nimi spojené, ktoré mal projekt riešiť vyplývajú z otázky ich zodpovednosti za zverejnený obsah, pretože ich kontrola zverejneného obsahu alebo ich účasť na jeho zverejnení sa môže líšiť pri púhom kanáli, cachingu, hostingu. Treba mať na pamäti, že projekt bol spustený v 90.rokoch minulého storočia. Dnes je táto problematika upravená právom podrobnejšie v jednotlivých štátoch, v rámci harmonizácie práva členských štátov EU sa tejto problematike venuje Smernica EP a Rady 2000/31/ES z 8. júna 2000 o elektronickom obchode.

⁷² DONAHEY, Scott M.. Dispute Resolution in Cyberspace. *Journal of International Arbitration*, 1998, roč.15, č.4, s.127-168.

⁷³ <<https://apps.adr.org/webfile/>>

Podporu projektu B2B elektronického riešenia sporov má AAA u nasledovných svetových obchodných spoločností : AT&T, Microsoft, Philips, Bell South, Pitney Bowes, Wells Fargo, PepsiCo, DaimlerChrysler, FedEx, Honeywell, Unisys, Wilson Sonsini, Goodrich & Rosati, Clifford Chance LLP, Sullivan and Cromwell, a i.[online]. [cit. 14.1.2010] Dostupné na <<http://www.adr.org/sp.asp?id=28996#Select>>

⁷⁴ Systém riešil návrhy podané v dôsledku federálnej skupinovej žaloby vo veci *Prudential Insurance Co. America Sales Practice Litigation Agent Actions*, 148 F.3d 283 (3rd Cir. 1998.) DONAHEY, Scott M.. Current Developments in Online Dispute Resolution. *Journal of International Arbitration*. 1999, roč. 16, č.4, s. 0115-0130.

⁷⁵ Cybersettle, Inc. [online] [cit. 22.11.2009] Dostupné na <<http://www.cybersettle.com/pub/home/about/patent.aspx>>

rozhodcovskú dohodu, a samotná technológia nebola na dostatočne vyspelej úrovni, aby poskytla zabezpečenie e-mailov v rámci komunikácie medzi stranami a rozhodcom.

Online Ombuds Office zakladal profesor Katsh, inšpirovaný švédskou ideou ombudsmana, na University of Massachusetts ako fórum pre riešenie sporov vyplývajúcich z on-line aktivít. Je potrebné podotknúť, že toto riešenie bolo, resp. stále je založené na princípe on-line mediácie, nie arbitráže.⁷⁶

Tretím je projekt University of Maryland *Online Mediation Project*, ktorý sa na rozdiel od uvedených dvoch nezameriava na spory vzniknuté v cyberpriestore, ale na spory z oblasti rodinného práva a sporov týkajúcich sa zdravotnej starostlivosti. Aj tento projekt fungoval na princípe mediácie.

Medzi priekopníkov v elektronickom riešení sporov sa ďalej radí aj Montreal University a SouthWest Texas Law School s projektmi *CyberTribunal* and *Resolution Forum*.⁷⁷ CyberTribunal bol kanadským projektom s oveľa širším záberom ako mali *Virtual Magistrate* alebo OOO aj keď podmienkou jeho príslušnosti bol pôvodom sporu v elektronickom prostredí. Ako mediátori a arbitri na projekte vystupovali právnici, či akademickí pracovníci so skúsenosťami v ADR. Na rozdiel od pilotných projektov v Spojených štátoch mal CyberTribunal dostatočné technické vybavenie na zabezpečenie dôvernosti správ s obmedzeným prístupom. Oblasti sporov prekladané v CyberTribunal zahŕňali elektronický obchod, obchodné známky, slobodu prejavu či súťažné právo.⁷⁸

Projekt v roku 1999, po vyriešení viac ako stovky sporov jeho autori ukončili a nahradili novým projektom pod názvom eResolution.⁷⁹ História tohto projektu je nemenej zaujímavá.

Rozhodne väčší úspech priniesla možnosť riešiť spory on-line v oblasti práva duševného vlastníctva, predovšetkým doménových mien, kde podstatnú rolu zohrali organizácie ICANN⁸⁰ a WIPO⁸¹. WIPO pôsobí spolu s Asian Domain Name Dispute Resolution Centre a CPR- Institute For Dispute Resolution ako arbitrážny orgán pre rozhodovanie doménových sporov. Vyššie uvedený eResolution, ktorý nahradil *CyberTribunal* má zaujímavé pozadie. Úmyslom jeho autorov bolo vytvoriť centrum pre riešenie doménových sporov a zabrániť tak

⁷⁶ Viac o projekte na jeho webových stránkach [cit. dňa 16.12.2009]
<<http://www.ombuds.org/center/ombuds.html>>

⁷⁷ KATSH, Ethan. *The New Frontier. Online ADR becoming a global priority* [online]. www.umass.edu, [cit. 8.1.2010]. Dostupné na <<http://www.umass.edu/cyber/katsh0300.PDF>>

⁷⁸ DONAHEY, Scott M.. Current Developments in Online Dispute Resolution. *Journal of International Arbitration*. 1999, roč.16, č.4, s. 0115-0130.

⁷⁹ Rozhodnutia vydané panelmi eResolution sú dostupné na webovej stránke <<http://www.disputes.org/>>

⁸⁰ Internet Corporation for Assigned Names and Numbers je nezisková organizácia spravujúca pridelovanie doménových mien a IP adries na globálnej úrovni.

⁸¹ World Intellectual Property Organization je špecializovaná organizácia pri OSN na zabezpečovanie celosvetovej ochrany práv duševného vlastníctva.

organizácii WIPO v upevňovaní výhradného postavenia na poli riešenia doménových sporov.⁸² eResolution v januári 2001 získal certifikát od ICANN, ktorý táto inštitúcia udeľuje arbitrážnym miestam podľa jej pravidiel (Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy), ktoré okrem iného vyžadujú napríklad aj zverejňovanie vydaných rozhodnutí. Napriek ambíciám bol ukončený v decembri 2001, pravdepodobne preto, že existujúcemu silnému postaveniu WIPO nedokázal čeliť.

Spory týkajúce sa domény .eu rieši v súlade s Nariadením Európskej komisie 874/2004 Rozhodcovskému súdu pri Hospodárskej komore České republiky a Agrárnej komore České republiky (ďalej len „Rozhodcovský súd pri HK a AK ČR“) prostredníctvom rozhodcovskej on-line platformy s akreditáciou od ICANN.⁸³

K presadeniu riešenia sporov on-line prispelo aj Európske spoločenstvo podporou projektu ECODIR pre riešenie spotrebiteľských sporov.⁸⁴ V rámci projektu môžu spotrebiteľia aj obchodné spoločnosti využiť bezplatne služby v troch stupňoch: negóciácie, mediácie a odporúčania.

Dnes teda okrem WIPO (Electronic Case Facility) poskytujú ODR služby, predovšetkým on-line arbitráže, napríklad aj Medzinárodná Obchodná Komora (ICC), JAMS alebo Chartered Institute of Arbitrators (CI Arb).⁸⁵ V Českej republike je on-line rozhodcovské konanie dostupné na rozdiel od Slovenska, hneď v niekoľkých arbitrážnych centrách. Strany môžu spor predložiť Rozhodcovskému súdu pri HK a AK ČR⁸⁶, ďalej Rozhodcovskému súdu České republiky k.s., ktorý nesie od roku 2009 obchodnú firmu IAL k.s. (Institute of Arbitration Law)⁸⁷ a Unii pro rozhodčí a mediační řízení ČR, a.s.⁸⁸. Ako som uviedla na Slovensku rozhodcovské inštitúcie umožňujú stranám možnosť komunikovať elektronicky, ani jedna z nich neposkytuje možnosť komunikovať prostredníctvom on-line platformiem alebo sudísk.

Počiatky ODR sú teda spojené nepochybne s aktivitami vo svete internetu. Internet umožnil, že vznikli spory medzi subjektmi, ktoré by sa ta iných okolností len ťažko stretli.

⁸² BENYEKHLEF, Karim, GÉLINAS, Fabien. *Online Dispute Resolution* [online] ssrn.com, 2.2.2009 [cit. 25.11.2009] Dostupné na < <http://ssrn.com/abstract=1336379> >

⁸³ Tisková zpráva ze 29.5.2009 [online] arbcourt.cz [cit. dňa 16.12.2010] Dostupné na <http://www.arbcourt.cz/download/Press_Release_pilot_approval_cz.pdf >

⁸⁴ Webové stránky projektu na adrese <<http://www.ecodir.org/>>

⁸⁵ Výpočet ďalších poskytovateľov služieb on-line arbitráže možno nájsť na <<http://www.odr.info/providers.php>>

⁸⁶ Rozhodcovský súd ako som uviedla vyššie je príslušným orgánom pre riešenie sporov o doménové spory .eu, a to výhradne prostredníctvom elektronickej platformy. Vo veciach iných ako doménových je však možné viesť pred rozhodcami Rozhodcovského súdu pri HK AK ČR konanie on-line len ak ide o spor vnútroštátny.

⁸⁷ IAL k.s. sprostredkúva elektronickú komunikáciu prostredníctvom ad hoc vytvorenej webovej stránky zvlášť pre jednotlivé spory.

⁸⁸ Unie pro rozhodčí a mediační řízení spustila stránky E-ARBITER®

A potom si spoločnosť, ktorá ho naplno využívala našla spôsob ako spory v internetovom priestore riešiť – prostredníctvom internetu. Či už išlo o myšlienku *Virtual Magistrate* a riešenie zodpovednosti poskytovateľov služieb informačnej spoločnosti alebo spory z elektronického obchodu, internet, ktorý prispel vzniku týchto sporov, našiel vyžitie v procese ich riešenia.

2.3. Využitie metód ODR

Napriek tomu, že sa vznik metód riešenia sporov sprvu viazal predovšetkým k sporom týkajúcich sa poskytovateľov služieb informačnej spoločnosti a ich zodpovednosti za škodu spôsobenú zverejnením informácií na internete a následne on-line spory v oblasti duševného vlastníctva, predovšetkým doménových mien, nie je vylúčené použitie on-line arbitráže aj na iné oblasti sporov. Predovšetkým sa ukázalo, že možnosť aplikovať ho na môžu využiť strany pre spory vyplývajúce z elektronického obchodu.

Elektronickým obchodom rozumieme obchodovanie prostredníctvom prostriedkov elektronickej komunikácie, ktoré zahŕňa kúpu tovaru, poskytovanie služieb, dodávky tovarov on-line, aukcie atď. Pojem nepokrýva len samotný obsah záväzku, ale i reklamu, marketing, objednávky atď.

Podľa WTO rozumieme elektronickým obchodom novú oblasť obchodu, v ktorej tovar prechádza hranice elektronicke. Obecne povedané je ňou výroba, reklama predaj a distribúcia výrobkov prostredníctvom telekomunikačnej siete. Najlepším príkladom tovaru distribuovaných elektronicke sú knižné, hudobné a video súbory prenášané prostredníctvom telefónnych káblov a internetu.⁸⁹

Elektronický obchod sa zvyčajne delí na oblasti *business to business* (B2B), obchodných vzťahov medzi podnikateľmi, a *business to consumer* (B2C alebo C2B) obchodných vzťahov medzi podnikateľom a spotrebiteľom. Z elektronického obchodu nemôžeme vylúčiť ani vzťahy medzi individuálnymi subjektmi C2C (napríklad vzťahy vznikajúce pri internetových aukciách, napríklad prostredníctvom spoločností Ebay, Aukro apod.). Do sféry elektronického obchodu býva radený aj výkon verejnej správy, kde ide o uspokojenie zákazníka.

Elektronický obchod získava medzinárodný rozmer ako náhle sa na strane jeho subjektov alebo predmetu ich vzťahu vyskytne medzinárodný prvok. Podmienky medzinárodného prvku sú napríklad splnené keď zmluvu uzatvorili za použitia elektronických prostriedkov štátni

⁸⁹ World Trade Organisation [online][Cit 20.12.2010] Dostupné na <http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/bey4_e.htm>

príslušníci rozličných krajín aj keď k elektronickému úkonu oferty a jej prijatia použili prístup k internetu v tej istej krajine.

Ako uvádza Girsberger a Schramm, a z logiky vecí sa s nimi nedá nesúhlasiť, spory s veľkou hodnotou predovšetkým medzi podnikateľmi budú len zriedka predložené rozhodcom prostredníctvom on-line arbitráže, alebo inej metódy ODR. Naopak ak pôjde o spory s predmetnou čiastkou nižšej hodnoty, kde strany od litigácie odrádzajú práve vysoké trovy, bude on-line arbitráž vhodnou alternatívou. A samozrejme, ako bolo uvedené už vyššie, nie je podmienkou, aby išlo o spor vyplývajúci výhrade z internetového prostredia.

2.4. Výhody vyplývajúce z vedenia rozhodcovského konania on-line

Výhoda on-line rozhodcovského konania spočíva predovšetkým v nízkych trovách konania. Vyplýva z ďalšej výhody, a tou je rýchlosť konania.

Rýchlosť konania je tradične považovaná za výhodu rozhodcovského konania obecné. Kým konanie pred súdom môže trvať aj celé roky, dĺžka konania pred rozhodcami sa počíta na týždne. Takže v prípade elektronickej komunikácie a doručovania dokumentov elektronicky sa táto doba ešte výrazne skraca.

Fyzická prítomnosť strán a ich právnych zástupcov si taktiež vyžadujú určité náklady, ale ak sa strany môžu zúčastniť konania bez toho, aby opustili kanceláriu, alebo firemnú konferenčnú miestnosť, v konaní trovy v tomto smere nevzniknú.

Nízke náklady a neexistencia nutnosti cestovať za účelom pojednávania tak sprístupňuje možnosť domáhať sa práva aj stranám v sporoch z nízkou hodnotou, pre ktoré by inak podanie žaloby, rozhodcom alebo súdu, a následne proces samotný z ekonomického hľadiska nemal význam.

Počítačová technológia môže skvalitniť a zrýchliť proces riešenia sporov a zároveň aj zvýšiť bezpečnosť materiálov a ochranu relevantných informácií v porovnaní s narábaním s papierovým spisom. Predpokladom naplnenia týchto výhod je však správne používanie technického zariadenia a informačných systémov. V konečnom dôsledku by ich mohla ohroziť ľudská chyba, alebo zámerné zneužitie.

3. On-line rozhodcovská zmluva

Základom arbitráže je rozhodcovská zmluva. V nasledujúcej kapitole sa budem venovať otázke jej platnosti v kontexte on-line prostredia⁹⁰. Jedná sa o tzv. on-line rozhodcovské zmluvy. Rozoberiem, čo pojem on-line rozhodcovská zmluva predstavuje, akými prostriedkami sa uzatvára, vzhľadom na to, že ide o zmluvu, zahrniem v tejto kapitole aj problematiku elektronického podpisovania a nakoniec hodnotenie, či tieto formy spĺňajú požiadavky, ktoré pre ich platnosť kladie právo.⁹¹

On-line rozhodcovská zmluva znamená jednak dohodu strán, o tom, že ich vzájomný spor/spory budú riešiť prostredníctvom klasickej off-line arbitráže pričom túto dohodu uzatvoria prostredníctvom prostriedku elektronickej komunikácie. V druhom prípade je on-line rozhodcovská zmluva dohodou strán, že svoje vzájomné spory budú riešiť za využitia novej technológie, prostredníctvom internetu, bez ohľadu na formu tejto dohody, teda bez ohľadu na to, či bola uzatvorená elektronicky alebo v hmotnej podobe⁹². Rozhodcovská zmluva sa uzatvára formou zmluvy o rozhodcovi alebo ako súčasť zmluvy hlavnej, teda ako jej doložka, prípadne ako všeobecné ujednanie.

Kapitola tak nebude pojednávať o platnosti rozhodcovských zmlúv obecně ale o platnosti tzv. on-line rozhodcovských zmlúv a to výhradne tých z tejto kategórie, ktoré boli uzavreté elektronicky.

Pred hodnotením platnosti týchto zmlúv, považujem za nevyhnuté venovať niekoľko riadkov otázke povahy rozhodcovskej zmluvy, vzhľadom na komplexnosť tejto otázky a nekonečné diskusie, ktoré vyvoláva medzi akademikmi. Vzhľadom na špecifické črty rozhodcovskej zmluvy, oddeliteľnosť od zmluvy hlavnej a následky, ktoré sú s jej uzavretím spojené, vyvstáva otázka či máme považovať rozhodcovskú zmluvu za právny úkon hmotnoprávny alebo procesný. V občianskoprávnom konaní činia účastníci procesné úkony, zriedkavosťou sú dvojstranné procesné úkony. Takými sú napríklad prorogačná dohoda, či už o medzinárodnej príslušnosti súdov alebo príslušnosti volenej medzi vnútroštátnymi súdmi⁹³,

⁹⁰ KAUFMANN-KOHLER, Gabrielle, SCHULTZ, Thomas. *Online Dispute Resolution. Challenges for Contemporary Justice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, s. 138.

⁹¹ Konkrétne Newyorský a Ženevský dohovor a Vzorový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži

⁹² YU, Hong-lin, NASIR, Motassem. Can Online Arbitration Exist Within the Traditional Arbitration Framework? *Journal of International Arbitration*, 2003 roč.20, č.5, s. 455-473.

⁹³ Prorogačná dohoda a zmier podľa §67 zákona č. 99/1963 Sb, občanský soudní řád je úkon ešte pred zahájením konania pred súdom.

alebo súdny zmier. Z materiálneho hľadiska je však zmier dvojstranným úkonom s hmotnoprávnym obsahom⁹⁴.

Na druhej strane prorogačná dohoda, a napríklad ani rozhodcovská zmluva priamo hmotné práva a povinnosti strán neovplyvňujú, dávajú možnosť vzniknúť právam a povinnostiam procesným. Nemožno im však uprieť konsenzuálny charakter. Aká je potom povaha takýchto úkonov a akými právnymi predpismi sa majú riadiť?

Existujú tri základné teórie o povahe rozhodcovských zmlúv. Prvou je teória hmotnoprávnej povahy⁹⁵, druhou teória, podľa ktorej je rozhodcovská zmluva procesným úkonom⁹⁶, a podľa tretej je jej povaha zmiešaná⁹⁷. Aj keď sa na prvý pohľad zdá, že ide o teoretické spory, odpoveď na túto otázku je významná, z dôvodu nutnosti určenia právnych noriem, ktoré upravujú rozhodcovskú zmluvu.

Pri hmotnoprávnom pojmí povahy rozhodcovskej zmluvy je logické, že sa bude rozhodcovská zmluva riadiť hmotnoprávnymi ustanoveniami. Pri procesnom chápaní tohto inštitútu boli jeho zástancovia nútení priznať, že procesné predpisy nemôžu pokryť všetky otázky, tradične upravujú najmä prípustnosť sporu (arbitrabilitu) a formu rozhodcovskej zmluvy. Preto sa ostatné aspekty ako napríklad ako vznik, zmena, zánik rozhodcovskej zmluvy riadia hmotným právom⁹⁸.

⁹⁴ „Protože smír je dvoustranným dispozitivním úkonem účastníků řízení, který má základ v hmotném právu, je smír v rozporu s právními předpisy zejména tehdy, jestliže dohoda účastníků je z hlediska obecných požadavků kladených na právní úkony (uvedených zejména v § 37 až 39 ObčZ a v § 242 ZPr) neplatná, dohoda účastníků, která směřuje ke vzniku právního vztahu, k jeho změně nebo k jeho zániku, nezahrnuje všechny podstatné náležitosti, které hmotné právo k uzavření takové dohody (smlouvy) vyžaduje; uzavírají-li účastníci formou soudního smíru např. kupní smlouvu, musí smír obsahovat alespoň podstatné náležitosti tohoto smluvního typu (tj. vymezení předmětu koupě a kupní cenu).“ BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol.: *Občanský soudní řád: komentář. I díl, (§1 až §200za)*. 7. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2006, s. 596.

⁹⁵ „To characterize the arbitration agreement as procedural would thus only complicate the matter without providing a clear solution. [...] The arbitration agreement is essentially a contract, even if its object is to set up a procedure. It comes before the procedure and does not constitute a part of it.“ (GAILLARD, John, SAVAGE, Emmanuel. *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*. The Hague: Kluwer, 1999. s. 221.)

⁹⁶ Teóriu procesnej povahy obhajuje napríklad Macur. „Rozhodčí smlouva je totiž uzavírána na základě právní úpravy, jejímž předmětem je lidské chování, resp. činnost spojená s projednáváním a rozhodováním právních sporů při poskytování ochrany subjektivním soukromým právům. Pro výklad rozhodčí smlouvy jsou směrodatné předpisy procesního práva.“ (MACUR, Josef. Důvody neplatnosti rozhodčí smlouvy. *Právní rozhledy*, 2001, č.12, s.579-583.); dále napríklad podľa docenta Hlavsu "rozhodčí smlouva je nepochybně svou právní povahou smlouvou procesní, neboť jejím předmětem je otázka derogace soudní jurisdikce, tj. vynětí sporu z pravomoci soudů a přenesení do pravomoci rozhodců." (RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004, s.52.)

⁹⁷ „Přikláníme se k těm názorům, které hodnotí rozhodčí smlouvu jako institut se smluvním základem (je nutné se vypořádat s kolizní problematikou) pohybující se v prostředí procesního práva (a odpovídající na nároky práva procesního). [...] Termín „procesní smlouva“, tedy smlouva s procesními účinky, který užíváme i na jiných místech, podle našeho názoru výstižně vystihuje smíšenou povahu institutu.“ (ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2.vydanie. Praha: ASPI, 2008, s.107.)

⁹⁸ BĚLOHLÁVEK, Alexander J.. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo. Komentář. I díl*. 1. vydanie. Praha: C.H.Beck, 2008, s.138.

Rozhodcovskú zmluvu teda musíme posudzovať ako právny úkon, pre ktorý sú relevantné ako zvláštne ustanovenia procesnoprávne, tak aj hmotnoprávne. Ako u iného právneho úkonu musíme skúmať náležitosti osoby, vôle, prejavu a jeho dovoľnosť právom.

V kontexte internetu bude nutné skúmať či rozhodcovská, ako aj iná zmluva uzatvorená elektronicky, spĺňa náležitosti predovšetkým osoby a vôle, čo osvedčujú kryptografické metódy, predovšetkým elektronický podpis, a náležitosti prejavu, konkrétne písomnej formy.

3.1. Spôsob uzatvárania rozhodcovských zmlúv on-line

Všetky činnosti, ktoré je dnes vďaka internetu možné vykonávať on-line, získavajú nové rozmery, novú podobu, vynárajú sa nové otázky. Vzhľadom na skutočnosť, že adresát konkrétneho úkonu na internete nikdy nepríde do styku so subjektom, ktorý daný úkon činí, vyvstávajú otázky overovania totožnosti strán a záväznosti ich prejavenej vôle s obsahom úkonu ešte intenzívnejšie ako v reálnom živote.

V bežnej praxi sa rozhodcovské zmluvy uzatvárajú jednak ako samotný dokument, alebo ako rozhodcovská doložka, výmenou dokumentov, z ktorých každý obsahuje podpis strany, ktorá ho odoslala alebo jej zaradením v obchodných podmienkach formulárových zmlúv. Do úvahy prichádza aj odkaz na všeobecne známe obchodné podmienky, napríklad Európskej hospodárskej komisie OSN, ktoré sa neuvádzajú na druhej strane formulárovej zmluvy ako obchodné podmienky jednej zo strán, ale predpokladá sa, že strany aktívne v medzinárodnom obchodnom styku ich poznajú.

On-line rozhodcovské zmluvy, uzatvárané elektronicky zahŕňajú jednak zmluvy uzatvorené za použitia e-mailovej komunikácie alebo tzv. „click-through“ zmluvy (klikacie zmluvy)⁹⁹. Tzn. že na vyššie uvedené spôsoby uzatvorenia rozhodcovskej zmluvy sa použijú prostriedky elektronickej komunikácie.

Spôsob uzatvárania rozhodcovských zmlúv v podstatných bodoch za predpokladu správneho používania e-mailov pripomína ich uzatváranie prostredníctvom telegramov. Nedostatky, ktoré má emailová komunikácia, predovšetkým overenie identity odosielateľa, ochrana obsahu správy počas prenosu pred neželanými zmenami a zaručenosť ich doručenia, môžu byť prekonané použitím kryptografických metód, najmä elektronického podpisu¹⁰⁰.

⁹⁹ MAŠTÁLKA, Ivan. *Uzavírání rozhodčí doložky/smlouvy na internetu, in server* [online]. itpravo.cz, 22. 4. 2003 [cit. 22.1.2009] Dostupné na < <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=128493>>; WAHAB, Mohamed. The Global Information Society and Online Dispute Resolution: A New Dawn for Dispute Resolution. *Journal of International Arbitration*, 2004, roč.21, č.2, s. 143-168.

¹⁰⁰ HILL, Richard. On-line Arbitration: Issues and Solutions. *Arbitration International*, 1999, roč.15, č.2, s.199-208.

Doktor Hill¹⁰¹ pripomína, že jednoduchšie než používanie týchto metód, je užitočné používať praktiky zdravého rozumu¹⁰². Napríklad overenie identity odosielateľa podľa obsahu a kontextu danej správy, akoby šlo overenie pri bežnej komunikácii. Je predsa rovnako jednoduché sfaľšovať list alebo fax ako sfaľšovať email. Ďalším spôsobom môže byť tlač a archivovanie kópií odoslanej ako i prijatej emailovej pošty na porovnanie odoslaného a prijatého obsahu správy a nakoniec systematické požadovanie potvrdenie prijatia e-mailovej správy od príjemcov. Ako logická sa javí aj bežná ochrana počítača, prípadne iného zariadenia umožňujúceho prístup na internet, do e-mailovej schránky, ako telefón alebo PDA. Z právneho hľadiska však nie je možné uspokojiť sa s takýmto krokmi na overenie identity subjektov právnych úkonov a ich obsahu. Práve kryptografické metódy zabezpečujú splnenie oboch podmienok.

3.1.1. Symetrická a asymetrická kryptografia

Kryptografia, šifrovanie, je náuka o metódach utajovania zmyslu správ tým, že ich prevádzajú do podoby, ktorá je čitateľná len so špeciálnou znalosťou, ich skrývanie pred neoprávnenou stranou, zaistenie ich autentickosti, zabraňovanie ich nedetekovanej modifikácii, odmietnutiu alebo neoprávnenému použitiu¹⁰³.

Bezpečnostné požiadavky na elektronickú komunikáciu predstavuje niekoľko základných bodov. Doktor Budiš¹⁰⁴ uvádza dostupnosť, dôvernosť, integritu, autentizáciu a autorizáciu, nepopierateľnosť a presný čas transakcie¹⁰⁵. Systém musí byť schopný zabezpečiť prístup k informáciám len určeným osobám, teda adresátom, a zabrániť ich neoprávnenej zmene, teda chrániť ich integritu. Zároveň musí autorstvo odosielateľa, nezmenený prenos dát, teda odoslanie, a prijatie správy dokázať tretej nezávislej strane.

Symetrická kryptografia používa na zašifrovanie odosielateľom aj dešifrovanie príjemcom jediný šifrovací kľúč. Šifrovací kľúč si musia medzi sebou strany odovzdať určitým bezpečnostným spôsobom, samostatne alebo spolu s ďalšími údajmi, napríklad s algoritmom na jeho určenie. Nie je vylúčené ani jeho osobné odovzdanie. Tento spôsob sa javí ako

¹⁰¹ Dr. Richard Hill Ph.D. sa v súčasnosti venuje advokátskej praxi v kancelárii Hill & Associates v Ženeve. V minulosti pôsobil na Ženevskej univerzite, kde viedol oddelenie informačných technológií. Pracoval v niekoľkých významných obchodných spoločnostiach v oblasti informačných technológií, je členom americkej aj švajčiarskej asociácie rozhodcov, ďalej členom American Association for the Advancement of Science, Association for Computing Machinery, a Society for Computers and Law. Ako mediátor a rozhodca pôsobí napríklad pod WIPO.

¹⁰² HILL, Richard. On-line Arbitration: Issues and Solutions. *Arbitration International*, 1999, roč.15, č.2, s.199-208.

¹⁰³ BUDIŠ, Petr. *Elektronický podpis a jeho aplikace v praxi*. 1.vydanie. Olomouc: ANAG, 2008, s.150.

¹⁰⁴ Ing. Petr Budiš Ph.D. pôsobí na Fakulte ekonomicko-správnej Univerzity v Pardubiciach.

¹⁰⁵ BUDIŠ, Petr. *Elektronický podpis a jeho aplikace v praxi*. 1.vydanie. Olomouc: ANAG, 2008, s.14.

jednoduchý, je však pomerne k tomu aj ľahko odhaliteľný, ak nie je šifrovací kľúč dostatočne dlhý. Technológia napreduje vskutku rýchlo, a odhaľuje slabiny každého systému. Napriek tomu, ak je kľúč dlhý 128 bitov, vyskúšanie všetkých možných kombinácií by počítačom trvalo by 2×10^{20} rokov.¹⁰⁶

Asymetrická kryptografia používa na rozdiel od symetrickej kryptografie pár kľúčov, a to kľúč šifrovací a kľúč na dešifrovanie, pričom tieto kľúče môžu byť verejné alebo súkromné (tajné). Pár kľúčov generujú pre ich používateľa bežne dostupné softvérové systémy. Bez toho, aby sme zbytočne zachádzali do hĺbky tejto šifrovacej metódy, pokúsme sa čo najjednoduchšie opísať ako funguje. Šifrovacím kľúčom sa správa zabezpečí na strane odosielateľa, dešifrovací kľúč má zasa k dispozícii adresát/adresáti správy. Súkromný kľúč jeho majiteľ chráni, kým verejný kľúč je zverejnený a známy všetkým. Správa zašifrovaná, podpísaná súkromným kľúčom odosielateľa je správou autorizovanou. Ak je príslušným kľúčom na druhej strane dvojice verejný kľúč odosielateľa, môžeme stále hovoriť o autorizácii správy (je isté, že odosielateľom je majiteľ daného súkromného kľúča), nie však o tom, že správa je vskutku adresovaná konkrétnej osobe, pretože verejný kľúč je známy bližšie neurčenému množstvu adresátov. Správa zašifrovaná verejným kľúčom adresáta, ktorú je možné dešifrovať len príslušným súkromným kľúčom adresáta, je správa adresovaná, pretože k sa k jej obsahu nedostane nikto iný ako majiteľ súkromného kľúča, ale nemôže byť zaručená jej autorizácia. Správa sa teda najprv podpíše súkromným kľúčom odosielateľa, následne sa zašifruje verejným kľúčom adresáta a po jej prenose na strane adresáta sa najprv dešifruje súkromným kľúčom adresáta a potom na overenie totožnosti odosielateľa pomocou verejného kľúča odosielateľa.¹⁰⁷

¹⁰⁶ VERÍSSIMO, Paulo, RODRIGUES, Luis. *Distributed systems for system architects*. 2.vydanie. Dordrecht: Kluwer, 2001, s.439.

¹⁰⁷ Jednoduchú metaforu na princíp fungovania asymetrickej kryptografie podávajú profesorka Kaufmann-Kohler a doktor Schultz prostredníctvom správy doručovanej v schránke, ktorú odosielateľ najprv zapečatí svojim zámkom, ktorý zamkne svojim kľúčom. Schránku so správou odošle adresátovi, bez toho aby zároveň musel odoslať svoj kľúč a vystavil tak správu riziku otvorenia neželanou osobou, ktorá by sa zmocnila kľúča počas jeho prepravy. Adresát schránku so správou neotvorí, ale umiestni na ňu svoj zámok, zamkne ho svojim kľúčom a odošle späť odosielateľovi, ktorý majúci stále svoj kľúč, odoberie z zo schránky svoj zámok, a schránku zašle stále zabezpečenú adresátovi. On jediný vlastní kľúč, ktorý zámok otvorí. Samozrejme trojité zasielanie schránky nepredstavuje efektívny spôsob doručovania správ. Zámok predstavuje verejný kľúč, ktorým sa správy šifrujú a kľúč k nemu zas predstavuje súkromný kľúč, ktorý slúži na jeho dešifrovanie. Tzn. systém, ktorý umožní vytvorenie „kópie“ zámku adresáta, aby doň mohol vložiť odosielateľ správu celé doručovanie podstatne zjednoduší. Adresát si potom vyzdvihne zásielku vďaka svojmu súkromnému kľúčom. (KAUFMANN-KOHLER, Gabrielle, SCHULTZ, Thomas. *Online Dispute Resolution: Challenges for Contemporary Justice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004. s.193.)

3.1.2. Elektronický podpis

Elektronický podpis je technický postup, pomocou ktorého je možné zistiť, že podpísaná elektronická správa pochádza od určitej osoby a behom prepravy dát nedošlo k jej zmene.¹⁰⁸

Sú to dáta v elektronickej forme, pripojené alebo inak logicky pridružené k ostatným dátam a ktoré slúžia ako metóda overenia identifikácie, integrity a neodmietnuteľnosti.

Elektronický podpis predstavuje asymetrické zašifrovanie „číslo“ dokumentu, ktorý subjekt podpisuje. Toto „číslo“ (hash hodnota) sa vypočíta prostredníctvom algoritmu, aby sa zabezpečilo, že každý dokument získa jedinečné číslo aj v prípade, že by sa od iného dokumentu odlišoval čo len jediným znakom. Hash hodnota je zašifrovaná asymetricky, t.j. súkromným kľúčom odosielateľa, ktorý je možné odšifrovať len verejným kľúčom z daného páru, ktorý odosielateľ zverejnil. Výsledkom je elektronický podpis, ktorý sa prikladá k správe alebo zasiela samostatne.¹⁰⁹

Overenie elektronického podpisu prebieha nasledovne za predpokladu, že máme k dispozícii dokument, algoritmus pre výpočet hash hodnoty a verejný kľúč. Novú hash hodnotu vypočítame na základe toho istého algoritmu, ako použil odosielateľ, a porovnáme ju s dešifrovanou hash hodnotou v dodatku správy, ktorú sme získali pomocou verejného kľúča osoby, ktorej autorstvo správy overujeme. V prípade, že sa hash hodnoty nezhodujú, znamená to, že bola správa počas prenosu zmenená, alebo ju nepodpísala osoba uvedená ako odosielateľ.¹¹⁰

Totožnosť subjektov zaručujú tzv. certifikáty verejného kľúča, vydávané poskytovateľmi certifikačných služieb (certifikačnými autoritami). Certifikačné autority pridelujú subjektom, svojim klientom, certifikáty verejných kľúčov, obnovujú ich platnosť, spravujú ich, a podobne. Certifikát môžeme chápať aj ako obdobu preukazu totožnosti.¹¹¹ Kvalifikovaný certifikát potom zaručuje ešte vyššiu úroveň bezpečnosti.

Tým, že certifikačná autorita vydá svojmu klientovi certifikát, vylúči nutnosť výmeny kľúčov medzi klientom a druhou stranou vzťahu, takže sa vlastne nikdy nemusia stretnúť. Dôveryhodnosť vydaného certifikátu certifikačnou autoritou ručí alebo inštitúcia, ktorá certifikačnej autorite umožnila vydávať certifikáty verejných kľúčov¹¹² alebo samotná certifikačná autorita, ktorá sama certifikáty vydala. Ten sa potom označuje ako tzv. koreňový

¹⁰⁸ FRIMMEL, Martin. *Elektronický obchod/ právna úprava*. Praha: Prospektrum, 2002. s.36.

¹⁰⁹ Národný bezpečnostný úrad SR [online] <<http://www.nbusr.sk/sk/elektronicky-podpis/elektronicky-podpis/teoreticky-zaklad-elektronickeho-podpisu/index.html>>

¹¹⁰ DONAHEY, Scott M.. Dispute Resolution in Cyberspace. *Journal of International Arbitration*, 1998, roč.15, č.4, s.127-168.

¹¹¹ BUDIŠ, Petr. *Elektronický podpis a jeho aplikace v praxi*. 1.vydanie. Olomouc: ANAG, 2008 s.39.

¹¹² Na Slovensku je to Národný bezpečnostný úrad.

certifikát, ktorého dôveryhodnosť zverejnenie certifikátu prostredníctvom prostredníka, napríklad prostredníctvom správneho úradu.¹¹³

3.1.3. „Click-through“ zmluvy¹¹⁴

Rozhodcovská „click-through“ zmluva sa uzatvára vyplnením formulára na webovej stránke kliknutím na virtuálne tlačidlo „súhlasím/prijat“ alebo iný ovládací prvok zobrazený na monitore s odkazom na zmluvné podmienky, ktorých súčasťou je rozhodcovská doložka.¹¹⁵ Tento typ zmluvy sa začal používať v oblasti softvérových produktov ako súčasť inštaláčného procesu vybraného produktu. „*Otázka, ktorá sa v praktickom živote e-kontraktácie vynára, je, aký je rozdiel medzi zmluvou typu click-wrap a click-through z hľadiska právneho. Odpoveď by z hľadiska dnes obecné prijímanej judikatúry bola žiaden. Isté rozdielové prvky sú v podstate iba v technickej stránke veci, keď pri click-wrap kontraktoch na uzatvorenie zmluvy úplne stačí kliknutie na virtuálne tlačidlo vo forme ikony zobrazujúcej nápis „Súhlasím“.* Pri zmluvnom type click-through však ide o komplexnejší proces[...].“¹¹⁶

Ide teda o obdobu inkorporácie rozhodcovskej doložky v obchodných podmienkach pri off-line kontraktácii, s tým rozdielom, že zmluva sa uzatvára on-line.

Ako alarmujúce sa javí, že by prípadný záujemca o uzatvorenie zmluvy nebol nútený obchodné podmienky čítať a možnosť uzatvorenia takejto zmluvy menom iného subjektu. Na uzatvorenie takejto zmluvy by stačilo poznať obchodnú firmu/názov/meno subjektu, prípadne ďalšie potrebné údaje, a zaviazat tak zmluvne iný subjekt.

Doktor Hill zastáva opačné stanovisko.¹¹⁷ Podľa neho pri prehliadaní stránky a prijatí oferty kupujúcim prebieha v skutočnosti tok bitov. Bity predstavujúce ofertu, v prípade

¹¹³ V Českej republike zverejňuje zoznam CA Ministerstvo vnútra Českej republiky.

¹¹⁴ Označované aj ako „click-wrap contract“; Od uvedených pojmov, je potrebné odlišit tzv. „browse-wrap“ doložku/licenciu. Pri tomto type, nie „preklikanie“ sa za účelom uzatvorenia zmluvy povinné. Hypertextový odkaz je umiestnený na práve prehliadanej stránke (často až naspodku stránky) a návštevník webovej lokality sa rozhodne, či na link klikne. Takýto link obsahuje presmerovanie na obchodné podmienky. Neoboznáním sa s nimi zákazník neprerušit proces uzatvárania zmluvy, t.j. nezabrání vzniku právnych následkov. Tento spôsob sa stretol v USA, odkiaľ vlastne pochádza, celkom logicky s nepochopením súdov, na rozdiel od tzv. „click-through“ zmlúv. Zrovn. napr. rozhodnutie *Specht v. Netscape Communications Corp.* (150 F. Supp. 2d 585 (S.D.N.Y. 2001)) [online] Dostupné na <http://www.internetlibrary.com/cases/lib_case24.cfm>

¹¹⁵ „V súčasné době jde o typický způsob uzavírání elektronických smluv. Vzhledem k povaze grafické interaktivní služby World Wide Web se jedná o vhodné a logické řešení, jak uzavírat smlouvy v elektronickém prostředí.“ (VUČKA, Jan. *Elektronické smlouvy - část II: Click-through smlouvy* [online] itpravo.cz, 11.3.2002 [cit. dňa 21.1.2010] Dostupné na <<http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=72344>>); Příklad uzatvárania takejto zmluvy je pri nákupe tovaru na stránkach e-shopu (elektronického obchodu).

¹¹⁶ ŠCERBA, Tomáš. *Právne aspekty click-through zmlúv* [online] is.muni.cz [cit.22.2.2010] Dostupné na <<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/kontraktace/web/pages/click-through.html>>

¹¹⁷ HILL, Richard. On-line Arbitration: Issues and Solutions. *Arbitration International*, 1999, roč.15, č.2, s.199-208.

individuálne určenej ponuky alebo *invitatio ad offerendum*, čo je oveľa častejší prípad, sa ukladajú v počítači predávajúceho, prenášajú prostredníctvom telekomunikačnej siete do počítača kupujúceho (obvykle osobného počítača, alebo individuálne určenej pracovnej stanice), kde sa minimálne dočasne ukladajú. V konečnom dôsledku tak dochádza k prenosu informácií medzi predávajúcim a kupujúcim, k prenosu porovnateľnému s prenosom, ktorý sa odohráva pri výmene e-mailových alebo faxových správ. Rozdielom je, že pri e-mailoch a faxoch iniciuje prenos dát odosielateľ, pri tejto forme prijatia ponuky je to príjemca, teda predávajúci

V prípade „click-through“ zmlúv teda nie je celkom nemožné overiť totožnosť strán a rozoznať tak prípady, kedy osoba, ktorá je označená za stranu zmluvy, v skutočnosti neprejavila vôľu učiniť predmetný právny úkon. Je pomerne ťažké jednoznačne uzavrieť, či takýto spôsob dostatočne overuje totožnosť strán, teda ich skutočnú vôľu zmluvu uzavrieť alebo nie. Riešenie konkrétnej situácie by pravdepodobne poskytlo jasnejšiu odpoveď.¹¹⁸

Čo sa týka určitosti a zrozumiteľnosti týchto úkonom Vučka uvádza, že rozhodným bude posúdenie konkrétnej situácie, pričom dôležité je brať ohľad na presné znenie textu a usporiadanie ovládacích prvkov na web stránke, kde sa požadovaná operácia vykonáva¹¹⁹. Ako príklad uvádza výber tovaru v e-obchode, následné vyplnenie formulára s údajmi o doručovacej adrese, a ďalšie údaje potrebné k platbe, teda jednanie za určitým a konkrétnym cieľom.

3.2. Písomná forma v kontexte elektronickej komunikácie

Väčšina národných úprav vyžaduje ako podmienku platnosti rozhodcovskej zmluvy jej písomnú formu a podpisy oboch strán.

Požiadavka písomnej formy má svoje opodstatnenie. Predovšetkým sa vyžaduje písomná forma z dôvodu právnej istoty strán. Uzatvorením rozhodcovskej zmluvy strany vylučujú právomoc súdu prejednávať ich budúce alebo existujúce spory. Vyjadrujú svoj úmysel, aby o ich právach a povinnostiach rozhodoval subjekt iný ako súd. Dostatočne preukázateľná vôľa strán ako aj určitý obsah dohody je podmienkou právomoci rozhodcu a podmienkou, aby mohlo byť jeho rozhodnutie vykonateľné. Otázka platnosti rozhodcovskej zmluvy tak nie je dôležitá len v prvotnom štádiu arbitrážneho konania, ale i v jeho priebehu, ak rozhodca

¹¹⁸ Ako overíme totožnosť kupujúceho, či teda vskutku ide o osobu ako kupujúceho uvedenú, ak bol prenos dát uskutočnený medzi počítačom predávajúceho a počítačom patriacim napríklad knižnici alebo internetovej kaviarni, ak kupujúci nevlastní počítač, alebo ho zámerne nepoužíva?

¹¹⁹ VUČKA, Jan. *Elektronické smlouvy - část II: Click-through smlouvy* [online]. itpravo.cz, 11.3.2002 [cit. 21.1.2010] Dostupné na <<http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=72344>>

potrebuje na vykonanie určitého procesného úkonu asistenciu súdu, prípadne ak jedna zo strán požaduje, aby súd vydal predbežné opatrenie v prospech arbitrážneho konania, a nakoniec vo fáze kedy je súdu podaný návrh na zrušenie rozhodcovského rozhodnutia, alebo návrh na jeho uznanie a výkon. Druhým dôvodom je, že písomná forma zaznamenáva dohodu strán a pre ďalšie účely v konaní slúži ako fyzický dôkaz jej existencie a obsahu.

Vzhľadom na to, že úprava „hmotných“ rozhodcovských zmlúv nemá výraznú spojitosť s využitím prostriedkov elektronickej komunikácie a internetu vôbec a je dostatočne upravená vnútroštátne aj medzinárodne, bude predmetom nasledovnej kapitoly otázka, či elektronicke uzatvorená rozhodcovská zmluva spĺňa podmienku platnosti písomnej formy. Vo vzťahoch s medzinárodným prvkom bude nutné najprv zistiť akým právom sa bude platnosť rozhodcovskej zmluvy riadiť, v prípade, že si rozhodné právo strany neurčia samy.

Medzinárodné právo súkromné používa ako základné metódy priamu alebo kolízu.¹²⁰ Pretože by komparácia jednotlivých vnútroštátnych úprav formy rozhodcovskej zmluvy bola náročná a podstatne neprehľadná, rozhodla som sa vo svojej práci uviesť úpravu predovšetkým podľa Newyorského dohovoru a Ženevského dohovoru a nakoniec podľa Vzorového zákona UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži. Newyorský dohovor je dokument dôležitý jednak pre svoju rozšírenosť vo svete ale čo sa rozhodcovským zmlúv týka, nariaďuje súdom, ktorým bol podaný návrh na zrušenie, uznanie alebo výkon rozhodcovským rozhodnutím, skúmať platnosť rozhodcovských zmlúv. Vzorový zákon UNCITRAL môže ako nástroj pre harmonizáciu môže slúžiť ako podklad pre vnútroštátnu úpravu, a svojim spôsobom tak abstraktne odráža vnútroštátnu úpravu, pričom treba mať na pamäti, že jednotlivé štáty sa vôbec nemusia držať pri tvorbe vlastnej legislatívy jeho textu, prípadne sa môžu ľubovoľne odchýliť. Prijatie takéhoto dokumentu však vystihuje aktuálny trend v medzinárodnej arbitráži a preto sa považuje za dôležitý.

Rozhodnou otázkou je, či rozhodcovská zmluva, ktorou strany uznávajú právomoc rozhodcovi alebo rozhodcovskému tribunálu, v elektronickej forme je platnou rozhodcovskou zmluvou z pohľadu súčasnej právnej úpravy.

3.2.1. Písomná forma podľa článku II Newyorského dohovoru

Podľa článku II Newyorského dohovoru sa zmluvné štáty, ktorých je dnes 144, uznávajú písomnú dohodu, podľa ktorej sa strany zaväzujú podrobiť rozhodcovskému konaniu všetky

¹²⁰ LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.112.

alebo niektoré spory, ktoré medzi nimi vznikli alebo môžu vzniknúť z určitého právneho vzťahu či mimozmluvného, týkajúceho sa veci, ktorá sa môže vybaviť rozhodcovským konaním. Pojem „písomná dohoda“ v zmysle článku II ods. 2 New Yorkského dohovoru zahŕňa rozhodcovskú zmluvu aj rozhodcovskú doložku v zmluve, a to podpísanú stranami alebo obsiahnutú vo výmene listov alebo telegramov, ktoré už nemusia byť nutne podpísané stranami.

Obecne¹²¹ sa chápu požiadavky článku II Newyorského dohovoru ako maximálny štandard a preto príslušná legislatívna krajín, ktoré ho prijali, nemá klásť prísnejšie podmienky, čo do formálnej platnosti rozhodcovských zmlúv. V prípade, že by takéto podmienky vnútroštátne právo kládlo, nebudú mať vplyv na povinnosť súdu uznať rozhodcovskú zmluvu, ktorá formálne spĺňa podmienky stanovené v článku II Newyorského dohovoru, avšak za podmienky, že predmetom súdneho konania bude rozhodcovský rozsudok spadajúci do pôsobnosti dohovoru, teda cudzí¹²², a s ohľadom na možné výhrady zmluvných strán (výhrada vzájomnosti a okruhu záležitostí spadajúcich pod pojem „obchodný“).¹²³

Článok II Newyorského dohovoru výslovne neuvádza výmenu alebo komunikáciu prostredníctvom iných telekomunikačných zariadení, ktoré by zaznamenali obsah rozhodcovskej zmluvy a označenie strán, ktoré ju uzavreli. Newyorský dohovor bol však prijatý v júni 1958, v čase, keď sa nezadržateľný vývoj telekomunikačných prostriedkov sotva dal predvídať.

Spôsob akým je možné prekonať rigidné znenie článku II ods.2 Newyorského dohovoru je teda otázkou výkladu súdmi vo svetle moderných spôsobov komunikácie.¹²⁴ Tento výklad musí zohľadňovať vývoj súčasných obchodných praktík, a podľa profesora Bergera¹²⁵ je

¹²¹ Čiastočne opačné stanovisko zaujal Albert Jan van Den Berg. Podľa jeho názoru v práci *The New York Convention of 1958*, článok II nestanovuje len maximálny štandard podmienky formy rozhodcovskej zmluvy ale zároveň aj minimum, a tak obmedzuje liberálnejší výklad tohto článku. Ako však v tomto smere poznamenal Gerold Herrmann, že Albert Jan van den Berg spochybnil tento svoj názor, aj keď ešte nepristúpil k tomu, aby ho celkom vzal späť. (HERRMANN, Gerold. *Does the World Need Additional Uniform Legislation on Arbitration? – The 1998 Freshfields Lecture. Arbitration International*, 1999, roč.15, č.3, s. 211-236.); ďalej ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2.vydanie. Praha: ASPI, s.82.

¹²² Dohovor sa vzťahuje aj na rozhodcovské rozhodnutia, ktoré sa nepokladajú za miestne (národné) rozhodnutia v štáte, v ktorom sa žiada o ich uznanie a výkon

¹²³ LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.113.

¹²⁴ HERRMANN, Gerold. *Does the World Need Additional Uniform Legislation on Arbitration? – The 1998 Freshfields Lecture. Arbitration International*, 1999, roč.15, č.3, s. 211-236.; LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.132.

¹²⁵ Prof. Dr. Klaus Peter Berger, LL.M. pôsobí na Univerzite v Kolíne. Okrem zastáva funkciu riaditeľa CENTRAL (Institute for Banking Law and the Center for Transnational Law). Hostuje i na ďalších univerzitách v Spojených štátoch i Európe, a vedie praktické kurzy v Dubai International Arbitration Center. Venuje sa publikačnej činnosti, je spoluautorom komentára k nemeckému občianskemu zákonníku. Okrem toho patrí k

práve jednotný výklad formálnej platnosti v nedávno prijatých zákonoch dôvodom pre liberálnejší výklad Dohovoru.¹²⁶

Ako uvádza profesorka Rozehnalová, prostriedky podobajúce sa technike telegramov, ako napr. fax sú prípustné v súlade s článkom II, avšak iné prostriedky komunikácie, ako sú napríklad EDI bývajú spochybňované.¹²⁷

Čo sa možnosti prekonania rigidnosti článku II Newyorského dohovoru týka profesor Herrmann¹²⁸, bývalý tajomník UNCITRAL, uvádza, že prichádza do úvahy možnosť ktorú upravuje článok VII Newyorského dohovoru. Tento článok vlastne aplikáciu samotného dohovoru vylučuje, ak zmluvné strany pred jeho prijatím uzavreli viacstranné alebo dvojstranné dohody v oblasti uznávania a výkonu rozhodcovských nálezov. Na formálnu platnosť rozhodcovskej zmluvy by sa tak vzťahovali ako profesor Herrmann uvádza ustanovenia hmotného práva. Článok VII je odrazom *favor executionis* a indikuje, že na formálnu platnosť rozhodcovskej zmluvy sa použijú ustanovenia týkajúce sa jej platnosti po obsahovej stránke, t.j. právo podľa článku V ods.1 písm.a.¹²⁹

K vyššie uvedenému výkladu článku II Newyorského dohovoru vyzýva aj Sekretariát UNCITRAL v odporučení prijatom k interpretácii článku II ods.2 a článku VII ods.1 Newyorského dohovoru v dôsledku rozrastajúceho sa používania elektronického obchodu na 39. zasadaní Komisie.¹³⁰ Hoci bola Komisia založená až po prijatí Newyorského dohovoru, jeho podpora a presadzovanie je súčasťou programu práce Komisie. V odporučení Komisia vyzýva členské štáty k tomu, článok II Newyorského dohovoru vykladali širším spôsobom a brali na zreteľ, že prostriedky uvedené v článku II nie sú vyčerpávacím výpočtom.

popredným zástancam *lex mercatoria* a snaží sa o jeho kodifikáciu. Inicializoval vznik voľneprístupnej databázy Trans-lex.

¹²⁶ BERGER, Klaus Peter. *International Economic Arbitration*. Boston: Deventer, 1993. [online] [cit.13.1.2010] Dostupné na < www.Trans-Lex.org/100400 ">

¹²⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2.vydanie. Praha: ASPI, 2008, s.141.; pozn. EDI je skratka používaná pre Electronic Data Exchange, t.j. elektronická výmena údajov.

¹²⁸ Profesor Gerold Herrmann bol predtým než sa v rokoch 1991 až 2001 stal tajomníkom UNCITRAL tajomníkom pracovnej skupiny UNCITRAL, ktorá pripravila návrh Vzorového zákona o medzinárodnej obchodnej arbitráži. V rokoch 2001-2004 bol prezidentom LCIA Court, kde je k dnešnému dňu čestným viceprezidentom. V súčasnosti je prezidentom ICCA (International Council for Commercial Arbitration). V minulosti pôsobil napríklad na Univerzite v Kolíne, dnes pôsobí na Viedenskej univerzite.

¹²⁹ HERRMANN, Gerold. Does the World Need Additional Uniform Legislation on Arbitration? – The 1998 Freshfields Lecture. *Arbitration International*, 1999, roč.15, č.3, s. 211-236.; LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.115.

¹³⁰ Recommendation regarding the interpretation of article II, paragraph 2, and article VII, paragraph 1, of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, done in New York, 10 June 1958, adopted by the United Nations Commission on International Trade Law on 7 July 2006 at its thirty-ninth session [online] [cit. 10.1.2010] Dostupné na <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/A2E.pdf>>

3.2.2. Písomná forma podľa Ženevského dohovoru o obchodnej arbitráži

Konflikt s Newyorským dohovorom rieši aspoň čiastočne článok X ods. 7 Ženevského dohovoru. Čiastočne smerujú oba dohovory iným smerom a tak môžu vedľa seba pôsobiť.¹³¹

Článok I ods. 2 písm. a) uvádza, že rozhodcovskou zmluvou sa rozumie buď rozhodcovská doložka obsiahnutá v zmluve alebo zmluva o rozhodcovi, pričom zmluva alebo zmluva o rozhodcovi sú podpísané stranami alebo obsiahnuté vo výmene, listov, telegramov, alebo diaľkopisných správ, a vo vzťahoch medzi štátmi, ktorých zákony nevyžadujú, aby rozhodcovská zmluva bola učená písomnou formou, sa rozhodcovskou zmluvou rozumie akákoľvek dohoda, uzatvorená formou, ktorú tieto zákony dovoľujú.

Narozdiel od Newyorského dohovoru článok I výslovne uvádza odvolanie sa na národné úpravy (bez toho, aby bolo vylúčené použitie celého dohovoru ako je to pri článku VII Newyorského dohovoru). Ženevský dohovor teda vychádza v ústrety aj iným formám než písomnej.

3.2.3. Písomná forma podľa Vzorového zákona UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži

Vzorový zákon o medzinárodnej obchodnej arbitráži prijatý UNCITRAL upravuje všetky fázy rozhodcovského konania od rozhodcovskej zmluvy po uznanie a výkon rozhodcovských rozhodnutí. Tvorí základ pre harmonizáciu a zlepšenie vnútroštátnych právnych úprav členských štátov Spojených národov. Pre formu rozhodcovských zmlúv je dôležitý článok 7, predovšetkým jeho zrevidovaná podoba od roku 2006.

Pôvodné znenie článku 7 nasledovalo znenie článku II Newyorského dohovoru, predovšetkým jeho požiadavku písomnej formy. Ako sa však v praxi ukázalo čoraz častejšie bolo pre strany, ktoré prejavili vôľu, aby ich vzájomné spory rozhodli rozhodcovia, uzatváranie písomného dokumentu v niektorých prípadoch príliš komplikované, najmä ak strany obchodovali na diaľku a ich vzájomná komunikácia prebiehala prostredníctvom telekomunikačných prostriedkov. Práve pre takéto situácie v medzinárodnom obchode a technologický pokrok v komunikačných prostriedkoch pristúpila Komisia k revíziu článku 7 na svojom 39. zasadnutí a prijala dve varianty článku 7.¹³²

¹³¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydanie. Praha: ASPI, 2008, s.95.

¹³² Explanatory Note by the UNCITRAL Secretariat on the 1985 Model Law on International Commercial Arbitration as amended in 2006 [online] [cit. 10.1.2010] Dostupné na <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf>

Prvá varianta znenia článku 7 vyžaduje ako podmienku platnosti písomnú formu rozhodcovskej zmluvy. Znenie článku ďalej stanovuje, že podmienka písomnej formy rozhodcovskej zmluvy je splnená, ak je jej obsah zaznamenaný v akejkoľvek podobe, bez ohľadu na spôsob uzatvorenia zmluvy. Písomná forma je zachovaná aj vtedy ak je rozhodcovská zmluva súčasťou žaloby a druhá strana existenciu zmluvy nepopiera¹³³.

Novum, ktoré prináša Vzorový zákon UNCITRAL oproti Newyorskému dohovoru, je že podmienka písomnosti je splnená, ak boli použité prostriedky, ktoré umožňujú zachytenie záznamu jej uzatvorenia a obsahu. Rozhodcovská zmluva teda mohla byť uzatvorená aj ústne za predpokladu, že o tom existuje záznam. Odsek 4 tohto článku výslovne uvádza, že písomná forma je zachovaná aj použitím elektronických prostriedkov komunikácie ak informácie v nich obsiahnuté sú dostupné a použiteľné ako dôkaz. Uprušuje, že elektronickými komunikáciami sa rozumie komunikácia prostredníctvom prostriedkov „dátových správ“.¹³⁴

Druhá varianta článku 7 uvádza, že rozhodcovskou zmluvou je dohoda strán, aby spory, ktoré medzi nimi vznikli alebo vzniknú z právneho vzťahu, či už zmluvného alebo nie, boli riešené pred rozhodcami. Vôbec sa nezmieňuje o nutnosti písomnej formy.

Revízia článku 7 používa moderný jazyk, odkazuje na pojmy Vzorového zákona UNCITRAL o elektronickom obchode a Dohody OSN o používaní elektronickej komunikácie v medzinárodných kontraktach (United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts).

V súvislosti s revíziou článku 7 bolo prijaté vyššie zmienené odporúčanie Komisie, ktoré vyzýva členské štáty jednak k širšiemu výkladu článku II Newyorského dohovoru, jednak odporúča členským štátom pri prijímaní príslušných zákonov na základe Vzorového zákona, prijatie už revidovanej verzie článku 7. Komisia nijak neuprednostňuje niektorú z verzií článku 7. Úmyselne prijala práve dve verzie tohto článku, aby čo najviac vyšla v ústrety jednotlivým štátom pri prijímaní ich legislatívy. Cieľom je harmonizácia národného práva, tak aby bol už vo fáze uznávania a výkonu rozhodcovských zmlúv založený priaznivejší režim výkonu a uznávania rozhodcovských rozhodnutí než režim podľa Newyorského dohovoru. Sám Vzorový zákon obsahuje i ustanovenia upravujúce výkon a uznanie rozhodcovských rozhodnutí. Ako nástroj „soft law“ nemá aplikačnú prednosť pred ustanoveniami

¹³³ Otázne je do akej miery je možné posledne uvedené považovať za spôsob uzatvorenia rozhodcovskej zmluvy ekvivalentným spôsobom.

¹³⁴ Dátové správy sú podľa článku 7 ods. 4 Vzorového zákona informácie vytvorené, zaslané, prijaté, alebo uložené elektronickými, magnetickými, optickými alebo inými obdobnými prostriedkami, vrátane, ale nielen nimi, electronic data interchange (EDI), elektronická pošta, telegram, telex alebo telekópia (telecopy).

Newyorského dohovoru, alebo iných medzinárodných, predovšetkým dvojstranných zmlúv, ktorými sú štáty viazané. Jeho prínos spočíva v tom, že unifikuje národnú úpravu, čo je dôležité pre domáce rozhodcovské konania, a nepriamo poskytuje výkladové vodítko pre súdy pri aplikácii Newyorského dohovoru v prípadoch s medzinárodným prvkom. A to je v prípade dokumentu takého významu a povahy, ktorá prakticky znemožňuje jeho revíziu veľkým prínosom.

3.2.4. Vzorový zákon UNCITRAL o elektronickom obchode a ďalšie relevantné predpisy

V tejto časti by som rada stručne rozviedla príslušné ustanovenia, ktoré „doplňajú“ problematiku písomnej formy rozhodcovských zmlúv, a vzhľadom na to, že v úvode tejto kapitoly bol rozobratý elektronický podpis a v prípade „click-through“ rozhodcovských zmlúv sme zašli aj do problematiky elektronického obchodu, považujem za potrebné doplniť právny rámec úpravy ďalšími právnymi nástrojmi.

Vzorový zákon UNCITRAL o elektronickom obchode (Model law on electronic commerce) pripravila UNCITRAL už v roku 1996.¹³⁵

Článok 6 Vzorového zákona o elektronickom obchode stanoví, že tam, kde právo požaduje písomnú formu, je táto podmienka splnená dátovou správou, ak informácia, ktorú nesie je aj naďalej dostupná a použiteľná. Len na doplnenie uvádzam, že Vzorový zákon UNCITRAL o elektronickom obchode upravuje v článku 7 problematiku podpisu. Podľa tohto vzorového ustanovenia sa výslovný podpis osoby v súvislosti s dátovou správou nevyžaduje, ak je zistenie jej totožnosti a súhlasu s obsahom dátovej správy zaručené iným spôsobom a tento spôsob je spoľahlivý do takej miery, ako to vyžaduje účel, za ktorým táto správa vytvorená alebo odoslaná, pričom je potrebné prihliadať k všetkým okolnostiam daného prípadu vrátane relevantných dohôd strán.¹³⁶

Zatiaľ posledným dokumentom prijatým UNCITRAL je Dohoda OSN o používaní elektronickej komunikácie v medzinárodných kontraktoch prijatá v roku 2005.

¹³⁵ Text Vzorového zákona je dostupný <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/electcom/05-89450_Ebook.pdf>

¹³⁶ Rozhodnutie vo veci *SM Integrated Transware Pte Ltd. v. Schenker Singapore (Pte) Ltd.* zo dňa 30.3.2005. „The judge was of the view that there is no real distinction to be drawn between a typewritten form and a signature that has been typed onto an e-mail and forwarded with the e-mail to the intended recipient of that message. In the specific case, the judge also held that the signature requirement was met even though the sender's name was not typed into the e-mail, but only appeared in a line reading “From: [sender's name]...”, as long as the sender knew that his name appeared at the head of every message next to his e-mail address so clearly that there could be no doubt that he was intended to be identified as the sender of the message (art. 7 (1) (a) MLEC).“ [online] [uncitral.org](http://www.uncitral.org) [cit. 22.1.2010] Dostupné na <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V06/567/83/PDF/V0656783.pdf?OpenElement>>

Rýchly technický rozvoj a používanie internetu viedlo tiež k príslušnej úprave na komunitárnej úrovni. Európsky parlament a Rada EÚ vydali už v roku 1999 smernicu o elektronických podpisoch (1999/93/ES). Rozličná právna úprava elektronickým podpisov a akreditácia poskytovateľov certifikačných služieb v členských štátoch by mohli vo veľkej miere zakladať prekážky využívania elektronickej komunikácie a elektronického obchodu. Zároveň by harmonizovaná úprava v tejto oblasti prispela k všeobecnej dôvere v tieto prostriedky a možnosť sa na ne spoliehať aj ako na dôkazné prostriedky v súdnom konaní.

3.3. Právny rámec elektronického podpisu

Smernica 1999/93/ES o elektronických podpisoch rozlišuje elektronický podpis a zaručený elektronický podpis (*advanced electronic signature*). Druhý uvedený má podľa smernice byť podpis jedinečne spojený s osobou signatára a schopný jeho identifikácie, pričom prostriedky na jeho vytvorenie sú vo výlučnej moci signatára a zaisťujú okamžité zistenie každej dodatočnej zmeny dát.

V slovenskom zákone o elektronických podpisoch z. č. 215/2002 Z.z. bolo s účinnosťou od 1.1.2009 doplnené ustanovenie definujúce „bežný“ elektronický podpis (§3 uvedeného zákona). Podľa platnej právnej úpravy sa aj od bežného elektronického podpisu vyžaduje, aby umožnil identifikáciu podpísanej osoby, čo bol jeden z hlavných bodov Smernice o elektronických podpisoch.¹³⁷

Česká právna úprava z. č. 227/2000 Sb. o elektronickom podpise definuje zaručený elektronický podpis takmer doslovne podľa znenia Smernice o elektronickom podpise. Rozdielne od českej úpravy musí podľa slovenského zákona byť zaručený elektronický podpis vyhotovený pomocou súkromného kľúča určeného na vyhotovenie zaručeného elektronického podpisu, a to prostredníctvom bezpečného zariadenia na vyhotovenie elektronického podpisu, pričom jeho vyhotovenie musí umožňovať autentizáciu podpisujúcej osoby a verejný kľúč patriaci k použitému súkromnému kľúču bol založený na kvalifikovanom certifikáte. Z uvedeného vyplýva, že slovenský zákon stanovil vyššie nároky na používanie zaručeného elektronického podpisu, a to odrazí predovšetkým na finančnej stránke používania zaručených podpisov. To znamená, že všetky spoločnosti, ktoré majú na

¹³⁷ Domnienku, že toto doplnenie bolo nevyhnutné preto, aby bolo možné bežné elektronické podpisy pokladať za platné, vyvracia Stanovisko odbornej skupiny Slovenskej informatickej spoločnosti. Pomocou verejného kľúča je možné overiť, či daný dokument bol podpísaný pomocou príslušného súkromného kľúča. Medzi verejným kľúčom a konkrétnou osobou je väzba preukázateľná určitým dokladom ako je napríklad certifikát alebo iný, hoc papierový doklad. JANÁČEK, Jaroslav. *Základné omyly Ing. Rexu v jeho pripomienkach k poslaneckému návrhu zákona o elektronickom podpise. (Stanovisko odbornej skupiny Slovenskej informatickej spoločnosti.)* [online] informatika.sk [cit. 20.2.2010] Dostupné na <<http://www.informatika.sk/e-podpis/polemika/OmylyRexu.htm>>

Slovensku záujem poskytovať certifikačné služby pre zaručené elektronické podpisy, budú musieť splniť podmienky vydávania (parametre, algoritmy) stanovené vyhláškou Najvyššieho bezpečnostného úradu Slovenskej republiky a získať na túto činnosť akreditáciu.

Oproti tomu, česká právna úprava kvalifikovaný certifikát pre zaručený elektronický podpis nevyžaduje. V prípade, že má certifikačná autorita záujem vydávať v Českej republike kvalifikované certifikáty, musí splniť ohlasovaciu povinnosť voči Ministerstvu vnútra ČR. Podanie žiadosti o akreditáciu je v Českej republike dobrovoľné.

Smernica v článku 5 stanoví členským štátom povinnosť zabezpečiť, aby zaručené elektronické podpisy, založené na kvalifikovanom certifikáte a vytvorené bezpečným zariadením spĺňali zákonné požiadavky na podpis vo vzťahu k dátam v elektronickej forme rovnakým spôsobom, ako vlastnoručný podpis spĺňa takéto požiadavky vo vzťahu k dátam na papieri, a boli prípustné ako dôkaz v konaní pred súdmi.¹³⁸

Bežnému elektronickému podpisu by nemali byť podľa smernice v členských štátoch odopierané právne účinky a dôkazná hodnota elektronickému podpisu len preto, že nie sú založené na kvalifikovanom certifikáte.

Bežný elektronický podpis umožňuje zachovanie písomnej formy právneho úkonu, ale samotné dokazovanie tejto skutočnosti nie je vždy jednoduché, pričom ani úplné zlyhanie dôkazu o učinení právneho úkonu domnelým „podpísaným“ nie je vylúčené. Preto sa odporúča používať elektronický podpis bežný na podpisovanie dokumentov, ktorých pravosť a predpoklad sa pravdepodobne preukazovať v konaní pred súdom nebudú, a elektronický podpis zaručený pre prípady dokumentov, ktoré bude potrebné pred súdom dokazovať.¹³⁹

K elektronickému podpisu vydala Komisa v roku 2001 tiež Vzorový zákon o elektronickom podpise (Model law on electronic signature)¹⁴⁰. Zvýšená frekvencia používania elektronického podpisu namiesto ručného podpisu primäla Komisiu k prijatiu Vzorového zákona ako nástroja na priblíženie jednotlivých národných práv v tejto oblasti za účelom dosiahnutia právnej istoty spojenej s účinkami elektronických podpisov, teda z rovnakých pohnútok ako prijali Európsky parlament a Rada EÚ Smernicu o elektronickom podpise. Vzorový zákon ponúka štátom praktické štandardy, o ktoré môžu oprieť svoje právne

¹³⁸ „Na druhou stranu je třeba v elektronickém podpisu vidět pouze jakousi záruku bezpečné komunikace či kvalitní archivace dat a ne jakýsi výlučný lék na zrovnoprávnění tradičních forem (zejména notářsky či jinak úředně ověřených) komunikace s formou elektronickou.“ MATEJKA, Ján. *K pojmu "listina", "písemnost" a jejich "podpis"* [online] itpravo.cz, 7. 10. 2002 [cit.30.1.2010] Dostupné na <<http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=105166>>

¹³⁹ JANÁČEK, Jaroslav. *Základné omyly Ing. Rexu v jeho pripomienkach k poslancekému návrhu zákona o elektronickom podpise. (Stanovisko odbornej skupiny Slovenskej informatickej spoločnosti.)* [online] informatika.sk [cit. 20.2.2010] Dostupné na <<http://www.informatika.sk/e-podpis/polemika/OmylyRexu.htm>>

¹⁴⁰ Text Vzorového zákona je dostupný <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/electcom/ml-elecsig-e.pdf>

ustanovenia a prispieť tak k technickej spoľahlivosti a právnej efektívite elektronických podpisov.

Predovšetkým sa Komisia pri práci na Vzorovom zákone zamerala na najčastejšie používaný elektronický podpis fungujúci na metóde asymetrickej kryptografie (verejného kľúča). Kľúčovými bodmi sú rozličné úrovne bezpečnosti a právne následky zodpovednosti v súvislosti s príslušnými službami poskytovanými v kontexte elektronických podpisov. Nesporným prínosom je úprava používania elektronického prvku vo vzťahoch s medzinárodným prvkom.¹⁴¹

3.4. Judikatúra k písomnej forme elektronicky uzatvorených r. zmlúv

Vo veci *Carbomin SA v Ekton Corporation* dovodil Geneva Court of Appeal, že uvedením výmeny telegramov ako spôsobu, ktorý spĺňa podmienky písomnej formy, článok II Newyorského dohovoru predpokladá obecný spôsob prenosu telekomunikácie správ, ktoré sú zaznamenané v trvalom formáte. V tomto smere telex poskytuje správy, ktorých odosielatelia a príjemcovia môžu byť identifikovaní lepším spôsobom než v prípade bežných telegramov.¹⁴²

V rozhodnutí *Compagnie de Navigation et Transports S.A. v. MSC (Mediterranean Shipping Company) S.A.*, švajčiarsky súd zdôraznil prednosť úmyslu strán pred formálnou stránkou aj vzhľadom na vývoj moderných spôsobov komunikácie a rastúci význam nepodpísaných písomných dokumentov.¹⁴³ Ako uviedol, trvanie na podpisoch strán sa nevyhnutne, predovšetkým v medzinárodnom obchode vytráca a rozličný prístup k podpísaným a nepodpísaným dokumentom je dnes predmetom diskusie. Domnievam sa, že by bolo odvážne uzatvárať, že sa švajčiarsky súd rozhodol celkom upustiť od podmienky podpisov strán, ktorá sa vyžaduje podľa článku II. Ako z článku II vyplýva, formálnu platnosť - písomnú formu sa zachovávajú podpisy strán alebo výmena listov alebo telegramov. Pravdepodobne mal na mysli, že ak je podmienka písomnosti splnená modernými prostriedkami diaľkovej komunikácie, ktoré z vlastnej povahy vylučujú tradičné podpisy strán, resp. splnenie tejto podmienky, teda podpísanie vytlačeného dokumentu a následné odoslanie oboma stranami by bolo pre účely medzinárodného obchodu príliš komplikované, druhá podmienka platnosti, teda podpisy samotné už nie sú, laicky povedané, tak podstatné.

¹⁴¹ Bližšie v sprievodcovi Vzorovým zákonom pod názvom UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures with Guide to Enactment 2001. Dostupné <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/electcom/ml-elecsig-e.pdf>>

¹⁴² RUBINO-SAMMARTANO, Mauro. *International Arbitration Law and Practice*. 2. vydanie. The Hague: Kluwer, 2001, s. 243.

¹⁴³ LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.138.

Koniec koncov, technológia samotná dnes priniesla riešenie v podobe elektronických podpisov.

Lew, Mistelis, Kröll napríklad upozorňujú na rozhodnutie nórskeho súdu vo veci *Charterer (Norway) v Shipowner (Russian Federation), XXVII YBCA 519 (2002)* keď súd odmietol vykonať rozhodcovské rozhodnutie na základe doložky obsiahnutej v e-mailových správach.¹⁴⁴

Aj k forme a uznávaniu „click-through“ rozhodcovským zmluvám pokladám za vhodné uviesť niekoľko súdnych rozhodnutí. Vo veci *RealNetworks, Inc. Privacy Litigation*¹⁴⁵ americký súd výslovne uznal, že „click-through“ zmluva splnila podmienku písomnej formy, ktorá sa vyžaduje podľa Federal Arbitration Act (chapter 1, section 3). Totožnú click-wrap zmluvu uznal súd za písomnú bez ďalšieho vo veci *Lieschke v RealNetworks, Inc.*¹⁴⁶

Vo veci *Comb v. PayPal, Inc.*¹⁴⁷ však odmietol súd uznať rozhodcovskú doložku uvedenú v „click-through“ užívateľskej zmluve ako nekalú praktiku. Ako nekalá po procesnej stránke bola doložka uznaná z dôvodu jej uvedenia v adhéznej zmluve, pričom zároveň priemerná transakcia uskutočňovaná prostredníctvom PayPalu¹⁴⁸ neprevyšovala 55 USD, a prevažná väčšina zákazníkov spoločnosti PayPal sú „private individuals who are not "sophisticated,"¹⁴⁹ a konečne, nebolo fakticky vylúčené, že konkurenti spoločnosti PayPal vo svojich zmluvách obdobné ustanovenia vôbec nepoužívajú.

3.5. Záver kapitoly

Ako som uviedla, napriek tomu, že článok II Newyorského dohovoru výslovne nestanoví, že sa elektronicky uzatvorené rozhodcovské zmluvy alebo doložky považujú za uzatvorené písomne, nie je možné ich považovať za neplatné, ak je ich obsah, rovnako ako skutočnosť ich uzatvorenia, a totožnosť subjektov dostatočne zaznamenaná daným prostriedkom

¹⁴⁴ LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.132.

¹⁴⁵ 2000 U.S. Dist. LEXIS 6584 (N.D. III May 8, 2000) (In COTEANU, Cristina. *Cyber consumer law and unfair trading practices*. Aldershot: Ashgate Publishing, 2005, s. 54.); Podľa aktuálneho znenia článku 101 (c) Electronic Signatures in Global and National Commerce Act z roku 2000 sa však už požaduje, aby obchodník zaistil okrem iného možnosť spotrebiteľa oboznámiť sa s textom zmluvy pred udelením súhlasu, umožnil mu text zmluvy si vytlačiť a zabezpečil mu k nemu prístup aj po uzatvorení zmluvy. V prípade porušenia, sa má za to, že spotrebiteľ neobdržal „písomnú“ zmluvu a rozhodcovskú zmluvu nebude možné uznať a vykonať. Dôvodom tej úpravy však zjavne nie je nedôvera v technológiu ale ochrana spotrebiteľa.

¹⁴⁶ *Lieschke v RealNetworks, Inc*, 2000 U.S. Dist. LEXIS 1683 (ND Ill, 2000) Dostupné na <http://www.harveymortensen.com/courses/infosec/ecpa/2000_WL_198424.pdf>

No. 99C 7274, 99C 7380, 2000 WL, XXV YBCA 530 (2000) (ND Ill, 2000)

¹⁴⁷ Rozhodnutie F. Supp. 2d 1165 (N.D. Cal. Aug.30, 2002) [online] Dostupné na <<http://pub.bna.com/eclr/021227.htm>>

¹⁴⁸ PayPal je internetový platobný systém umožňujúci medzinárodný on-line prevod peňažných prostriedkov, známy predovšetkým pre spojenie so spoločnosťou Ebay.

¹⁴⁹ F. Supp. 2d 1165 (N.D. Cal. Aug.30, 2002) [online] Dostupné na <<http://pub.bna.com/eclr/021227.htm>>

elektronickej komunikácie. Takýto záznam môžeme považovať za viditeľný a dostatočne trvalý.

Rozhodnutia súdov i názory akademikov nasvedčujú tomu, že rozhodcovská zmluva uzatvorená prostredníctvom výmeny e-mailových správ spĺňa požiadavky článku II. Výmena e-mailov je porovnateľná s výmenou telegramov, ktoré Newyorský dohovor ako spôsob uzatvorenia pripúšťa. Uzatváranie spôsobom „click-through“ taktiež predstavuje prenos dát porovnateľný s prenosom, ktorý sa odohráva pri výmene faxových správ, ich uznávanie potvrdzuje aj judikatúram. Čo sa ostatných nástrojov úpravy týka, tie neskôr prijaté dokumenty, ako aj nimi inšpirované vnútroštátne predpisy, sa priamo vyslovujú k platnosti právnych úkonov učených elektronicky, prípadne na písomnej forme netrvajú za predpokladu, že ich učinenie a obsah je zaznamenaný relevantným spôsobom.

Výklad článku II Newyorského dohovoru náleží súdom. Nie všetky sudy pravdepodobne zaujmú jednotné stanovisko. Súčasný trend, pro-arbitrážny nielen v oblasti platnosti rozhodcovských zmlúv, však nasvedčuje tomu, že sudy krajín z celého sveta, sú prevažne naklonené myšlienke, že pod článok II Newyorského dohovoru nespádajú len tam uvedené spôsoby komunikácie, ale že spoločnosť a technológia sa vyvíjajú a to by nemalo klásť prekážky arbitráži. Podporným argumentom je uvedené stanovisko samotnej Komisie k článku II Newyorského dohovoru.

Dodržanie písomnej formy použitím elektronickej komunikácie vzhľadom na výkladové metódy a porovnateľnosť pováh foriem komunikácie nutne nevyžadujú novú právnu reguláciu. Je však otázne, či by boli sudy naklonené takejto interpretácii bez ťažkostí, nebyť prijatia nových medzinárodných vnútroštátnych prepisov pre oblasť elektronickej komunikácie.

Na druhej strane elektronický podpis, keďže ide o špecifický prostriedok zaručenia autenticity a integrity doručovaných správ, novú úpravu požadoval. Práve táto úprava nakoniec podporuje aj právne postavenie elektronickej komunikácie, keďže elektronický podpis je spôsob použiteľný len v spojitosti elektronickou komunikáciou.

O tom, že existuje trend v prospech uznávania zmlúv uzatvorených elektronicky dokazuje aj pokrok v legislatíve v oblasti elektronickej komunikácie. Činnosť UNCITRAL ale aj orgánov Európskej únie, a nakoniec i samotných štátov svedčia o záujme medzinárodného spoločenstva posilniť postavenie tejto formy komunikácie, zvýšenie ich dôveryhodnosti, bezpečnosti a kvality. Jednak z dôvodu ich stále častejšieho používania v medzinárodných ale i domácich obchodných vzťahoch, bez pochyb aj z dôvodu ich používania ako „listinných“ dôkazných prostriedkov v súdnom ale i inom, napríklad rozhodcovskom konaní.

4. Rozhodné právo na rozhodcovské konanie v kontexte elektronického prostredia

Rozhodné právo je veľmi zjednodušene povedané právo ovládajúce právny vzťah, či už je späté so štátnou mocou, teda právo vnútroštátne, alebo nie je, teda právo transnacionálne. Prevláda názor, že bez ohľadu na pôvod strán a formu a miesto konania arbitráže, každé konanie musí byť situované a podliehať určitému systému právnej regulácie.¹⁵⁰

Rozlišujú sa dve hlavné roviny rozhodného práva a to právo procesné, podľa ktorého podlieha rozhodcovské konanie a právo rozhodné pre meritum veci. Procesným právom sa riadia záležitosti technického charakteru, týkajúce sa vedenia a organizácie konania.

Uvádzajú sa aj ďalšie roviny práva rozhodného, ktorým sa bude riadiť rozhodcovská zmluva¹⁵¹, spôsobilosť strán ju uzavrieť a právo rozhodné pre výkon a uznanie rozhodnutí¹⁵². Právo, ktorým sa riadi zmluva medzi stranami nie je nevyhnutne aj právom, ktorým sa riadi rozhodcovská zmluva alebo proces. Rozhodcovská zmluva je nezávislá na hlavnej zmluve, resp. rozhodcovská doložka je oddeliteľná od hlavnej zmluvy, ich platnosť sa posudzuje vždy samostatne. V prípade neplatnosti, či dokonca neexistencie zmluvy hlavnej nie je možné so samozrejmosťou uzavrieť, že neplatná je aj rozhodcovská zmluva, resp. doložka. Tento princíp separability je jeden z hlavných princípov ovládajúcich arbitráž.

Naskytá sa tvrdenie načo hľadať procesné právo, ktorému má konanie podliehať ak sú v rozhodcovskej zmluve stanovené procesné pravidlá konkrétnej rozhodcovskej inštitúcie, ktoré obvykle pokrývajú všetky stránky konania samotného, od menovania rozhodcov, namietanie zaujatosti, dokazovanie, až po úhradu poplatkov. Rozhodným právom procesným je však len národné právo, ktoré stranám umožňuje ustanoviť si pravidlá, prípadne ich v určitých aspektoch bude obmedzovať, upraví spôsob interakcie súdov a rozhodcovského konania v mieste arbitráže a predovšetkým bude kontrolovať zneužívanie inštitútu zrušenia rozhodcovského rozhodnutia.¹⁵³

¹⁵⁰ LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.28.; TWEEDDALE, Andrew, TWEEDDALE, Keren. *Arbitration of commercial disputes : international and English law and practice*. Oxford : Oxford University Press, 2005, s. 236.

¹⁵¹ PAUKNEROVÁ, Monika. Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva. *Právní rozhledy*, 2003, č. 12, s. 587 – 594.

¹⁵² REDFERN, Alan, HUNTER, Martin a kol.. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. 4. vydanie. London: Sweet & Maxwell, 2004, s. 77.

¹⁵³ KAUFMANN-KOHLER, Gabrielle. Identifying and Applying the Law Governing the Arbitration Procedure – The Role of the Law of the Place of Arbitration. In Albert Jan van den Berg (ed). *Improving the Efficiency of Arbitration and Awards: 40 Years of Application of the New York Convention*. The Hague: Kluwer, 1999, s.336-365.

V tejto kapitole sa zameriam na procesné právo a spôsob jeho určenia. Jadrom otázky bude predovšetkým posúdenie práva rozhodného v spojitosti s miestom rozhodcovského konania, ktoré činí v kontexte elektronického spôsobu riešenia sporov nemalé ťažkosti. Predmetom bude aj tzv. delokalizácia a tzv. denacionalizácia arbitráže.

4.1. Určenie procesného práva

Lex arbitri a procesné právo, ktorým sa riadi arbitráž nie sú to isté, hoci môžeme povedať, že procesné právo môže byť jeho súčasťou.¹⁵⁴ *Lex arbitri* obsahuje aj súbor nutne použiteľných noriem. Procesné právo je právo, ktorým sa riadi proces arbitráže a nemusí byť vždy právom krajiny, kde sa arbitráž koná.

Základné prístupy k identifikovaniu rozhodného práva aplikované v praxi a uznávané v teórii sú dva. Reflektujú vzťahy medzi fórom a dispozíciou strán voliť procesné právo ako celok.

Teritoriálny prístup vníma voľbu konkrétneho sudiska zároveň ako stranami učinенý výber procesných noriem.¹⁵⁵ Rozhodcovia majú povinnosť aplikovať procesné normy práva krajiny, kde sa arbitráž koná, normy tzv. *lex arbitri*. Právomoc rozhodcov a účinky ich rozhodnutia sú dané práve tým, že im to právo sídla arbitráže umožňuje. Uvedená teória úzko súvisí s jurisdikčnou teóriou o postavení rozhodcovského konania. Ak by sme pripustili aplikáciu noriem aj iného právneho poriadku, nesmela by presiahnuť rámec stanovený právom fóra, tzv. *lex arbitri*. Na rozdiel od situácií, kde by sme ponechali určenie rozhodného práva výhradne na voľbu strán, jednoznačné určenie procesných pravidiel podľa miesta konania arbitráže zvyšuje právnu istotu strán.

Najsilnejším argumentom je skutočnosť, že práve *lex arbitri* poskytuje istotu, že rozhodcovia nebudú zneužívať svoju právomoc a že ich rozhodnutie by bez neho nepodliehalo súdnemu prieskumu, z hľadiska procesného samozrejme.

Zmluvný prístup odmieta nutné spojenie rozhodcovského konania a miesta, kde sa koná. Možnosťou je tzv. delokalizácia, t.j. že strany zvolia iné národné právo (*lex arbitri*), kde pokiaľ to príslušné normy pripustia strany vylúčia aj ustanovenia týkajúce sa kontrolnej činnosti súdov krajiny. čiastočne sa tu však premieta aj prístup teritoriálny, keďže si strany zvolia právo inej krajiny. Ďalej je možná tzv. denacionalizácia, teda dohoda strán o vylúčení použitia akéhokoľvek národného práva. Zástancovia tejto teórie popierajú argument

¹⁵⁴ REDFERN, Alan, HUNTER, Martin a kol.. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. 4. vydanie. London: Sweet & Maxwell, 2004, s.86.

¹⁵⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2.vydanie. Praha: ASPI, 2008, s.211.

teritorialistov o tom, že voľbou sudiska strany vyjadrujú aj svoj výber rozhodného práva. Ak pri denacionalizácii v oblasti hmotného rozhodného práva hovoríme o možnej aplikácii práva svetových obchodníkov *lex mercatoria*, prichádza snáď do úvahy stále reálnejšia myšlienka na procesné *lex mercatoria*¹⁵⁶.

Zmluvnému prístupu býva často vytýkané, že v dôsledku voľby iného procesného práva než procesných noriem *lex arbitri*, môžu nastať praktické problémy. Právomoc súdu povolaného podľa procesného práva k určitému úkonu bude územne obmedzená.¹⁵⁷

Teritoriálny prístup zdôrazňuje procesnú povahu rozhodcovského konania, zmluvný prístup akcentuje zmluvnú povahu arbitráže pripomínajúce skôr občianskoprávne narovnanie.

Teritoriálny prístup je napríklad obsiahnutý, a teda pravdepodobne prebratý veľkým počtom vnútroštátnych predpisov prijatých na jeho základe, vo Vzorovom zákone UNCITRAL medzinárodnej obchodnej arbitráži styku¹⁵⁸ a v pre medzinárodnú arbitráž najdôležitejšom dokumente, Newyorskom dohovore (článok V).

Jeden z hlavných pilierov rozhodcovského konania, princíp autonómie¹⁵⁹ z pohľadu procesného, umožňuje stranám, zvoliť si nielen procesné pravidlá, ktorými sa bude arbitráž riadiť ale i procesné právo. Avšak ani tento princíp neobstojí bez toho, aby ho neumožnilo *lex arbitri*. Ide o právo výberu, právo voľby, ktorým sú nadané subjekty, strany rozhodcovského konania, takže musí byť umožnené inak rozhodným právom. Preto aj samotná voľba nakoniec závisí na tom, či ju umožňuje *lex arbitri*.

V prípade, že si strany zmluvne procesné právo neupravia, bude túto otázku posudzovať rozhodca alebo rozhodcovský tribunál. Procesné právo určí prostredníctvom kolíznych noriem. Môže postupovať podľa kolíznej úpravy *lex arbitri*, kolíznych noriem krajiny, ktorá má s predmetným právnym vzťahom najbližšie spojenie (closest connection) alebo ktoré rozhodca považuje za najvhodnejší (most appropriate).

Ako pri voľbe práva stranami, tak aj v tomto prípade môže nastať situácia, že ustanovenia procesného práva budú v rozpore s nutne použiteľnými normami *lex arbitri*. Kým voči

¹⁵⁶ STŘELEČ, Karel. *Nestátní prostředky v mezinárodní obchodní arbitráži – systémový pohled*. Brno: Masarykova Univerzita, 2005 s.113.

¹⁵⁷ *Naviera Amazonica Peruana SA v Compania Internacional de Sugeros del Peru* [1988] 1 Lloyd's Rep 48, 50 uvedené v TWEEDDALE, Andrew, TWEEDDALE, Keren. *Arbitration of commercial disputes : international and English law and practice*. Oxford : Oxford University Press, 2005, s. 244.

¹⁵⁸ Bližšie k prehľadu, ktoré štáty prijali umožňujú oba prístupy, ktoré výlučne teritoriálny v KAUFMANN-KOHLER, Gabrielle. Identifying and Applying the Law Governing the Arbitration Procedure – The Role of the Law of the Place of Arbitration. In Albert Jan van den Berg (ed). *Improving the Efficiency of Arbitration and Awards: 40 Years of Application of the New York Convention*. The Hague: Kluwer, 1999, s.336-365.

¹⁵⁹ „The principle of autonomy has been described as „key principle of current arbitration law“ and „the cornerstone of modern arbitration““. (TWEEDDALE, Andrew, TWEEDDALE, Keren. *Arbitration of commercial disputes : international and English law and practice*. Oxford : Oxford University Press, 2005, s.216.)

dispozitívnym normám krajiny, kde je miesto konania, má zvolené procesné právo prednosť, rozhodcovia budú musieť vždy zohľadniť nutne použiteľné normy krajiny miesta konania. Či majú rozhodcovia povinnosť rešpektovať aj nutne použiteľné normy iných krajín, ktoré majú napríklad vzťah s predmetom konania alebo so stranami sporu je predmetom diskusií. Vždy je však riziko v určovaní ktoré z noriem sú tejto povahy. Napríklad Vzorový zákon UNICTRAL takéto odlišenie nečiní a preto sa považuje za bezpečnejšie z pohľadu úspechu vykonania rozhodnutia zvoliť procesné právo sídla arbitráže.¹⁶⁰

Ako najpragmatickejšie riešenie sa javí použitie práva sídla, predovšetkým z dôvodu vyplývajúceho z článku V Newyorského dohovoru. Uznatie a výkon môžu súdy podľa článku V ods.1 písm. d) odmietnuť ak okrem iného rozhodcovský proces nebol v súlade s dohodou strán, a ak si ho strany zmluvne neupravili potom s právom krajiny, kde sa arbitráž konala.

Ďalšiu otázku vyvoláva samotná aplikácia rozhodného práva, potom čo sme ho určili. Ako uvádza profesorka Kaufmann-Kohler, prekrývajú sa tu dva princípy, princíp autonómie strán a princíp jej obmedzení v dôsledku práva na spravodlivý proces.¹⁶¹ Táto problematika je bližšie rozobratá na inom mieste tejto práce v časti týkajúcej sa priebehu konania.

4.2. Miesto rozhodcovského konania

Otázka miesta rozhodcovského konania a miesta vydania rozhodcovského rozhodnutia býva považovaná za jednu z najviac problematických a najspornejších otázok týkajúcich sa konania on-line. V prvom rade je podstatné z dôvodu tzv. arbitrability, tzn., či je vôbec možné spor prejednať v rozhodcovskom konaní. Miesto konania arbitráže ovplyvňuje právo, ktorým sa konanie riadi, určuje ktoré súdy môžu voči konaniu vykonávať kontrolnú a pomocnú činnosť a nakoniec je rozhodujúcim pre určenie pôvodu rozhodnutia (národnosť) od ktorého závisí spôsob jeho uznania a výkonu. V každej krajine je systém vzájomného pôsobenia súdov a rozhodcov nastavený inak. V niektorých krajinách je ich zasahovanie do činnosti rozhodcov minimálne, v iných môžu ovplyvniť každú časť konania.

¹⁶⁰ TWEEDDALE, Andrew, TWEEDDALE, Keren. *Arbitration of commercial disputes : international and English law and practice*. Oxford : Oxford University Press, 2005, s.241.

¹⁶¹ KAUFMANN-KOHLER, Gabrielle. Identifying and Applying the Law Governing the Arbitration Procedure – The Role of the Law of the Place of Arbitration. In Albert Jan van den Berg (ed). *Improving the Efficiency of Arbitration and Awards: 40 Years of Application of the New York Convention*. The Hague: Kluwer, 1999, s.336-365.

V prípade, že si strany neurčia miesto arbitráže postupuje sa obdobne, určí ho rozhodcovská inštitúcia alebo rozhodcovský senát, prípadne súd.¹⁶² Doložka alebo zmluva neobsahujúca určitú voľbu miesta konania arbitráže nie je *prima facie* neplatná.

Strany si môžu dohodnúť miesto rozhodcovského konania napríklad z dôvodov kvality tamajších rozhodcov, z možnosti jeho uznania a výkonu v mieste jeho vydania alebo napríklad z dôvodu tradície, tradične sú za centrá arbitráže považované mestá ako New York, Londýn, Ženeva či Hong Kong. Kritériom však môže byť i prosté geografické umiestnenie sudiska vyhovujúce obom stranám. V prípade, že sa strany na mieste arbitráže nedohodnú, rozhodne o ňom rozhodcovská inštitúcia, ktorú sa strany zvolili alebo samotný rozhodcovský senát.¹⁶³

Uvedené pravidlo je obsiahnuté i v článku 20 Vzorového zákona o medzinárodnej obchodnej arbitráži. Ako sa však ďalej uvádza v článku 20 ods.2 Vzorového zákona, aj napriek určeniu miesta konania arbitráže, môže rozhodcovský senát zasadať na ktoromkoľvek mieste, ktoré pokladá za vhodné pre účely porady, výsluch svedkov, znalcov alebo strán, prehliadku tovaru, iného majetku alebo prečítanie listín. Na rozdiel od miesta uvedených úkonov, je miesto konania miestom, kde sa vedie spisová dokumentácia, miesto, ktoré zjednocuje celé konanie.¹⁶⁴ Z uvedeného vyplýva, že všetky úkony v konaní sa môžu vykonať na akomkoľvek mieste bez toho, aby sa zároveň menilo miesto arbitráže.¹⁶⁵

Je však zmyslom určenia sídla konania len geografická lokalita kam sa v konečnom dôsledku nemusí dostaviť ani jeden rozhodca ani zástupcovia strán, ak sa pre účely konania môžu zísť aj na inom mieste? Prevláda názor, že medzi miestom konania a konaním je spojenie, určitý dôvod prečo si ho strany vybrali, hoci bude nakoniec len fikciou.

Fyzické miesto konania on-line arbitráž v podstate neexistuje v zmysle hmotnom, reálnom, viditeľnom, napriek tomu, že sa s ním môžeme oboznámiť prostredníctvom webového prehliadača. Miestom konania v tradičnom slova zmysle nie je miesto v

¹⁶² Zaujímavé je nedávne rozhodnutie English High Court vo veci *Shashoua v Sharma* (2009) EWHC 957 (Comm) zo dňa 7.5.2009 [online] Dostupné na < <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2009/957.html> >

¹⁶³ Zrovn. JAMS International Arbitration Rules, Čl.14 [online] Dostupné na < [http://www.jamsadr.com/international-arbitration-rules/#Article 14](http://www.jamsadr.com/international-arbitration-rules/#Article%2014) >; ICC Pravidla rozhodčího řízení, Čl.14 [online] Dostupné na < http://www.iccwbo.org/uploadedFiles/Court/Arbitration/other/rules_arb_czech.pdf >; §5Řádu pro mezinárodní spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky [online] Dostupné na < http://www.arbcourt.cz/index.php?url=rady/cz_rad_mez_od_20070201_uz.htm >; atd'

¹⁶⁴ REDFERN, Alan, HUNTER, Martin a kol.. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. 4. vydanie. London: Sweet &Maxwell, 2004, s.85.; BĚLOHLÁVEK, Alexander J.. Místo konání rozhodčího řízení. *Právní zpravodaj*, 2004, č. 3, s. 11-12.

¹⁶⁵ TWEEDDALE, Andrew, TWEEDDALE, Keren. *Arbitration of commercial disputes : international and English law and practice*. Oxford : Oxford University Press, 2005, s.235.; REDFERN, Alan, HUNTER, Martin a kol.. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. 4. vydanie. London: Sweet &Maxwell, 2004, s.86.

cyberpriestore, cyberpriestor je len komunikačná sieť. Konanie zväčša prebieha prostredníctvom elektronického sudiska nachádzajúceho sa na webovej lokalite. Webová lokalita (sídlo) je súbor webových stránok v rámci jednej domény, ktoré sú obvykle uložené na fyzicky rovnakom webovom serveri. Takže k fyzickej existencii v konečnom dôsledku dochádza.

Zvláštní dodatek Řádu pro rozhodčí řízení on-line Rozhodcovského soudu při HK a AK ČR definuje sudisko nasledovne: „*Sudiště znamená unikátní adresu (stránku) Internetu, zřízenou u administračního místa výlučně pro vedení konkrétního sporu, pro podání účastníků řízení, jakož i pro veškerá rozhodnutí rozhodce a uchování všech písemností v elektronické podobě, souvisejících se sporem. Přístup na sudiště je umožněn jen účastníkům řízení a Rozhodčímu soudu.*“¹⁶⁶

Jednotlivé procesné pravidlá inštitúcií poskytujúcich služby rozhodcovského konania on-line sa v drvivej väčšine problematike miesta vôbec nevenujú. Preto nie je isté, kto by ho podľa nich mal určiť v prípade, že sa strany nedohodnú. Znova sa potvrdzuje, že popri pravidlách rozhodcovského konania, je potrebné určiť rozhodné procesné právo, ktoré by túto otázku zodpovedalo.

Je však vôbec nutné určiť on-line konaniu fyzické miesto? Ak je pri bežnom off-line konaní možné vykonať všetky úkony mimo sídla arbitráže, to isté možno uplatniť aj na konanie vedené on-line. Zvoliť miesto, ktoré bude len právnou fikciou, spojenie s konaním nebude faktické ale právne. Strany, prípadne rozhodcovská inštitúcia určia miesto konania, a všetky úkony v menovaní rozhodcov, výmene návrhov, dokazovaní sa budú konať elektronicky. Konanie bude mať svoje elektronické sudisko. Ak pôjde o výsluch svedkov alebo znalca rozhodcovia majú k dispozícii techniku, ktorá zabezpečí audio- alebo video-konferenčný hovor. Pri určovaní miesta arbitráže môžu strany alebo rozhodcovia odkázať akékoľvek miesto ako pri bežnom konaní, čiže miesto s dlhoročnou arbitrážnou tradíciou alebo miesto, ktorého *lex arbitri* im vyhovuje z hľadiska úpravy vzťahov medzi súdom a rozhodcami. Neodporúča sa miesto konania určiť na základe umiestnenia technického vybavenia rozhodcovskej inštitúcie, teda umiestnenie servera, keďže v komparačnom pojatí sa kritérium elektronickej prítomnosti operátora alebo umiestnenia jeho technických zariadení nepoužíva.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Zvláštní dodatek Řádu pro rozhodčí řízení on-line [online] www.arbcourt.cz [cit. 20.2.2010] Dostupné na <http://www.arbcourt.cz/index.php?url=rady/cz_rad_online_od_20040601.htm>

¹⁶⁷ CACHARD. Olivier. *International commercial arbitration: Electronic Arbitration* [online], www.unctad.org [cit. 22.1.2010] Dostupné na <http://www.unctad.org/en/docs/edmmisc232add20_en.pdf>

4.3. Delokalizácia a denacionalizácia konania

V prvom rade je potrebné odlišiť delokalizáciu a denacionalizáciu rozhodcovského konania v zmysle procesu a delokalizáciu a denacionalizáciu rozhodcovského nálezu.

Pri prvom uvedenom sa súdom krajiny, kde sa koná arbitráž upiera právomoc kontrolnej a pomocnej činnosti. Delokalizácia rozhodnutia znamená, že súdy krajiny, kde má arbitráž miesto, nebudú môcť nález zrušiť.

Delokalizovaná arbitráž je kompletne nezávislá na práve krajiny, kde sa konanie uskutočňuje. Podporovatelia predovšetkým uvádzajú, že vytváranie spojitosti medzi a rozhodcami a miestom konania je bezúčelné a zavádzajúce.¹⁶⁸ Mnohokrát práve právo sídla kládlo rozhodcovskému konaniu prekážky, ktorým by sa obe strany rady vyhli. Na rozdiel od vnútroštátnych súdov, nemajú rozhodcovia svoje fórum.¹⁶⁹ Táto teória narazila na pomerne silný odpor zo strany národných úprav. Väčšina krajín stále vyžaduje súdnu kontrolu nad rozhodcovským konaním vedeným na ich území a vyhradzuje svojim súdom právomoc zrušiť rozhodcovské rozhodnutie, s právnymi účinkami aj za jeho hranicami. Nezriedka nastávajú situácie keď súdy iných krajín vyhovejú návrhu na uznanie a výkon rozhodnutia, ktoré boli zrušené v mieste ich vydania. Nakoniec tento postup umožňuje aj Európsky dohovor a o medzinárodnej obchodnej arbitráži v článku IX. Zrušenie rozhodcovského nálezu nezakladá dôvod k odmietnutiu uznania a vykonateľnosti v inom zmluvnom štáte, avšak výnimkou jeho zrušenia z taxatívne tam uvedených dôvodov, obdobné tým v článku V Newyorského dohovoru, tzn. tie najpodstatnejšie záruky.¹⁷⁰

Európsky dohovor otázku väzby na miesto konania neupravuje. Zdá sa, že úmyslom bolo upustenie od teritoriálneho prístupu. Krajinou, ktorá napríklad zvolila právnu úpravu v prospech delokalizácie bolo Belgicko. Ako sa však ukázalo, práve úprava, ktorá umožňovala zrušenie rozhodnutia belgickým súdom len za určitých podmienok, nakoniec strany od voľby Belgicka ako sídla, odradzovala a Belgicko pristúpilo k jej zmene.¹⁷¹

Teória delokalizácie je spochybňovaním nutnosti spojenia rozhodcovského konania s právom krajiny jeho sídla naklonená on-line arbitráži. Práve tým, že sa odpútava od nutnosti

¹⁶⁸ LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s.65.

¹⁶⁹ Je však potrebné podotknúť, že jeho fórum vlastne tvoria všetky právne poriadky krajín, kde prichádza do úvahy podanie návrhu na uznanie a výkon rozhodnutia. (GAILLARD, John, SAVAGE, Emmanuel. *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*. The Hague: Kluwer, 1999. s. 637.)

¹⁷⁰ Napríklad jedno z posledných rozhodnutí: *Yukos Capital S.A.R.L. v. OJSC Oil Company Rosneft* Rozhodnutie Amsterdam Court of Appeal zo dňa 28.4.2009 [online] Dostupné na <http://zoeken.rechtspraak.nl/resultpage.aspx?snelzoeken=true&searchtype=ljn&ljn=BI2451&u_ljn=BI2451>

¹⁷¹ REDFERN, Alan, HUNTER, Martin a kol.. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. 4. vydanie. London: Sweet & Maxwell, 2004, s.91.

určiť miesto a umožňuje stranám zvoliť si rozhodné právo, vychádza v ústrety tejto novej forme arbitráže, ktorá vlastné miesto v zmysle jeho tradičného konceptu nemá.

Už sa objavil názor, že určenie procesného práva prebieha na základe fikcie, čo ostatne ako sa na prvý pohľad zdá potvrdzuje nielen Vzorový zákon ale i rada ďalších zákonov, keďže prakticky žiaden úkon nemusí byť vykonaný v určenom sídle konania.

Ako problém sa však okamžite vynára otázka ako umožniť súdu kontrolu nad riadnym rozhodcovským procesom. Možným riešením by bolo pragmaticky prenechať túto činnosť *ex post* súdom, ktorým bude v konečnej fáze doručený návrh na uznanie a výkon rozhodnutia.¹⁷² Newyorský dohovor, aj Vzorový zákon, aj ECICA zverujú túto úlohu súdom pri posudzovaní návrhu na uznanie a výkon rozhodnutia. Podmienkou však je, aby sa strany dohodli na pravidlách konania, alebo zvolili procesné právo, inak by súd posudzoval súlad konania so zákonmi krajiny, kde sa uskutočnilo. Opäť by tak vyvstala otázka sídla konania.

Pri delokalizácii strany alebo arbitri v konečnom dôsledku vyberú právo, hoc je iné ako právo sídla. Predpokladajme, že toto právo určitým spôsobom stanoví pomerne intenzívne možnosti zasahovania a pomoci zo strany súdov voči rozhodcom. Ktoré z úkonov pomocnej a kontrolnej činnosti môžu vykonať aj iné súdy ako súdy krajiny, kde sa koná arbitráž? Vzorový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži uvádza ktoré úkony to sú. Ide o vydanie predbežného opatrenia podľa článku 9, resp. článku 17 a potom o vykonanie dôkazu na žiadosť strán alebo rozhodcov podľa článku 27. Podľa Vzorového zákona však nemôže iný súd než súd sídla konania menovať rozhodcu v prípade, že ho strany neurčili alebo nemôžu dosiahnuť v tomto smere dohodu, prejednávateľ námietky zaujatosti rozhodcu jednej zo strán, rozhodovať o skončení mandátu rozhodcu, ktorý sa *de iure* alebo *de facto* stane neschopným vykonávať svoju funkciu alebo jeho funkcia skončí, prípadne sa jej vzdá, ďalej posudzovanie kompetencie rozhodcov prejednávať spor, a nakoniec samozrejme možnosť zrušiť nález.

Môže skutočne rozhodcovské konanie bez posledne uvedených inštitútov fungovať? Otázka menovania rozhodcu v prípade, že sa strany nedohodnú nie je kritická pri inštitucionálnej arbitráži, kde dohodu strán nahradí výber inštitúcie. Avšak v prípade *ad hoc* konaní môže nastať problém. Zaujatosť rozhodcu nie je výslovne uvedená ako dôvod pre odmietnutie v článku V Newyorského dohovoru alebo článku IX Európskeho dohovoru. Otvára sa priestor pre úvahu, či by súd, ktorý bol požiadaný o uznanie alebo výkon cudzieho rozhodnutia neprejednanie námietky zaujatosti súdom fóra, vylúčeného v dôsledku uplatnenia

¹⁷² YU, Hong-lin, NASIR, Motassem. Can Online Arbitration Exist Within the Traditional Arbitration Framework? *Journal of International Arbitration*, 2003, roč.20, č.5, s. 455-473.

teórie delokalizácie, považoval za rozpor s princípmi verejného poriadku krajiny, kde strana zamýšľa rozhodnutie vykonať. Keďže sa jedná o súčasť práva na spravodlivý proces, je pravdepodobné, že by dôvod rozpor s verejným poriadkom nastal.

Nezdá sa, že by sa možnosť prejednávania zaujatosti rozhodcov inštitúciou zastrešujúcou rozhodcovské konanie, napríklad Medzinárodnou obchodnou komorou, z pohľadu súčasnej právnej úpravy, vyrovnala možnosti obrátiť sa v tomto smere na súd. K rovnakému záveru by sme najskôr dospeli aj v prípade ukončenia funkcie rozhodcu súdom v prípade, že ju nie je spôsobilý zastávať. Opäť sa jedná v oboch prípadoch o inštitúty úzko spojené s právom na spravodlivý proces v rozhodcovskom konaní. Je nemysliteľné požadovať od strán, aby sa tohto práva úplne zriekli, a na druhej strane umožnenie, aby takéto rozhodnutie prijal hocktorý iný súd, či niekoľko súdov v rôznych štátoch prijalo naraz a dospelo k odlišným záverom, je v rozpore s právnou istotou strán.

Poslednou z procesných záležitostí, vzhľadom na to, že o zrušení nálezu bude písané ďalej, je princíp *kompetenz kompetenz* umožňujúci rozhodcom posudzovať vlastnú jurisdikciu. To, či v skutočnosti pramení z rozhodcovskej zmluvy alebo z práva krajiny, kde sa koná arbitráž, je predmetom sporov o postavení rozhodcovského konania, a teraz necháme túto otázku bokom. V tejto chvíli je podstatné, že je to súd krajiny, kde sa arbitráž koná, ktorý má právomoc rozhodovať o námietke jurisdikcie rozhodcovského senátu podľa Vzorového zákona. Aj keď rozhodcovia môžu po kladnom posúdení otázky vlastnej jurisdikcie vec prejednať a vydať rozhodnutie, majú strany možnosť obrátiť sa na súd. Vezmime si príklad kedy jedna zo strán namieta jurisdikciu rozhodcov z dôvodu neplatnej rozhodcovskej zmluvy na súde. Ak súd dospeje k záveru, že tribunál nemá jurisdikciu, môžu toto rozhodnutie strany i rozhodcovia očakávať aj od súdu, ktorý má rozhodnúť o jeho uznaní a výkone podľa Newyorského dohovoru. Platnosť rozhodcovskej zmluvy sa bude posudzovať podľa zvoleného práva. Čo však v situácii keď strany toto právo nezvolia a v dôsledku delokalizácie sme vylúčili miesto, takže nemáme ani právo sídla, podľa ktorého budeme posudzovať platnosť zmluvy? Postačí článku V Newyorského dohovoru právo určené samými rozhodcami?

Aby sme mohli uzavrieť, že podľa delokalizačnej teórie čiastočne existuje spôsob ako sa vyrovnat' s neexistujúcim fyzickým elektronickým fórom, musíme zároveň dodať, že strany musia venovať vysokú mieru pozornosti detailnému formulovaniu rozhodcovskej zmluvy. Na to, aby sme mohli so stopercentnou istotou skonštatovať, že sa delokalizovaná arbitráž nestretne so žiadnymi prekážkami, by muselo dôjsť k posunu v legislatíve jednotlivých krajín. Strany by určite uvítali, čo najmenej obmedzení pri riešení svojich sporov v rozhodcovskom

konaní. Neraz sa stane, že druhá strana využíva všetky dostupné kroky na to, aby sa vyvliekla z dohody ktorú uzavrela, teda podriaďiť sa jurisdikcii rozhodcov. To isté však platí aj naopak, neraz sa stane, že rozhodcovského konania býva zneužívané k nekalým úmyslom a preto sú minimálne určité štandardy súdnej kontroly stále namieste.

O denacionalizovanej arbitráži hovoríme ak žiaden z dotknutých právnych poriadkov nepovažuje arbitráž za príslušnú k danému štátu. Napriek tomu, že v mnohých publikáciách sa on-line rozhodcovské konanie uvádza ako príklad denacionalizovanej arbitráže, prikláňam sa k názoru, že teória denacionalizácie je skôr jedným z riešení ako sa právne postaviť ku klasifikácii a vôbec možnosti realizovať on-line konanie, avšak za predpokladu určitého vývoja v legislatíve. On-line rozhodcovské konanie predsa môže fungovať aj za platnej právnej úpravy. Už som uviedla, že v bežnom konaní predstavuje spojenie medzi miestom konania a konaním spojenie právne, a nie faktické, t.j. že existuje chápanie miesta ako fikcie. Ak si teda strany môžu určiť miesto konania a fakticky v ňom neučiniť jediný úkon, môže ten istý postup zvoliť aj účastníci konania on-line a vyhnúť sa tak komplexným otázkam a prekážkam, ktoré by vyvolalo neidentifikovateľné fyzické miesto konania a skutočnosť, že faktická situácia nijak nespadá do rámca právnej úpravy. S takýmto postojom súhlasí i profesorka Kaufman-Kohler a poznamenáva k tomu, že samotná otázka hľadania priaznivejšieho a arbitráži priateľskejšieho fóra sa postupne v dôsledku harmonizácie právnych úprav, stráca svoj význam.

4.4. „Štátna príslušnosť“ rozhodnutia. Miesto vydania rozhodnutia. Delokalizácia rozhodcovského rozhodnutia

Štátna príslušnosť rozhodcovského rozhodnutia, resp. miesto jeho vydania nie je takisto opomenuteľné v kontexte on-line konania. Táto otázka prichádza na rad vo fáze uznávania a výkonu ale i samotného zrušenia súdom v mieste jeho vydania. Určuje či sa jedná o nález domáci alebo cudzí.

Vzorový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži sa odkláňa od tradičného konceptu domácich a cudzích rozhodnutí, a rozlišuje rozhodnutia „international“ a „non-international“. Práve tu sa odráža názor, že miesto konania arbitráže je už dnes považované za menej dôležité v prípade medzinárodných sporov, aj z dôvodu často až absentujúceho faktického spojenia s konaním samotným.

Miesto, kde bol nález vydaný a kde bol podpísaný je nutné rozlišovať od miesta konania. Ak nebude presne určené miesto vydania rozhodnutia, dá sa predpokladať, že bolo vydané v

mieste konania, ako napríklad uvádza Vzorového zákona UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži v článku 30 ods. 3.

Niektoré rozhodcovské pravidlá a vnútroštátne právo obsahujú v tomto smere špecifickú úpravu. Napríklad podľa slovenského zákona ak je miesto rozhodcovského konania v Slovenskej republike a účastníci rozhodcovského konania sa nedohodli inak, každý rozhodcovský rozsudok v rozhodcovskom konaní sa bude považovať za vydaný v Slovenskej republike bez ohľadu na to, kde bol podpísaný, odkiaľ bol odoslaný, alebo kde bol účastníkom rozhodcovského konania doručený. Ďalej napríklad Arbitrážne pravidlá ICC stanovili, že rozsudok bude považovaný za vydaný v mieste konania rozhodcovského konania a k dátumu v ňom uvedenému.

Profesor Bělohlávek uvádza, že *„zmíněná úprava obsažená ve slovenském zákonu pak kromě toho do budoucna zakládá poměrně dobrý základ pro zavedení případného rozhodčího řízení on line, které však podle dostupných informací na Slovensku doposud aplikováno není.“*¹⁷³

4.5. Záver kapitoly

Procesné právo je možné stanoviť jednak podľa miesta konania, avšak prednosť má vždy dohoda strán. Čo však musí dohoda strán rešpektovať sú nutne použiteľné normy práva miesta konania. Vždy teda existuje riziko, že vyvstane otázka určenia miesta konania a aplikácia jeho právnych noriem. Hoci je trend delokalizovať rozhodcovské konanie evidentný, nie je stopercentne možné sa v súčasnosti vyhnúť otázke miesta konania arbitráže. Táto otázka by sa opäť stala aktuálnou vo fáze výkonu a uznávania rozhodnutí.

V kontexte elektronického prostredia je však samotné určenie reálneho miesta, kde sa arbitráž koná prakticky nemožné. Neznamená to však, že rozhodcovské konanie preto nemôže existovať ale priniesť stranám želané rozhodnutie ich sporu.

Prvou z možností je prikloniť sa k teórii delokalizácie, odpútať konanie od jeho miesta za cenu straty možnosti súdneho dohľadu nad konaním a inštitútu zrušenia rozhodnutia súdom krajiny, kde sa arbitráž koná.¹⁷⁴ Druhou možnosťou je nazerať na miesto konania ako na právnu fikciu a ustanoviť ho nezávisle na tom, kde sa budú konať všetky procesné úkony. Tie sa budú odohrávať vo virtuálnom prostredí kým miesto konania stanovia strany alebo rozhodcovia napríklad v mieste s dlhoročnou arbitrážnou tradíciou, a on-line konanie bude môcť fungovať ako aj bežné konanie v off-line prostredí.

¹⁷³ BĚLOHLÁVEK, Alexander J.. Místo konání rozhodčího řízení. *Právní zpravodaj*, 2004, č. 3, s. 11-12.

¹⁷⁴ Viz. kapitola 6

5. Priebeh on-line konania

Myšlienka riešenia sporov prostredníctvom internetu vznikla preto, aby k nemu mali prístup strany, pre ktoré by bolo zahájenie klasického rozhodcovského konania alebo konania pred súdom časovo a finančne nákladné z dôvodu ich vzájomnej geografickej vzdialenosti alebo z dôvodu, že sa v spore jednalo o príliš malú čiastku na to, aby im riešenie sporov neprineslo len zbytočné náklady. Používanie internetu tak znižuje, resp. úplne eliminuje cestovné náklady strán i rozhodcov, náklady na vyhotovenie príslušných papierových vyhotovení podaní, vyjadrení či protokolov. Elektronické dokumenty umožňujú rozhodcom podstatne jednoduchšiu prácu s využitím funkcie vyhľadávania v texte a podobne. Nie je však vylúčená kombinácia používania technológie a tradičných metód užívaných v bežnej forme konania. Dokonca môže nastať situácia kedy strany a rozhodcovia nebudú mať inú voľbu v dôsledku požiadaviek procesného práva ktorému podlieha konanie.

Rýchlosť a nízkonákladovosť konania sa v on-line konaní dostávajú do kolízie predovšetkým s požiadavkou práva na spravodlivý proces. Nemenej dôležité sú potom i nároky na bezpečnosť a dôvernosť.

Princípy, ovládajúce bežné konanie sa premietajú i do on-line rozhodcovského konania. Hlavným princípom je obecné uznávaná autonómia strán, limitovaná procesnými pravidlami, ktoré ak sa týkajú práva na spravodlivý proces nepochybne patria k nutne použiteľným normám, obsahujúce úpravu od ktorej sa strany nemôžu odkloniť. Ďalej zásada rovnosti strán a zásada kontradiktórnosti premietajúce sa napríklad aj v rovnom elektronickom prístupe strán k elektronickému sudisku.¹⁷⁵ V elektronicky vedenom konaní je potlačená zásada ústnosti. Ale tá ostatne nebýva naplnená s úplnosťou ani v niektorých prípadoch klasického konania alebo konania pred súdom.

Žalobca zahajuje konanie elektronickým podaním žaloby rozhodcovskej inštitúcii alebo na adresu zriadenú pri administratívnom mieste, ktorú môžeme označiť aj ako sudisko alebo anglickým pojmom *case site*. Príkladom je webová stránka WebFileSM alebo E-ARBITER®. Prístup do sudiska je umožnený len žalobcovi a žalovanému, zväčša zvláštny prístup majú rozhodcovia. Prostredníctvom administratívneho miesta strany platia poplatky, menujú rozhodcov, vyjadrujú sa k ich zaujatosti, vyberajú procesné pravidlá, ak neboli dohodnuté vopred, prekladajú dôkazy, alebo navzájom a s rozhodcami komunikujú prostredníctvom

¹⁷⁵ CACHARD. Olivier. *International commercial arbitration: Electronic Arbitration* [online], www.unctad.org [cit. 22.1.2010] Dostupné na <http://www.unctad.org/en/docs/edmmisc232add20_en.pdf> str.31

webového fóra či programu poskytujúcemu „instant messaging“ atď.¹⁷⁶ Pri všetkých úkonoch sa vyžaduje dostatočná identifikácia účastníkov konania, a dosiahnuť ju je možné aj použitím elektronického podpisu.

Procesné pravidlá jednotlivých inštitúcie obvykle v plnej miere upravujú používanie elektronických dokumentov vo všetkých fázach, avšak táto možnosť v konkrétnom konaní závisí na rozhodnom procesnom práve, alebo nutne použiteľných normách miesta arbitráže.

Forma ďalších procesných úkonov závisí na dostupnej technike a finančných možnostiach strán. Elektronické pojednávanie prostredníctvom videokonferencie môže byť pomerne nákladné. Rozhodcom často postačí k vydaniu rozhodnutia vo veci samej aj konanie bez nariadenia jednania. Uvedené platí aj pre bežné off-line konanie alebo konanie pred súdom. Za predpokladu, že sú dostatočne zistené skutkové okolnosti, je vo veci možné vydať rozhodnutie bez nariadeného jednania. Zásada kontradiktórnosti je splnená písomnými podaniami.

Dokazovanie listinami vzhľadom na stále širšie uznávanie elektronických dokumentov väčšie problémy nespôsobuje. Naopak by poskytovala aj alternatívne riešenie k výsluchu svedkov, v prípade, že by videokonferenčný hovor presahoval finančné možnosti strán.¹⁷⁷ Je jej však možné ihneď vytknúť ne jeden nedostatok – výsluch svedka konfrontovaného osobne môže byť vo veľkom počte efektívnejší než písomná výpoveď svedka na požiadanie rozhodcu. Problematike kryptografických metód predovšetkým elektronického podpisu som sa venovala v predchádzajúcej kapitole. V prípade, že dôkaz existuje v bežnej papierovej forme, je možné ho v elektronickom konaní využiť jednak po tradičnom odoslaní prostredníctvom poskytovateľa poštových služieb, alebo je možné ho úradným spôsobom najprv previesť do elektronickej formy a vhodnou metódou zabezpečiť jeho obsah a autorstvo a následne zaslať rozhodcom.

Uznášanie sa rozhodcov na konečnom a záväznom rozhodnutí môže podľa procesných pravidiel rôznych rozhodcovských inštitúcií prebiehať elektronicky, alebo napríklad prostredníctvom telefonického rozhovoru. Tieto pravidlá umožňujú vydanie nálezu v elektronickej forme. Otázka faktického využitia týchto ustanovení však závisí na konkrétnom procesnom práve, ktorému arbitráž podlieha. Môžu ale i nemusia totiž umožniť jeho elektronickú formu alebo jeho doručovanie prostredníctvom dátových sietí. Bližšie sa

¹⁷⁶ Demo príkladu administratívneho miesta je dostupné k nahliadnutiu na stránkach Americkej WebFileSM <<https://apps.adr.org/webfile/demo/pages/Slide01.jsp>>

¹⁷⁷ CACHARD. Olivier. *International commercial arbitration: Electronic Arbitration* [online], www.unctad.org [cit. 22.1.2010] Dostupné na <http://www.unctad.org/en/docs/edmmisc232add20_en.pdf> str.34.

tejto otázke venuje nasledovná kapitola. Uvádzam ako príklad rozhodnutie súdu. Vo veci *European Grain and Shipping Ltd v Johnson* anglický súd dovodil, že ak anglické právo nevyžaduje výslovne súčasnú fyzickú prítomnosť rozhodcov, nie je vylúčené, aby pri uznášaní sa používali elektronickú komunikáciu.¹⁷⁸

Vždy je potrebné mať na pamäti, že dnes existuje technológia umožňujúca zaručenie integrity a autenticity elektronických listín, je len potrebné s ňou vedieť pracovať a pre účely jej úspešného využívania v budúcnosti zariadiť zníženie jej nákladov. Práve z dôvodu stretu práva na spravodlivý proces so záujmom, možnosťami a schopnosťami strán využívať dostupnú technológiu bolo nutné objasniť si potrebu rozhodného procesného práva. Jednotlivé pravidlá rozhodcovských inštitúcií, ako napríklad uvedený Rád pro rozhodčí řízení ich použitie, ako i vydanie rozhodnutia v elektronickej forme umožňujú. Vzhľadom k tomu, že sa jedná o otázky veľmi úzko spojené s právom na spravodlivý proces, je postup strán a rozhodcov obmedzený, alebo naopak dovolený príslušnými procesnými normami.

¹⁷⁸ TACKABERRY, John A., BERNSTEIN, Ronald, MARRIOTT, Arthur L.. *Bernstein's handbook of arbitration and dispute resolution practice*. Zväzok 1. London: Sweet & Maxwell, 2003, s.799.

6. Výkon a uznanie rozhodnutia v on-line konaní

Predmetom nasledovnej kapitoly bude posúdiť či spĺňajú rozhodnutia vydané v on-line rozhodcovskom konaní podmienky pre ich uznanie a výkon, podľa Newyorského dohovoru, a Vzorového zákona UNCITRAL. Jedná sa o špecifickú otázku z dvoch dôvodov.

Prvým dôvodom je skutočnosť, že rozhodcovské rozhodnutie v tomto type konania, výsledok elektronickej porady rozhodcov, je vydané v elektronickej forme. Druhý dôvod spočíva v tom, že tradične býva rozhodcovské rozhodnutie spojené s inštitútom miesta arbitráže, a jeho určenie ako sme si uviedli už vyššie činí v kontexte konania problém. Zameriam sa na delokalizované rozhodnutie, teda rozhodnutie odpútanie od miesta konania arbitráže.

6.2. Elektronická forma rozhodcovského rozhodnutia

Elektronické rozhodcovské rozhodnutie je dokument v elektronickej podobe, ktorého obsah je pre strany sporu záväzný a s vydaním ktorého právo spája právne následky. Vyžaduje sa preto, aby bol zaručená jeho integrita a identifikácia rozhodcov, aby bol jeho obsah ako aj informácia o jeho autoroch zaznamenaná dostatočne určito a trvalo. Otázkou je, či takéto rozhodnutie spĺňa požiadavky práva, t.j. budem skúmať či je jeho vydanie v súlade s Newyorským dohovorom a Vzorovým zákonom UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži. Ženevský dohovor sa k forme rozhodnutia nevyjadruje. Na začiatok je nutné uviesť, že tieto dohovory a vzorový zákon upravujú problematiku rozhodcovských rozhodnutí v dvoch diametrálne odlišných rovinách, a to jeho samotné vydanie a potom jeho uznanie a výkon.

Na rozdiel od rozhodcovskej zmluvy nekladie Newyorský dohovor ako podmienku platnosti písomnú formu alebo podpis rozhodcov. Článok IV hovorí o riadne overenom prvopise rozhodnutia alebo jeho riadne overenej kópii. Diskusie vyvolal práve pojem originál. Účelom originálu je predovšetkým vytvoriť základ pre tvrdenia a zároveň byť dôkazom o dôveryhodnosti kópií.¹⁷⁹ V tomto zmysle môžeme za originál považovať aj elektronický dokument, hoci koncept originality a kopírovania by odborníci z oblasti informačných technológií pravdepodobne ihneď zmiatli zo stola. Ak je účelom úpravy článku IV zabezpečenie integrity a autenticity rozhodnutia v konaní pred súdom¹⁸⁰, elektronické

¹⁷⁹ CACHARD, Olivier. *International commercial arbitration: Electronic Arbitration* [online], www.unctad.org [cit. 22.1.2010] Dostupné na <http://www.unctad.org/en/docs/edmmisc232add20_en.pdf>

¹⁸⁰ GAILLARD, John, SAVAGE, Emmanuel. *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*. The Hague: Kluwer, 1999. s. 970.

rozhodnutie môže tieto kritéria splniť, ako som už uviedla v kapitole o rozhodcovských zmluvách, prostredníctvom elektronického podpisu.

Upozorňuje sa na to, že výklad v prospech platnosti, ktorý je uznávaný v oblasti rozhodcovských zmlúv, nie je možné použiť na rozhodnutie v konaní.¹⁸¹ Ako v súčasnosti najbezpečnejšie riešenie označuje používanie vytlačených písomných rozhodnutí aj doktor Schultz.¹⁸²

Profesor Cachard¹⁸³ uvádza ďalší argument na podporu elektronických rozhodnutí spočívajúci v otázke prečo by mali štáty, ktoré na jednej strane uznávajú elektronické dokumenty odmietat' elektronické rozhodnutia.¹⁸⁴ Týmito inými dokumentmi sa ale autoritatívne nerozhoduje o právach a povinnostiach jednotlivcov a preto je v ich prípade ako rozumnú považovať podmienku klasickej písomnej formu. Možno ak sa výrazne zmení všeobecný prístup k elektronickým formám komunikácie a používaniu elektronických dokumentov v každodennom živote, vyznie tento argument presvedčivejšie.¹⁸⁵ Prípadne by pre posilnenie právnej istoty pomohlo spresnenie článku IV Newyorského dohovoru, ale už na inom mieste v tejto práci bolo poznamenané, že to je takmer nespĺniteľná misia.

Podľa Vzorového zákona, ktorý sa k forme rozhodnutia vyjadruje vo fáze jeho vydania, sa vyžaduje, aby bol nález vyhotovený v písomnej forme a podpísaný rozhodcom alebo rozhodcami. Z tohto článku vychádzajú mnohé vnútroštátne úpravy. Napríklad v Českej republike zákon č.216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů obsahuje totožnú úpravu. Podľa § 25 ods.1 rozhodnutie musí byť vydané písomne a podpísané väčšinou rozhodcov. V Českej republike musia podľa rozhodnutia Najvyššieho súdu byť rozhodnutie doručené účastníkom v písomnej podobe.¹⁸⁶

Uvádzam aj prístup opačný, teda v prospech elektronických rozhodnutí, zo Spojených štátov amerických. Uniform Arbitration Act patrí k nástrojom harmonizácie platného práva v oblasti rozhodcovského konania v jednotlivých amerických štátoch. Rozhodnutie môže byť vydané ako „record of an award“ čo v zmysle Uniform Arbitration Act znamená aj informácie

¹⁸¹ GAILLARD, John, SAVAGE, Emmanuel. *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*. The Hague: Kluwer, 1999. s.970.

¹⁸² SCHULTZ, Thomas. *Online Arbitration: Binding or Non-Binding?* [online]. www.ssrn.com, 3.5.2006 [cit. 18.12.2009] Dostupné na <<http://ssrn.com/abstract=898622>>

¹⁸³ Profesor Olivier Cachard pôsobí ako dekan Fakulty práva, ekonómie a manažmentu na University of Nancy 2 vo Francúzsku.

¹⁸⁴ CACHARD, Olivier. *International commercial arbitration: Electronic Arbitration* [online], www.unctad.org [cit. 22.1.2010] Dostupné na <http://www.unctad.org/en/docs/edmmisc232add20_en.pdf>

¹⁸⁵ HILL, Richard. On-line Arbitration: Issues and Solutions. *Arbitration International*, 1999, roč.15, č.2, s.199-208.

¹⁸⁶ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 29.5.2007, sp.zn 20 Cdo 2726/2006

uložené na elektronickom alebo inom médiu a získateľné opäť vo vnímateľnej podobe.¹⁸⁷ Vo Švajčiarsku zákon písomnú formu nepožaduje v prípade existujúcej dohody strán ohľadom spôsobu vydania a formy. V prípade jej absencie sa už však písomná forma a podpis minimálne predsedu senátu vyžadujú.¹⁸⁸

6.3. Delokalizované rozhodnutie a jeho výkon podľa Newyorského dohovoru a Vzorového zákona UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži

V tejto časti sa krátko budem venovať otázke či je delokalizované rozhodcovské rozhodnutie vykonateľné podľa Newyorského dohovoru. Kým odpúťanie sa od miesta konania arbitráže sa dnes pripúšťa, výkon delokalizovaných nálezov spôsobuje problémy.

Albert Jan van den Berg zastáva názor, že delokalizované rozhodnutia sú v rozpore s dohovorom. Jeho odôvodnenie je veľmi prosté. Newyorský dohovor sa aplikuje na rozhodnutia vydané v inom štáte. V prípade delokalizovaného rozhodnutia, miesto jeho vydania neexistuje, a preto ani nemôže byť v inom štáte a preto takéto rozhodnutie nespadá do pôsobnosti Dohovoru.¹⁸⁹

Na druhej strane existujú aj názory opačné. Väčšina akademikov súhlasí, že text Newyorského dohovoru nevyklučuje zo svojej pôsobnosti delokalizované rozhodnutia. Aby som uviedla ich hlavný argument do súvislostí, je potrebné zmieniť ešte raz, že zrušiť rozhodcovské rozhodnutie môže len súd krajiny v ktorej bolo rozhodnutie vydané, za ktoré sa primárne pokladá miesto, kde sa uskutočnilo konanie. Hlavným argumentom uvedeného opačného stanoviska teda je, že ak by sa Newyorský dohovor vzťahoval výslovne na rozhodnutia, ktoré môžu byť v mieste konania zrušené, vyplývalo by to z jeho textu.¹⁹⁰

Z judikatúry vyplýva, že súdy sú už dlho naklonené uznávaniu tzv. delokalizovaných rozhodnutí. V prípade *Götaverken Arendal AB v Libyan General Maritime Transport Co* v roku 1980 Cour d'Appel v Paríži odmietol zrušiť rozhodnutie vydaný v konaní, ktorého miesto bolo podľa rozhodcovskej zmluvy v Paríži z dôvodu jehomedzinárodnej povahy a

¹⁸⁷ Section 19 Uniform Arbitration Act uvádza: „*An arbitrator shall make a record of an award. The record must be signed or otherwise authenticated by any arbitrator who concurs with the award. The arbitrator or the arbitration organization shall give notice of the award, including a copy of the award, to each party to the arbitration proceeding. [...]An arbitrator can execute an award by an electronic signature which is intended to mean "an electronic sound, symbol, or process attached to or logically associated with a contract or other record and executed or adopted by a person with the intent to sign the record."*“ [cit. 6.2.2010] Dostupné na <<http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/uarba/arbitrat1213.htm>>

¹⁸⁸ Swiss CPIL [cit. 8.2.2010] Dostupné na <<http://www.umbricht.com/pdf/SwissPIL.pdf>>

¹⁸⁹ TWEEDDALE, Andrew, TWEEDDALE, Keren. *Arbitration of commercial disputes : international and English law and practice*. Oxford : Oxford University Press, 2005, s. 253.

¹⁹⁰ MISTELIS, Loukas A., LEW, Julian D.M. a kol.. *Pervasive Problems in International Arbitration*. Alphen aan den Rijn: Kluwer, 2006, s. 180.

z dôvodu, že dôvod výberu sídla konania je neutralita konania a nie vyjadrenie vôle podriaďiť sa francúzskemu procesnému právu.¹⁹¹ Napriek tomu, že dnes už sa ustanovenie francúzskeho práva v oblasti rušenia rozhodcovských rozhodnutí zmenilo, rozhodnutie ilustruje, že myšlienka odpútania rozhodnutia od miesta jeho vydania tu je už dlho.

6.4. Záver kapitoly

Na záver by som uviedla, že je vidno, že ani prekážka písomnej formy rozhodcovských rozhodnutí nie je úplne neprekonateľná. Zatiaľ však nie je dôvera v elektronické dokumenty a podpisy všade vo svete taká silná, aby bola prípustná v oblasti samotného rozhodnutia o právach a povinnostiach. Skorej zmene v niektorých krajinách nenasvedčuje ani slabé technické vybavenie súdov na prácu s elektronickými rozhodnutiami a zabezpečenie ich archivácie ako súdov miesta konania arbitráže.

Čo sa týka delokalizovaných rozhodnutí a Newyorského dohovoru, existujú dva druhy názorov. Väčšina sa prikláňa k tomu, že dohovor zo svojej pôsobnosti tieto rozhodnutia nevyklučuje a to nasvedčuje tomu, že súčasný trend je, napriek pretrvávajúcim odkazom právnych úprav na miesto konania, naklonený možnosti odpútať sa od miesta konania. A to je tvrdenie vyznievajúce v prospech on-line rozhodcovského konania, pri ktorom sa ťažko určuje skutočné miesto konania.

¹⁹¹ TWEEDDALE, Andrew, TWEEDDALE, Keren. *Arbitration of commercial disputes : international and English law and practice*. Oxford : Oxford University Press, 2005, s. 248
Zrov. rozhodnutia francúzskeho súdu *Hilmarton Ltd v Société Omium de Traitement et de Valorisation* (Cour de Cassation, Francúzsko, rozhodnutie zo dňa 10.6.1997) (LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. s 67.) a amerického súdu *In re Chromalloy Aeroservices Inc and The Arab Republic of Egypt* (939 F.Supp. 907 (D.D.C. 1996)) (BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*. 3. vydání. London: Kluwer, 2009. [online] www.kluwerarbitration.com/ [cit. dňa 21.12.2009] Dostupné na < <http://www.kluwerarbitration.com/login.aspx?ReturnUrl=/document.aspx%3fid%3dipn31336&id=ipn31336>>)

Záver

Cieľom tejto diplomovej práce bolo popísať ako funguje on-line rozhodcovské konanie a zhodnotiť ako vníma túto formu riešenia sporov platné právo, s akými prekážkami sa stretne pri vedení konania elektronickou cestou.

Čo sa samotného pojmu on-line rozhodcovského konania týka, existuje viac pohľadov na to, ako ho chápať. Osobne by som sa priklonila k chápaniu on-line konania ako spojenia už existujúcej metódy riešenia sporov s novým komunikačným médiom, internetom a príslušnou technológiou. Zapojenie internetu nemá za následok, že stojíme pred úplne novou formou riešenia sporov. Uvedené by platilo, ak by sme hovorili o automatizovanom spôsobe riešenia sporov, ako je *automated negotiation*, kde spor v skutočnosti rozhoduje počítačový systém. To je podľa môjho názoru príliš veľký posun od tradičného inštitútu rozhodcovského konania, ktorého zmyslom, je aby spor rozhodovala stranami zvolená tretia nezávislá strana. Je pravda, že počítačový systém by v konečnom dôsledku tretiu nezávislú stranu predstavoval, nebol by však porovnateľný s osobou rozhodcu, ktorého osobné vlastnosti, ako nestrannosť, zmysel pre spravodlivosť a životné skúsenosti v oblasti či už medzinárodného obchodu, priemyslu alebo práva, si strany cenia. Nie som presvedčená, že by počítač ako tretia strana patril do konceptu rozhodcovského konania.

On-line rozhodcovské konanie však prebieha pred skutočnými rozhodcami, ktorí fakticky so stranami komunikujú. Práve v komunikácii tkvie rozdiel v porovnaní s tradičným konaním a zároveň preto sa nejedná o novú formu ADR, ale aplikáciu už existujúcich metód s použitím multimediálneho prostredia.

Prvou otázkou, s ktorou sa stretne pri elektronickej arbitráži je uzatvorenie rozhodcovskej doložky. Uzatvorenie rozhodcovskej dohody prostriedkami komunikácie na diaľku nie je novou skutočnosťou. Ide o zapojenie nového komunikačného prostriedku. Po technickej stránke nie je možné elektronicke uzavretým zmluvám, vďaka elektronickému podpisu a ďalším metódam kryptografie, vyčítať iné nedostatky ako jej finančnú náročnosť a požadované skúsenosti a dostupnú technológiu. Dosvedčuje to jednak počet v nedávnej dobe prijatých právnych nástrojov, pokrok vo vnútroštátnej právnej úprave a pre najpodstatnejší dokument, Newyorský dohovor, aj stanovisko UNCITRAL k výkladu článku II. Avšak elektronické podpisy sú natoľko komplikovanou záležitosťou s rôznymi stupňami poskytovanej bezpečnosti, že právna úprava je na mieste.

Čo sa vedenia konania týka, dochádza k výraznému stretu práva na spravodlivý proces a záujmu o rýchle a finančne úsporné konanie. Druhé z uvedeného elektronickej arbitráž

umožňuje, avšak vyvstáva otázka, ktoré súdy budú vykonávať kontrolnú a pomocnú činnosť voči konaniu, ktorého fyzické sídlo prakticky nedefinovateľné. Odpoveď ponúka napríklad teória delokalizácie. Potom ale nie je chýbajúci kvázi-súdny dohľad len problémom on-line konania, ale i bežného konania, ktoré je tiež predmetom záujmu tejto teórie. Druhým, podľa môjho názoru oveľa pragmatickým riešením, je považovať miesto konania za právnu fikciu, a určiť ho vopred v niektorom z rozhodcovsky priateľskom a neutrálnom centre, aj keď sa všetky úkony budú vykonávať na virtuálnom mieste. Vždy bude teda záležať na detailnom a opatrnom spísaní rozhodcovskej zmluvy.

V súčasnosti skutočne neprekonateľnou prekážkou je požiadavka písomnej formy rozhodcovského rozhodnutia. Neexistuje preň trend výkladu písomnej formy ako v prospech elektronicky uzatvorených rozhodcovských zmlúv. Väčšina krajín, hoc nie všetky a to indikuje pozitívny vývoj, vyžadujú, aby rozhodcovia rozhodnutie vytlačili, podpísali a následne tradične doručili stranám.

Z uvedeného vyplýva, že niektoré z týchto otázok si novú právnu úpravu pravdepodobne nevyžadovali, keďže odpoveď poskytol výklad príslušných ustanovení. Ten je však vzájomne prepojený s vydaním nových predpisov prijatých na podporu a posilnenie dôvery elektronickej komunikácie, a tak je použitie výrazu *pravdepodobne* v predchádzajúcej vete na mieste.

Každopádne však ich prijatie dosvedčuje záujem spoločnosti na ich používaní. Úlohou práva je regulovať faktické skutočnosti, a ak je nimi to, že ľudia vytvorili internet, a následne aj spôsob riešenia sporov prostredníctvom neho, malo by právo svižne reagovať tam, kde to zmeny vyžadujú. Ak však po materiálnej stránke k zásadnej zmene nedochádza, nie je potrebné pristupovať k prijímaniu zbytočných právnych noriem.

Zhrnutie

Táto diplomová práca sa venuje inštitútu rozhodcovského konania vedeného on-line. Je to v našich zemepisných šírkach nový pojem, hoci v zahraničí funguje už niekoľko rokov. Predmetom práce bolo objasniť čo tento pojem v skutočnosti predstavuje, ako konanie týmto spôsobom vedené funguje a ako sa k nemu stavia platné právo.

Prvá kapitola sa venuje rozhodcovskému konaniu v obecnej rovine, jeho postaveniu a histórii. Vytvára sa tak základ pre ďalšie systematické skúmanie právnych otázok spojených s jeho elektronickou formou. História je nemenej zaujímavá aj pre dokreslenie celkového obrazu vývoja inštitútu rozhodcovského konania – jeho vývoj od čias obchodníkov starovekých civilizácií po dnešný elektronický obchod. Čo sa postavenie rozhodcovského konania v právnych systémoch jednotlivých krajín týka, sformovali sa štyri teoretické koncepcie, ktoré sú stručne charakterizované v tejto časti práce. V závere kapitoly je naznačený rozdiel postavenia arbitráže domácej a medzinárodnej.

V druhej kapitole týkajúcej sa už výhradne on-line rozhodcovského konania je jedna časť venovaná širšiemu pojmu riešenia sporov v elektronickom prostredí - Online Dispute Resolution a následne definíciám on-line rozhodcovského konania. Kapitola tiež mapuje vývoj ODR metód s dôrazom na vývoj on-line arbitráže, čo je obdobie predstavujúce približne dve desaťročia. Nakoniec je v tejto kapitole zaradená aj časť venovaná oblasti, kde nachádza on-line riešenie sporov najširšie využitie a jeho výhody.

Tretia kapitola je venovaná rozhodcovskej zmluve, otázke i bez elektronického kontextu obsiahlej a komplexnej. Práca sa zameriava práve na problémy vznikajúce v dôsledku zapojenia internetu do elektronického riešenia sporov . Sú nimi spôsoby uzatvárania rozhodcovských zmlúv on-line a posúdenie, či elektronická forma v súčasnosti spĺňa podmienky písomnej formy, predovšetkým podľa troch právnych inštrumentov, Dohovoru o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí z roku 1958, Európskeho dohovoru o obchodnej arbitráži z roku 1961 a Vzorového zákona UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži z roku v znení po revízii v roku 2006. V tejto kapitole stručne venujem aj otázke elektronického podpisu.

V štvrtej kapitole je rozoberá otázka rozhodného procesného práva. Vzhľadom na to, že prevládajúcim kritériom určenia je miesto konania, ktoré hrá dôležitú rolu v arbitráži, a ktorého určenie spôsobuje v elektronickom prostredí nemalé problémy je časť kapitoly venovaná aj tejto otázke. Okrem teritoriálneho prístupu, ktorý za určujúce kritérium považuje

miesto konania arbitráže, existuje aj princíp zmluvný, a tzv., teória delokalizácie a denacionalizácie.

Posledná kapitola sa venuje rozhodcovským rozhodnutiam vydaným v elektronickej forme a ich súlad s podmienkami stanovenými opäť v Newyorskom dohovore a Vzorovom zákone UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži. Predmetom kapitoly bude i delokalizované rozhodnutie.

Práca bude ukončená v závere, kde sa ešte raz vrátim ako k faktickým otázkam o fungovaní rozhodcovského konania on-line, tak aj k tým právnym. Na koniec je v práci zaradený bibliografický zoznam použitých zdrojov.

Summary

This diploma thesis is concerned with the institute of arbitration carried out on-line. In our geographical area, it is a new term, however, it has been used for many years abroad. The aim of this thesis is to analyze the meaning of this term, how the proceeding conducted this way works and the approach of the law in force regarding such proceedings.

The first chapter is devoted to the arbitration in general, its position and history. The basis for further systematic research in legal questions connected with its electronic form is thus established. Even history is no less interesting for the complex picture of an evolution of the institute of arbitration – its development since the times of merchants, ancient civilizations until current electronic commerce. As far as the position of arbitration in various legal systems of individual countries is concerned, there are four theoretical doctrines which are briefly described in this part of the work. The difference in domestic and international arbitration is addressed in the ending of the chapter.

In the second chapter dedicated exclusively to the on-line arbitration, there is one part describing the broader term of dispute resolution in electronic environment – On-line Dispute Resolution and furthermore, the definitions of on-line arbitration are given. This chapter also surveys the development of ODR methods with emphasis on the evolution of on-line arbitration which consists of a time period of approximately two decades. Eventually, this chapter is finalised by a part analyzing the area where on-line arbitration is used in the highest extent during dispute resolution and its advantages are named.

The third chapter pays attention to the arbitration agreement, i.e. a vast and complex issue even without the electronic context. Thesis targets problems arising in connection with internet involvement in electronic dispute resolution. These problems are e.g. conclusion of arbitration agreements on-line and an appreciation whether the electronic form satisfies the conditions of a written form, nowadays, especially under three legal instruments - Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards - the "New York" Convention from 1958, European Convention on International Commercial Arbitration from 1961 and UNICTRAL Model Law on International Commercial Arbitration with amendments as adopted in 2006. The topic of electronic signature is briefly discussed in this chapter, too.

In the fourth chapter, the issue of an applicable procedural law is addressed. Regarding the fact, that the prevailing criterion is the seat of arbitration, which has a significant role in arbitration and its determination causes troubles in the electronic environment, it is partially the topic of this chapter. Apart from the territorial approach, which regards the place of

arbitration as the decisive criterion, there also exists the contractual principle and so-called doctrines of delocalisation and denationalisation.

Last chapter is dedicated to the arbitral awards rendered in electronic form and their compliance with the conditions set in the New York Convention and UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, again. Delocalised award is the object of this chapter, as well.

Thesis is finalised by a conclusion where once again I return to the factual questions of the functioning of on-line arbitration and also the questions of legal nature. In the end of the thesis, there is a bibliographical list of sources included.

Zoznam použitých zdrojov

Knihy (monografie, zborníky, komentáre, kvalifikačné práce a i.) :

1. BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2008. 2 sv. 2408 s. ISBN 9788074000966
2. BERGER, Klaus Peter. *International Economic Arbitration*. Boston: Deventer, 1993. [online] [cit.13.1.2010] Dostupné na < www.Trans-Lex.org/100400 ">
3. BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*. 3. vydání. Londýn: Kluwer, 2009. 3440 s. ISBN 9041127593
4. BRINER, R., FORTIER L. a kol. (ed). *Law of International Business and Dispute Settlement in the 21st Century, Liber Amicorum Karl-Heinz Böckstiegel*. Cologne: Heymanss, 2001. 824 s. ISBN 9783452249098
5. BUDIŠ, Petr. *Elektronický podpis a jeho aplikace v praxi*. 1.vydanie. Olomouc: ANAG, 2008. 157 s. ISBN 9788072634651
6. BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol.: *Občanský soudní řád: komentář*. 7. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2006. 2. zv. 2120 s. ISBN 8071793787
7. CARBONNEAU, Thomas E.. *Cases and materials on arbitration law and practice*. St. Paul: Thomson-West, 2007. 867 s. ISBN 9780314170729
8. COTEANU, Cristina. *Cyber consumer law and unfair trading practices*. Aldershot: Ashgate Publishing, 2005. 240 s. ISBN 9780754624172
9. DAVID, Vladislav, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Leges, 2008. 427 s. ISBN 9788087212080
10. FRIMMEL, Martin. *Elektronický obchod/ právní úprava*. Praha: Prospektrum, 2002. 321 s. ISBN 8071751146
11. GAILLARD, John, SAVAGE, Emmanuel. *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*. The Hague: Kluwer, 1999. 1280 s. ISBN 9789041110251
12. KADLECOVÁ Marta, SCHELLE Karel, VESELÁ Renáta, a kol.. *Právní dějiny*. 2.vydanie. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2005. 816 s. ISBN 8086432104
13. KAUFMANN-KOHLER, Gabrielle, SCHULTZ, Thomas. *Online Dispute Resolution. Challenges for Contemporary Justice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004. 384 s. ISBN 9783725548538

14. LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A. KRÖLL, S. M. *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydanie. The Hague: Kluwer Law International, 2003. 953 s. ISBN 9789041115683
15. LEW, Julian D.M.. *Applicable Law in International Commercial Arbitration: a study in commercial arbitration awards*. Alphen aan den Rijn: Sijthoff & Noordhoff, 1978, 633 s. ISBN 9789028604582
16. LOWRY, S. Todd, GORDON, Barry L.J. *Ancient and Medieval Economic Ideas and Concepts of Social Justice*. Leiden: Brill, 1998, 611 s. ISBN 9789004099647
17. MISTELIS Loukas A., BREKOULARIS Stavros L.. *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*. Alphen aan den Rijn: Kluwer, 2009. 375 s. ISBN 9789041127303
18. MISTELIS, Loukas A., LEW, Julian D.M. a kol.. *Pervasive Problems in International Arbitration*. Alphen aan den Rijn: Kluwer, 2006. 180 s. ISBN 9041124500
19. RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. 768 s. ISBN 8071798738
20. REDFERN, Alan. HUNTER, Martin a kol.: *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. 4. vydanie. London: Sweet & Maxwell, 2004. 659 s. ISBN 0421862408
21. ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI, 2008. 388 s. ISBN 9788073573249
22. RUBINO-SAMMARTANO, Mauro. *International Arbitration Law and Practice*. 2.vydanie. The Hague: Kluwer, 2001. 1058 s. ISBN 9789041114259
23. STŘELEČEK, Karel. *Nestátní prostředky v mezinárodní obchodní arbitráži – systémový pohled*. Brno: MU, 2005. 171 s.
24. TACKABERRY, John A., BERNSTEIN, Ronald, MARRIOTT, Arthur L.. *Bernstein's handbook of arbitration and dispute resolution practice*. London: Sweet & Maxwell, 2003. 1000 s. ISBN 9780421757608
25. TWEEDDALE, Andrew, TWEEDDALE, Keren. *Arbitration of commercial disputes : international and English law and practice*. Oxford : Oxford University Press, 2005. 1190 s. 978-0199265404
26. UHALDE Kevin. *Expectations of justice in the age of augustine*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2007. 248 s. ISBN 9780812239874

27. VAN DENBERG, Jan (ed). *Improving the Efficiency of Arbitration and Awards: 40 Years of Application of the New York Convention*. The Hague: Kluwer, 1999. 744 s. ISBN 9789041112743
28. VÁRADY Tibor, BARCELÓ John J., VON MEHREN, Arthur T.. *International commercial arbitration. A transnational perspective*. 3.vydanie. St.Paul: Thomson West, 2006, 848 s. ISBN 9780314252357
29. VOSTRÁ, Lenka (ed.). *Pocta Antonínu Kandovi*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, 392 s. ISBN 8086898172
30. VERÍSSIMO, Paulo, RODRIGUES, Luís. *Distributed systems for system architects*. 2.vydanie. Dordrecht: Kluwer, 2001. 623 s. ISBN 9780792372660

Odborné časopisecké články

1. BĚLOHLÁVEK, Alexander. Místo konání rozhodčího řízení. *Právní zpravodaj*, 2004, č. 3, s. 11-12.
2. BĚLOHLÁVEK, Alexander. Rozhodčí řízení on line. *Právní rozhledy*, 2004, č.12, s. 473-476.
3. BĚLOHLÁVEK, Alexander J., PEZL, Tomáš. Postavení rozhodčího řízení v systému ochrany práv a ústavního pořádku České republiky a dalších zemí. *Právní rozhledy*, 2004. č. 7, s. 256 – 261.
4. BYGRAVE, A.Lee. Online dispute resolution – what it means for consumers. *Internet Law Bulletin*, 2002, r.. 4, č. 8, s. 81–88.
5. DONAHEY, Scott M.. Dispute Resolution in Cyberspace. *Journal of International Arbitration*, 1998, roč.15, č.4, s.127-168.
6. DONAHEY, Scott M.. Current Developments in Online Dispute Resolution. *Journal of International Arbitration*. 1999, roč.16, č.4, s. 0115-0130.
7. GIRSBERGER, Daniel., SCHRAMM, Dorothy. Cyber-Arbitration. *European Business Organization Law Review*, 2002, roč. 3, s. 611-628.
8. HERRMANN, Gerold. Does the World Need Additional Uniform Legislation on Arbitration? – The 1998 Freshfields Lecture. *Arbitration International*, 1999, roč.15, č.3, s. 211-236.
9. HILL, Richard. On-line Arbitration: Issues and Solutions. *Arbitration International*, 1999, roč.15, č.2, s.199-208.
10. KATSH Ethan. Dispute Resolution in Cyberspace. *University of Connecticut Law Review*, 1996, roč. 28, s.953-980.

11. MACUR, Josef. Důvody neplatnosti rozhodčí smlouvy. *Právní rozhledy*, 2001, č.12, s. 579-583.
12. PAUKNEROVÁ, Monika. Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva. *Právní rozhledy*, 2003, č. 12, s. 587 – 594.
13. RUBINO-SAMMARTANO, Mauro. International and Foreign Arbitration. *Journal of International Arbitration*, 1988, roč.5, č.3, s.85-96.
14. WAHAB, Mohamed. The Global Information Society and Online Dispute Resolution: A New Dawn for Dispute Resolution. *Journal of International Arbitration*, 2004, roč.21, č.2, s. 143-168.
15. YU, Hong-lin, NASIR, Motassem. Can Online Arbitration Exist Within the Traditional Arbitration Framework? *Journal of International Arbitration*, 2003 roč.20, č.5, s. 455-473.

Internetové zdroje a odborné články

1. BENYEKHLEF, Karim, GÉLINAS, Fabien. *Online Dispute Resolution* [online] ssrn.com, 2.2.2009 [cit. 25.11.2009] Dostupné na <<http://ssrn.com/abstract=1336379>>
2. CACHARD. Olivier. *International commercial arbitration: Electronic Arbitration* [online], www.unctad.org [cit. 22.1.2010] Dostupné na <http://www.unctad.org/en/docs/edmmisc232add20_en.pdf>
3. Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1. vydanie. Brno: Masarykova Univerzita, 2009, ISBN 978-80-210-4990-1 [online] Dostupné na <http://www.law.muni.cz/edicni/dny_prava_2009/files/sbornik.html>
4. Explanatory Note by the UNCITRAL Secretariat on the 1985 Model Law on International Commercial Arbitration as amended in 2006 [online] [cit. 10.1.2010] Dostupné na <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf>
5. JANÁČEK, Jaroslav. *Základné omyly Ing. Rexu v jeho pripomienkach k poslaneckému návrhu zákona o elektronickom podpise. (Stanovisko odbornej skupiny Slovenskej informatickej spoločnosti.)*[online] informatika.sk [cit. 20.2.2010] Dostupné na <<http://www.informatika.sk/e-podpis/polemika/OmylyRexu.htm>>
6. KATSH, Ethan. *The New Frontier. Online ADR becoming a global priority* [online]. www.umass.edu, [cit. 8.1.2010]. Dostupné na <<http://www.umass.edu/cyber/katsh0300.PDF>>

7. MATEJKA, Ján. K pojmu "listina", "písemnost" a jejich "podpis"[online] itpravo.cz, 7. 10. 2002 [cit.30.1.2010] Dostupné na <<http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=105166>>
8. MAŠTÁLKA, Ivan. Uzavírání rozhodčí doložky/smlouvy na internetu, in server [online]. itpravo.cz, 22. 4. 2003 [cit. 22.1.2009] Dostupné na <<http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=128493>>
9. SCHULTZ, Thomas. *Online Arbitration: Binding or Non-Binding?* [online]. www.ssrn.com, 3.5.2006 [cit. 18.12.2009] Dostupné na <<http://ssrn.com/abstract=898622>>
10. SCHULTZ, Thomas. *Online Dispute Resolution: an overview and selected issues* [online]. ssrn.com, 28.4.2006 [cit. 25.10.2009] Dostupné na <<http://ssrn.com/abstract=898821>>
11. ŠCERBA, Tomáš. *Právne aspekty click-through zmúv* [online] is.muni.cz [cit.22.2.2010] Dostupné na <<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/kontraktace/web/pages/click-through.html>>
12. Recommendation regarding the interpretation of article II, paragraph 2, and article VII, paragraph 1, of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, done in New York, 10 June 1958, adopted by the United Nations Commission on International Trade Law on 7 July 2006 at its thirty-ninth session [online] [cit. 10.1.2010] Dostupné na <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/A2E.pdf>>
13. VUČKA, Jan. *Elektronické smlouvy - část II: Click-through smlouvy* [online] itpravo.cz, 11.3.2002 [cit. dňa 21.1.2010] Dostupné na <<http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=72344>>

Právne pramene:

Vnútroštátne právne predpisy

Česká republika:

1. Zákon č. 227/2000 Sb. o elektronickém podpisu
2. Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v znení neskorších predpisov
3. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v znení neskorších predpisov
4. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v znení neskorších predpisov

Slovenská republika:

1. Zákon č. 215/2002 Z.z, o elektronickom podpise a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov
2. Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní, v znení neskorších predpisov

Spojené štáty americké:

1. Uniform Arbitration Act
2. Electronic Signature in Global and National Commerce Act

Švajčiarsko:

1. Zákon o medzinárodnom práve súkromnom (Code on Private International Law) z dňa 18.decembra 1987

Mezinárodní zmluvy a predpisy EU

Komunitárne právo:

1. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 1999/93/ES z 13.decembra 1999 o rámci spoločenstva pre elektronické podpisy
2. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2000/91/ES z 8.júna 2000 o určitých právnych aspektoch služieb informačnej spoločnosti na vnútornom trhu, najmä o elektronickom obchode (smernica o elektronickom obchode)
3. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach
4. Nariadenie Komisie č. 874/2004 z 28.apríla 2004, ktorým sa stanovujú pravidlá verejnej politiky týkajúce sa implementácie a funkcií domény najvyššej úrovne .eu a zásady, ktorými sa riadi registrácia

Medzinárodné zmluvy:

1. Vzorový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži
2. Vzorový zákon UNCITRAL o elektronickom podpise
3. Vzorového zákona UNCITRAL o elektronickom obchode
4. Dohovor o mierovom riešení medzinárodných sporov z roku 1899
5. Ženevský protokol o doložkách o rozhodcovi z roku 1923
6. Ženevský dohovor o vykonateľnosti cudzích rozhodcovských výrokov z roku 1927
7. Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí, uzavretý v New Yorku v roku 1958
8. Európsky dohovor a o medzinárodnej obchodnej arbitráži z roku 1961

9. Dohovor o riešení sporov z investícií medzi štátmi a občanmi druhých štátov uzavretý vo Washingtone v roku 1965
10. Dohody OSN o používaní elektronickej komunikácie v medzinárodných kontraktoch z roku 2005

Pravidlá rozhodcovských inštitúcií:

1. Zvláštní dodatek Řádu pro rozhodčí řízení on-line Rozhodčího soudu Hospodářské komory České republiky a Agrární komory České republiky
2. Řád pro mezinárodní spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komore České republiky a Agrární komore České republiky
3. JAMS International Arbitration Rules
4. ICC Pravidla rozhodčího řízení

Judikatura:

1. sp.zn 20 Cdo 2726/2006
2. sp.zn. IV. ÚS 174/02
3. Roses v Moller et Cie
4. Del Drago (29 Clunet 314)
5. Carbomin SA v Ekton Corporation
6. Compagnie de Navigation et Transports S.A. v. MSC (Mediterranean Shipping Company) S.A
7. Charterer (Norway) v Shipowner (Russian Federation) (XXVII YBCA 519 (2002))
8. In re RealNetworks, Inc. Privacy Litigation
9. Lieschke v RealNetworks, Inc.
10. Comb v PayPal, Inc.
11. Specht v. Netscape Communications Corp.
12. Shashoua v Sharma
13. Yukos Capital S.A.R.L. v OJSC Oil Company Rosneft
14. European Grain and Shipping Ltd v Johnson
15. SM Integrated Transware Pte Ltd. v. Schenker Singapore (Pte) Ltd
16. Naviera Amazonica Peruana SA v Compania Internacional de Sugerios del Peru
17. Götaverken Arendal AB v Libyan General Maritime Transport Co
18. Hilmarton Ltd v Société Omnium de Traitement et de Valorisation
19. In re Chromalloy Aeroservices Inc and The Arab Republic of Egypt